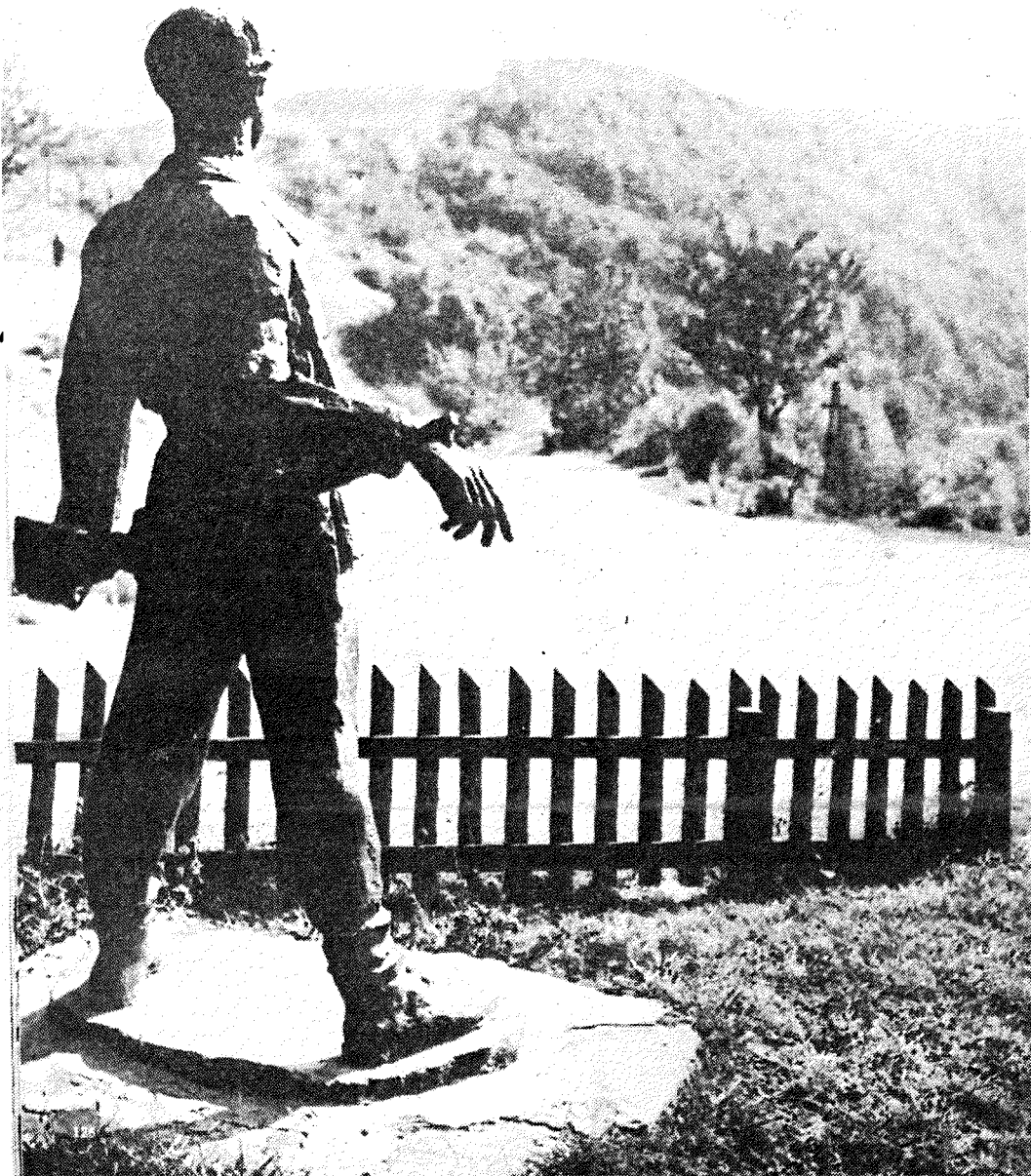

tv-15 naš TOVARIS

Št. 28—29
20. julija 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Jože Smole

Zvestoba velikim ciljem

Naš narodnoosvobodilni boj je dokazal, da v nobenih pogojih ne pristajamo na kapitulacijo. Na osnovi teh izkušenj smo v naši Ustavi zapisali, da nihče nima pravice v imenu Jugoslavije sprejeti ali podpisati kapitulacijo. V tej izredno pomembni ustavni obvezi je izražena vsebina našega koncepta splošnega ljudskega odpora in družbene samozasčite ter Jugoslovanske ljudske armade kot hrbtenice tega širokega vseljskega obrambnega sistema.

Omenjene izkušnje NOB pa se nanašajo tudi na obravnavanje naših sedanjih notranjih problemov. V odnosu do njih nikakor ne prideta v poštev ne kapitulacija ne omahovanje. Če smo v najtežjih pogojih tuje okupacije in vojne vihere znali ustvarjalno odpirati izhode iz najtežjih zagat, potem tudi danes ni nobenega razloga, da ne bi mogli najti izhoda iz sedanje gospodarske in družbene krize. Seveda pa je potrebno v duhu tradicij NOB prav danes zares sprostiti vse ustvarjalne sile v naši jugoslovanski socialistični samoupravni družbi. Smatram, da je zlasti pomembno dvoje.

Prvič, da utrjujemo samozavest, zaupanje v lastne sile in odpiramo perspektivo. Drugič, da na dejanjih dosegamo kar največjo stopnjo enotnosti v zavestni opredelitvi za spoštovanje ekonomskih zakonitosti, za povečevanje izvoza na zahtevna konvertibilna tržišča, za obvladovanje inflacije.

Ustvarjanje takšnega vzdušja je bistvenega pomena za preseganje sedanjih težav. Kajti naša sedanja usmeritev na moderno, učinkovito gospodarjenje in samoupravno socialistično ravnanje, ki je gotovo pravilna, bo lahko uspešna samo pod pogojem, če jo bodo delovni ljudje zares sprejeli kot svojo. To je predpogoj za široko, zavestno, zavzeto ustvarjalno dejavnost občanov.

Vse naše družbenopolitične organizacije imajo

prav v tem velike obveznosti. Člani Zveze združenj borcev NOV Slovenije, čeprav pretežna večina ni več v rednem delovnem razmerju, aktivno sodelujemo v celotnem družbenopolitičnem življenju in dajemo pomemben prispevek. Z dejanji dokazujemo našo zvestobo velikim ciljem našega narodnoosvobodilnega boja in naše graditve socialistične samoupravne družbe.

Že velikokrat smo poudarili, da socialističnih samoupravnih odnosov ne moramo graditi samo komunisti. Gradijo jih lahko uspešno vsi delovni ljudje z zavestno akcijo. To velja prav tako za premagovanje sedanjih velikih ekonomskih težav in za prizadevanja za prestrukturiranje našega gospodarstva. Zveza komunistov kot vodilna idejno-politična sila v naši družbi ima pri tem veliko vlogo. Toda resnične premike na vseh področjih gospodarske in družbene dejavnosti lahko dosežemo samo, če bodo občani, združeni v Socialistični zvezi, v polni meri zares čutili, da so subjekti, ki s svojimi hotenji in dejanji odločajo.

V vseh organizacijah Socialistične zveze zares uspešno usklajujejo stališča Zveza komunistov, Zveza sindikatov, Zveza socialistične mladine in Zveza združenj borcev NOV. To je zelo pomembno in v tem pogledu praktično ni odprtih večjih vprašanj. Toda Socialistična zveza še vedno ni v zadostni stopnji zaživela kot množična organizacija občanov. Še vedno precejšen del občanov Socialistično zvezo ne čuti kot svoj instrument za uveljavljanje vpliva in reševanja družbenih problemov. In prav ob našem skupnem prazniku, dnevu vstaje slovenskega naroda, bi rad ponovno poudaril, kako pomembno je za perspektivo naše družbe zagotoviti kar največjo udeležbo občanov v Socialistični zvezi.

*Vsem borcem in vsem našim
ljudem čestitamo ob dnevu vstaje
slovenskega naroda!*

Rudolf Hribnik-Svarun

Pogled na prehojeno pot

Razmislek o avtorju uvodnika ob dnevu vstaje nam je velel poklicati blejsko številko Rudolfa Hribnika-Svaruna. Vedoč, da je pravkar končal pisanje knjige spominov, smo se domenili za obisk v »okolšni raja«, na zelenem vrtu, v katerem, bodi mimogrede povedano, vzorno vzgaja kar sto trideset sadnih dreves.

Knjiga, ki je pripravljena na pot v tiskarno, se bo imenovala »Pogled na prehojeno pot.«

»Sem eden tistih,« je napisal v uvodu in na enak način o vsem tudi pripoveduje, »ki so takorekoč ves svoj vek preživeli v obdobju, kateremu je svoj pečat vtisnila druga svetovna vojna, pri meni še posebej narodnoosvobodilni boj in socialna revolucija... Ko sem se odločal, da bom napisal svoje spomine, si nisem mislil, da je moje doživljanje preteklega polstoletja kaj izjemnega. Nasprotno, moj primer je bolj ali manj podoben neštetim drugim iz naše velike, skupne kolone, ki je to pot prehodila. Vseeno pa menim, da je nujno, da opišem ne toliko svojo vlogo v tej skupni koloni, temveč moje doživljanje nekaterih dogodkov, velikih težav, ovir in težkih preizkušenj ter dilem, veličastnih zmag, junaštva in požrtvovalnosti našega človeka nasploh, ki je v narodnoosvobodilnem boju in revoluciji pokazal svojo pravo narodnostno veličino in zakoličil največji mejnik v svoj zgodovini.«

Pogled na ta del prehojene poti, ves čas poudarja naš sobesednik, navdaja človeka s ponosom.

»Vsako leto,« pravi, »zavzeto pričakujem in dejansko tudi res slavim ta praznik, saj je bil naš boj nedvomno največji podvig v zgodovini slovenskega človeka. Prepričan sem, da bodo bodoči rodovi z enakim ponosom slavili boj svojih prednikov.«

Spomini, ki jih je pisal in študijski referat, ki ga pripravlja za slovenski simpozij o zaključnih operacijah ob koncu vojne ter o deležu slovenskih partizanskih enot

in ljudske oblasti v tem odločilnem dogajanju, so ga dodatno spodbudili k poglobljanju v zgodovinske našega prelomnega časa. »Kolikor več vem, toliko bolj ugotavljam«, poudari, »da lahko v resnici s ponosno vzdignjeno glavo proslavljamo ta veliki zgodovinski podvig kljub zdajšnjim težavam, v kakršnih se je znašla naša družba.«

Prav zato se je ob sklepu svojih spominov tudi odločil za formulacijo, ki naj bo tudi uvodnik ob letošnjem dnevu vstaje slovenskega naroda (pa tudi drugih jugoslovanskih narodov).

»Najprej naj povem, da mi ni v ničemer žal glede moje prehojene poti. Posebno sem ponosen na svojo pravilno opredelitev za boj proti največjemu mračnjstvu — nacifašizmu, na vključitev v narodnoosvobodilni boj. Ponosen sem na svojo pravilno opredelitev, ko je šlo za težak in na splošno, zgodovinsko nadvse pomemben boj s Stalinom in stalinizmom. Prav nič mi tudi ni žal za nelahko pot, ki sem jo skupaj z družino prehodil vzdolž in povprek Jugoslavije s tem, da sem v krepitvi njene obrambne sposobnosti prispeval k izgradnji naše nove socialistične družbe. Nasprotno, čeprav je bila ta pot zelo težka, je bila obenem tudi vsebinsko vsestransko bogata.

Bil pa bi nedopustno enostranski in neiskren, če ne bi tudi ob tej priložnosti tako kot nemalo krat doslej, takrat, ko se je znotraj organizacije Zveze komunistov, Zveze borcev, Socialistične zveze delovnih ljudi ali med prijatelji, pa tudi javno na zborih in v sredstvih javnega obveščanja razpravljalo o stanju v naši družbi, — povsem jasno in odločno povedal, da me različne in zelo številne ter široko razraščene pomanjkljivosti v naši družbi silno motijo. Pri tem imam še posebno v mislih raznovrstne poskuse razvrednotenja našega velikega narodnoosvobodilnega boja in socialne revolucije.

(nadaljevanje sledi na 2. strani)

*Čestitamo vsem borcem in vsem pripadnikom
jugoslovanskih narodov, ki slavijo v letošnjem
juliju 46. obletnico vstaje.*

Predsednik Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Božidar Gorjan je (oziroma bo) poslal slovenske borčevske čestitke republičkim odborom ZZB NOV Srbije (ob 7. juliju), Črne gore (ob 13. juliju), Hrvatske (ob 27. juliju) ter Bosne in Hercegovine (ob 27. juliju) — ob njihovih dnevih vstaje.

»Želimo vam novih uspehov pri razvoju vaše republike, krepitvi samoupravnih socialističnih odnosov, krepitvi bratstva in enotnosti ter enakopravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije,« je zapisal v čestitkah. »Prepričani smo, da bomo s skupnimi močmi na temeljih NOB iz naše revolucije uspešno premagovali težave in uresničevali zastavljene cilje.«

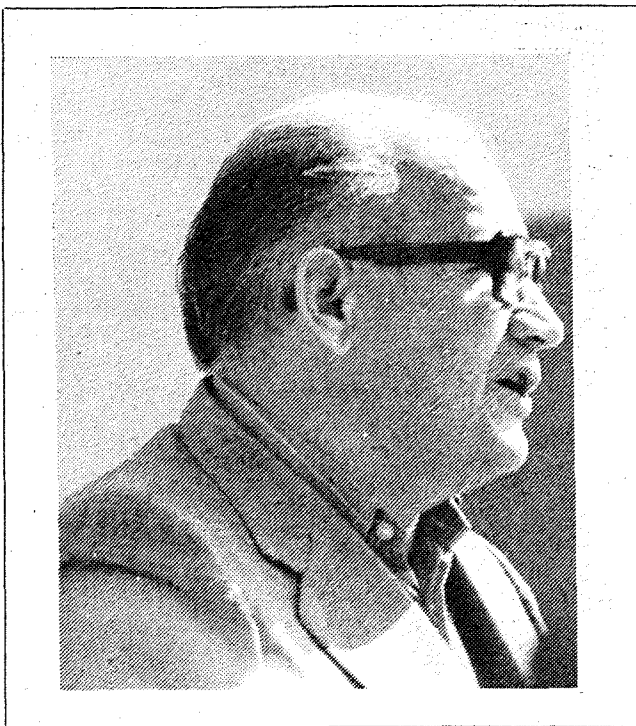
Rudolf Hribnik-Svarun

Pogled na prehojeno pot

(nadaljevanje z naslovne strani)

Mislim na omalovaževanje in pačenje resnične vloge Komunistične partije Slovenije in Komunistične partije Jugoslavije ter v njej vloge Tita, Kardelja in številnih drugih velikih in svetlih likov – partijskih kadrov ter tisočerihih in tisočerihih članov KPJ in drugih domoljubov ter junakov, ki so v najbolj usodnih dneh naših jugoslovanskih narodov zmogli v sebi pogum in se spopadli z največjim sovražnikom človeštva – z nacifašizmom. In ki so v tem boju tudi največ žrtvovali. Dali so svoja življenja. Seveda mislim tudi na zelo agresivne poskuse družbi nevarnih sil, ki gredo tako daleč, da poskušajo celo z revizijo temeljnih avnojskih opredelitev.

Seveda mislim pri tem tudi na naše številne pomanjkljivosti, za katere pa po mojem globokem prepričanju ne more biti opravičila. Tu mislim na napake, zaradi katerih je pri ljudeh močno omajano zaupanje v zvezo komunistov in druge politične organizacije in institucije družbe. Mislim na pojave, ki so omajali zaupanje v organe oblasti ter v pravni red in učinkovitost zakonodaje. Še posebno imam v mislih vprašanje koliko delavec v odnosu s proklamiranim da-

nes dejansko odloča in razpolaga z rezultati svojega dela. Lahko bi še veliko našteval.

Živim v prepričanju, da je razloge temu v veliki meri iskati v preveliki birokratiziranosti družbe. Res je, da nas najbolj pesti in še dolgo nas bo kot mora pritiskal splošen gospodarski položaj z inflacijo in vsem drugim, kar spremlja celotno materialno sfero. Toda, po mojem

je za to, kar se dogaja na gospodarskem področju, prav tako pa tudi v družbenem, moralnem in v vsakem drugem pogledu, razloge iskati v dejstvu, da je danes od birokracije vse preveč odvisno, da tako rečem, kakšen kos kruha bo kdo v tej družbi deležen. Pri tem pa gre tudi za dejstvo, da je kos kruha prav tistega, ki največ prispeva, najmanjši, in da se ta še naprej manjša. Medtem

ko birokracija kljub vse večjim splošnim težavam v družbi še vedno ni dala pozitivnega in od ljudi pričakovanega zgleda s tem, da bi se odpovedala nečesa doseženega poprej v boljših razmerah.

Naše težave so zelo velike. Toda ne neobvladljive. Pri njihovem premagovanju gre za preprosto logiko in dejstvo, da bo določen čas – nekaj naslednjih let – moral vsak od nas prispevati nekaj več kot dosedaj. Obenem pa se vsaj za določen čas verjetno nečemu tudi odpovedati. Zopet po logiki: več kot kdo ima in porablja, večji mora biti tudi njegov prispevek. To še posebno velja za vso družbeno nadgradnjo.

Naj zaključim. Prav težave, s katerimi se spopadamo, so za mene osebno še ena izkušnja, bolje rečeno, največja življenjska izkušnja v tem, da bi morale biti ideje: socializem, demokracija, samouprava, neodvisna zunanja politika, za vsakega naprednega človeka najpomembnejše življenjske spoznanje in opredelitev, ki pa jih je seveda potrebno pravilno dojeti in se do njih pravilno tudi obnašati.

Z vso odgovornostjo trdim, da v našem primeru v smislu sistematičnega ozaveščanja ljudi, se pravi z moralno-političnimi, oziroma vzgojnimi ter zakonsko-pravnimi normativi in drugimi ukrepi, nismo zagotovili ustreznega vrednostnega sistema ali instrumentarija, ki

bi v skladu z dejansko doseženo stopnjo zavesti kulture in državotvornosti in podobnim našega človeka spremljal v praksi in življenju te velike ideje. Zato se je in se še vedno dogaja, da so te ideje grobo zlorabljene, skorajda, ravbane, in tako tudi močno ogrožene – deformirane, če ne celo kompromitirane.

Prepričan sem, da je tudi, ko govorimo o pravicah in dolžnostih, potrebno zamenjati njihov vrstni red in da pri tem ne gre le za formalno plat, temveč za najbolj bistveno v družbenih odnosih, življenju in obnašanju posameznika in tudi družbe v celoti. Saj bi vendar morala vsa vzgoja in ves družbeni instrumentarij biti postavljeni tako, da bi za ozaveščanje že od otroških let izhajali iz dolžnosti do staršev, do šole, do dela ter družbe in domovine nasploh. V skladu z odnosom do teh temeljnih in številnih drugih družbenih obveznosti bi morale izhajati tudi pravice, ki jih je vsaka-krat treba, da tako rečem, sveto spoštovati in jih dosledno izvajati, če hočemo, da bodo ljudje povezani z družbenim sistemom in se bodo pripravili zanj tudi boriti.

Na koncu še tole: Prepričan sem tudi, da težav, ki so pred nami, ne bo moč uspešno premagovati, ne da bi v našem življenju in obnašanju zagotovili več pravnega reda, predvsem pa morale, etike, pozitivnega osebnega primera in odnosa do vsega,

kar je v vsaki družbi nujno skupnega.

»Te misli in poglede bora-vojaka-revolucionarja Svaruna smo izpisali iz njegovega rokopisa, bili pa so tudi srž večurnega pogovora, ki se je spet in spet vračal k njegovemu trdnemu prepričanju, da pot iz moralne in vsakršne druge krize, v katero smo zašli, moramo, neizogibno moramo – in moremo – najti, naj stane, kar hoče. »Izhod iz sedanjih težav, ki vsekakor niso majhne (in vsekakor niso samo naše, saj vemo, kaj se dogaja v svetu in posebej v deželah socializma) pa se jim najbrž tudi ni dalo izogniti, ker so na razvojni poti pač nujne, je v nadaljnji demokraciji, v ustvarjalnem sproščanju vseh naprednih sil, ki jim je pri srcu ideja socializma. Sam sem,« poudari, »globoko prepričan, da smo lahko s svojimi močmi kos težavam, moramo pa seveda mobilizirati lastne sile, ki so v vseh ozirih velikske. Izkušnje povedo, da so ljudje še tolikšne težave premagovali takrat, ko so imeli pred seboj jasn cilj in so nastopali enotno, pripravljeni na žrtve, brez katerih seveda ne gre. Pri tem gojim polno zaupanje v naše moči in bom, tako, kot bi naj ravnal sleherni borec, pa ne samo borec, temveč sleherni dobronamerni človek, ki so mu pri srcu skupni interesi, do konca argumentirano in konstruktivno kritičen do vsega, kar se v družbi dogaja in kar lahko pomagamo izboljševati.«

V. K.

Bojan Kuntarič

Ob prazniku krajevne skupnosti Cerklje ob Krki

Letos nekoliko drugače

V teh vročih julijskih dneh mineva štirinširideset let od napada Cankarjeve brigade na nemško letališče v Cerkljah ob Krki. Takrat je Cankarjeva brigada ob pomoči Šercerjeve prodrla v dolino reke Krke in čez njo na ozemlje, ki je bilo pod nemško okupacijo in naseljeno s kočevarji. Cankarjeva je napadla letališče v Cerkljah in poškodovala pet letal in skupaj s Šercerjevo opravila tudi večjo preskrbovalno akcijo, s katero je nabrala hrano za partizanske bolnišnice.

Že pred leti so se prebivalci krajevne skupnosti Cerklje ob Krki odločili, da bodo v spomin na 7. julij 1943 praznovali svoj krajevni praznik. Letos je potekalo to praznovanje nekoliko drugače kot minula leta. Praznovanje krajevnega praznika so namreč združili s slovesnim koncem šolskega leta v osnovni šoli Tone Seliškar.

Vsi učenci, predstavniki skupnosti borcev Cankarjeve brigade, krajsani in predstavniki JLA, so se zbrali v šolski telovadnici, kjer jim je najprej spregovoril predsednik skupščine KS, ki je opisal življenje pri njih v minulemu letu, opisal uspehe, in kaj jih čaka v prihodnjem

obdobju. Za njim je spregovorila ravnateljica šole in z izbranimi besedami predstavila spodbudne učne uspehe učencev in jim dala napotke, kako naj čim bolj preživijo počitnice. Še posebej so bili zanimivi napotki tistim učencem, ki niso uspešno končali šolskega leta.

Učenci pa so predstavili izredno bogate interesne dejavnosti na njihovi šoli. Tako so potekala tekmovanja v okviru Vesele šole, v katerih je sodelovalo osemdeset učencev od tretjega do osmega razreda. Devetindeset učencev je dobilo tudi priznanja za rezultate v tem tekmovanju. Pripravili so tudi tekmovanje za znamenje

partizanskih enot. Namen tega je ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij. Pri tem še posebej izstopa dejavnost pionirskega odreda Moša Pijade. Izredno je aktivno društvo Mladi gasilec, ki je pripravilo tekmovanje za znamenje Preprečimo požare. Zelo razvito imajo športno dejavnost in učenci se organizirano ukvarjajo s celo vrsto športnih dejavnosti. Množična so tekmovanja za bralno značko in Vegova priznanja in še bi lahko naštevali. Učenci so pripravili tudi razstavo ročnih, likovnih in drugih del, ki je bila zelo zanimiva.

Kot smo že omenili, so se te prireditve udeležili tudi borci Cankarjeve brigade, ki imajo s krajevno skupnostjo in osnovno šolo tradicionalno dobre odnose. Letos, ko slavimo petinširideseto obletnico ustanovitve te partizanske enote, so dali borci še večji poudarek stikom s krajsani in mladino, ki so tako ali drugače povezani z brigado. Skupnost brigade je že pred leti podelila krajevni skupnosti Cerklje ob Krki plaketo svoje enote. Letos pa so se odločili, da bodo podelili osnovni šoli Tone Seliškar kaseto z naslovom Bojna pot Cankarjeve brigade. V kaseti je opisana bojna pot brigade od Zupančičeve Vinice, Gorjancev, Žumberka do Cankarjeve Vrhnike in rdeče Ljubljane, pa tja do Koroške, kjer je potekala zadnja bitka v drugi svetovni vojni v Evropi. Cankarjeva brigada se je uvrstila med tiste naše enote, ki so izstrelile zadnje naboje proti sovražniku. Opis življenja brigade med vojno pa ne bi bil popoln, če ne bi bilo na kaseti predstavljeno tudi politično, gospodarsko, vojaško, partijsko, skojevsko ter mladinsko delo in življenje, odnos s prebivalci krajev, koder jo je vodila pot, še posebej pa kulturno življenje in delo, na katerega je ustvarjalno delovalo ime brigade.

Pionirskemu odredu Moša Pijade pa je skupnost borcev Cankarjeve brigade podarila monografijo Rada Zakonjška Partizanski kurirji in kipec partizanskega kurirja s torbico, kot priznanje za dosedanje delo pri ohranjanju tradicij narodnoosvobodilnega boja in kot spodbudo, da bodo pionirji še naprej dejavni pri spoznavanju, ohranjanju in razvijanju moralnih vrednot naše revolucije ter njihovega vgrajevanja v vsakdanje življenje. Kaseto in monografijo je predstavnikoma šole in pionirskega odreda izročil predstavnik skupnosti borcev Alojz Hren.

Kot je ob takšnih priložnostih navada, so pripravili tudi kulturni program. Vsi zbrani v šolski telovadnici so še posebej toplo pozdravili moški pevski zbor Planina iz njihove krajevne skupnosti, ki se je le nekaj dni prej vrnil iz zelo uspešne turneje po Makedoniji in tako prispeval k razvoju in krepitvi bratskih odnosov z delovnimi ljudmi in občani te naše republike. Navdušenega ploskanja pa so bili deležni tudi šolski pevski zbor, recitatorji in igralci.

Ob srečanju partizanskih učiteljev Primorske

26. junija 1987 je bil v Sežani 4. plenum partizanskih učiteljev Primorske. Zbralo se nas je nad 200. Prišli smo iz krajev z obeh strani jugoslovansko-italijanske meje. Naši plenumi so vsako drugo leto. Pokrovitelj zdajšnjega je bila skupščina občine Sežana.

Kulturni program so izvajali učenci sežanskih osnovnih in glasbene šole. Prisrčna sta bila pevska zborčka iz podružničnih šol Tomaja in Štanjela.

Priznanja in vzpodbud nam je dal nagovor predsednika skupščine občine Sežana.

Slavnostni govor je imel nekdanji partizanski učitelj in sedaj član RK SZDL Slovenije, tovariš Ciril Zlobec. Njegova razmišljanja so nas močno prevzela. Sploh so nam misli obeh govornikov potrdile pomen našega dela med vojno viro. Zelo prav bi bilo, če bi Zlobčeve misli lahko posredovali tudi drugim, ki tudi sedaj oblikujejo delo v naših šolah.

V delovnem delu plenuma je predsednik Štefan Bratina podal poročilo o dosedanjem delu, posebej pa se je ustavil pri programu v prihodnje. Največ moči bo treba posvetiti monografiji. Zanj je vsa leta zbiramo dokumentne in spominske zapiske partizanskih učiteljev. Obširno poročilo o tem je podala tovarišica Plahuta, kustosinja muzeja iz Nove Gorice. Druga velika naloga je urediti spominsko sobo v Stomažu pri Ajdovščini. V njej je jeseni 1943. leta pokrajinski odbor za Primorsko, pod vodstvom tovariša Bevka, izdal okrožnico o uvajanju osnovnih šol na bivšem okupiranem področju. Tretja velika naloga pa je še vedno v zbiranju dokumentacije in izpolnjevanje seznama partizanskih učiteljev.

Kot na vsakem plenumu do sedaj je bil tudi v Sežani izdelan bilten z naslovom »Čas, ki živi«. Uredil ga je tovariš Suša. V njem je veliko dokumentarnega gradiva in spominskih zabelek nekdanjih učiteljev in učencev. Uvodno misel pa je prispeval predsednik občinske skupščine tovariš Vodopivec.

V Kosovelovi knjižnici je bila ob plenumu še dokumentarna razstava. Z razstavljenimi predmeti in fotografijami je bila predstavljena dejavnost partizanskega šolstva v sežanski občini. Prav tako je bila v okviru plenuma v knjižnici predstavljen zbornik »Slovensko šolstvo na Goriškem in Tržaškem v letih 1945 do 1985.

Za udeležence plenuma je bil prirejen tudi študijski izlet v Štanjel. Živa beseda poznavalcev – domačinov nam je marsikaj odkrila.

K dobremu počutju vseh, ki nas bremene leta, so veliko prispevali mnogi Sežančani. Posebej moramo biti hvaležni tovarišici Mirošičevi. Prav tako moram v imenu odbora in vseh prisotnih izreči zahvalo vsem, ki so finančno podprli izdajo biltena in so materialno pomagali pri izvedbi takega zbora. Posebna zahvala tudi učiteljem sežanskih in podružničnih šol ter pionirjem teh šol, za preprost in učinkovit kulturni program. Zahvala tudi planincem, ki so pomagali pri tehnični izvedbi plenuma.

Ob zaključku tega poročila pa še droben poziv vsem, ki čutijo z nami, partizanskimi učitelji. Med našimi načrti je tudi ureditev spominske sobe v Stopmažu pri Ajdovščini. Odlikovanje tega pomembnega obeležja bo zahtevalo precej finančnih sredstev. Zbrani učitelji – nekdanji partizanski učitelji smo prav v času plenuma prispevali v sklad, seveda vsak po svojih močeh. Sredstev pa še ni dovolj. Vabim predvsem posameznike, da dodajo še kaj in s tem omogočijo primerno opremo zgodovinskega prostora. Sredstva zbira »Odbor skupnosti partizanskih učiteljev Primorske Ajdovščina.«

Prepričani smo, da bomo v tej akciji uspeli in da bomo na petem srečanju, ki bo v Idriji, lahko o tem poročali.

Milka Male-Lukežič

Plošča, ki opozarja na napad na letališče

Stališča in sklepi letne skupščine ZZB NOV Slovenije

Čigava je ta parada?

1. Delegati letne skupščine ZZB NOV Slovenije sprejemamo poročilo o delu republiškega odbora in njegovih delovnih teles ter nadzornega odbora ZZB NOV Slovenije za čas od maja 1986 do maja 1987 ter uvodno besedo predsednika Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki jo smatramo kot sestavni del smernic za naše bodoče delo.

2. Skupščina ugotavlja, da je ZZB NOV Slovenije uspešno uresničevala svoje naloge v izgradnji socialistične samoupravne družbe in se odločno preko svojih delegatov v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja in SZDL Slovenije zavzemala za reševanje aktualnih družbenih problemov sedanjega časa ter spreminjanju razmer z demokratičnimi sredstvi in po samoupravni poti. V ospredju pozornosti in aktivnosti republiškega odbora je bilo učinkovitejše preseganje forumskega dela, večje uresničevanje nadzorne funkcije socialističnih sil, organiziranih v SZDL, zavzemanje za učinkovitejšo delo nadzornih institucij ter večje odgovornosti družbenih subjektov za dosledno uresničevanje ustave, zakonov, družbenih dogovorov, samoupravnih sporazumov in drugih predpisov.

3. Tudi v prihodnjem obdobju, upošteva-joč prisotne razvojne probleme in težave naše družbe, skupščina opozarja in zadoljuje republiški odbor in njegovo predsedstvo, da dosledno uresničuje sklepe X. kongresa ZZB NOV Jugoslavije, volilne skupščine ZZB NOV Slovenije, naloge in tekočega programa dela republiškega odbora,

sklepov kongresov Zveze komunistov Jugoslavije in Zveze komunistov Slovenije ter programskih usmeritev Republiške konference SZDL Slovenije.

4. V ZZB NOV Slovenije bomo posebno pozornost letos namenili aktivnostim pri oblikovanju sprememb in dopolnitev ustave SFRJ in SR Slovenije ter zakona o združenem delu. Zavzeli se bomo za objektivnejše obveščanje in seznanjanje stvarnim stanjem v posameznih republikah in pokrajinah in jasnejši ter za konkretnější program prioriteten nalog nadaljnjega odkupnega razvoja naše samoupravne družbeno politične skupnosti, bratskih narodov in narodnosti Jugoslavije.

5. Konec letošnjega leta se izteka štiriletno mandatno obdobje delovanja Socialistične zveze. Republiški odbor ZZB NOV Slovenije naj se takoj vključi v priprave na programsko volilno konferenco in prispevek k nadaljnjemu razvoju demokratičnega značaja Socialistične zveze ter njene učinkovitosti. Posebno pozornost je treba nameniti kadrovskim pripravam na volitve v SZDL, izbiri naših delegatov za republiško konferenco SZDL ter njene organe.

6. V zvezi z današnjo razpravo naj republiški odbor, občinske in krajevne organizacije ZZB NOV Slovenije upoštevajo številne pobude in predloge iz uvodnega poročila predsednika ter razpravljalec pri nadaljnjih aktivnostih organizacij in članov ZZB NOV Slovenije.

Na področju NOB moramo doseči večjo koordinacijo z nosilci podružbljanja revolucionarnih izročil NOB v okviru Socialistične zveze, še posebej v pogledu krepitve zgodovinske zavesti v vzgojno-izobraževalnih procesih in popularizacij literature s področja zgodovinopisja NOB.

Na področju celovitega urejanja in zagotavljanja socialnega in zdravstvenega varstva borcev in vojaških vojnih invalidov je treba še naprej izpopolnjevati doseženo kakovost dela upravnih organov za zadeve borcev ter strokovnih služb samoupravnih interesnih skupnosti s področja zdravstva in socialnega varstva, skrbstva ter stanovanjskih skupnosti. Skupaj s pristojnimi komisijami borčevskih organizacij se je treba prizadevati, da kljub težkim finančnim težavam v današnjih razmerah učinkovito uveljavljamo in zagotavljamo pravice, ki jih imajo udeleženci NOB s ciljem, da vsaj za-držijo svojo osnovno socialno varnost.

Še bolj bomo spodbujali oblike sodelovanja borčevskih in antifašističnih organizacij ter organizacij žrtev vojne iz Italije, Avstrije in Madžarske z borčevskimi organizacijami pri nas ter tako krepili dobrososedske odnose in boljše razumevanje za manjšinsko zaščito in sožitje ob meji.

7. Republiški odbor, predsedstva in njegovi organi bodo dopolnjevali oblike in metode delovanja, da bi pri uresničevanju skupnih nalog učinkoviteje informirali in konkretnije sodelovali z občinskimi in krajevnimi organizacijami ZZB NOV.

O Univerziadi, njenih manifestativnih in njenih športnih vidikih na straneh tega časnika nismo pisali, vsaj navdušenih in spodbudnih stavkov in odstavkov ne. Spričo mešanih občutkov, ki nas navdajajo ob pogledu v »areno«, katere brezno je pogoltnilo nič koliko milijard, da se zdaj lahko leskeče v kratkotrajni pozlati, nismo imeli pravega motiva za pisanje. Saj ne rečemo: zagrebško slavje je lepo in na ravni brezhibno organizirano in kot tako Jugoslaviji v ugled. Toda ta mimobežno vsakična občutja nas ne smejo zavesti. Pri priči se namreč spomnimo, da je pomen Univerziade na širnih vzporednikih sveta dokaj majhen in da gre potemtakem za prejkoslej malopomembno investicijo. Skaljeni ugled gospodarsko nazadujoče, inflatorno razjedene, v moralno krizo pahnjene Jugoslavije zaradi te in take Univerziade v obeh sveta ne bo popravljen, v naših lastnih očeh pa se vse bolj jasno prebujata srd do lobijev, ki so si v teh in takšnih ekonomsko-finančnih razmerah te dežele dovolili razkošje in po rednih ter izrednih, vsekakor po vrednosti in neposrednem odločanju delovnih Jugoslovancev odtujenih poteh, napaberkoval denar, za katerega smemo reči, da je bil odtegnjen neuresničenim vitalnim potrebam in namenjen Potemkinovi vasi dvomljivega pomena.

Pa čeprav je bila otvoritev parada in ob njej še veliko drugega v manifestativnem, športnem, arhitekturnem, mednarodno prijateljskem in siceršnjem duhu vredno gledalskega vžvičenja...

Univerziada bodi torej zadnji drag in moralni pomp, ki si ga privoščijo ta obubožana dežela!

Viktor Konjar

Borci! Skrijte svoje medalje!

Tak bi bil bolj ustrezen naslov Tofovega prispevka za njegov »boutique« v Nedeljskem dnevniku št. 174. z naslovom »Prošnja«.

V tej duhoviti šali namreč nadebudni sinko prosi svoje- ga zaslužnega očeta, naj skrije medalje, ker bodo sicer njegovi, sinkovi, sošolci mislili, da je tudi on kriv za to, kar ima zdaj pri nas mladina.

Vsakega, ki je za kakršnokoli zaslugo dobil državno odlikovanje, zlasti pa borce, mora taka šala zaboleti. Večina tistih, ki so si ta odlikovanja zaslužili v svoji mladosti, gotovo niso imeli take blaginje, kot je ima naša današnja mladina. O malicah v šoli se nam še sanjalo ni, kaj še, da bi ta malica bila celo topla. Za šolske izlete, ki so bili enkrat v šolskem letu v kak bližnji kraj, je zadostoval kos kruha, če je ta sploh bil pri hiši, dobrodošla pa je bila tudi kepa nezabeljene polente, samo da je utišala želodec. Prve čevlje in pravo obleko so navadno dobili za birmo. Mnogi, ki smo bili malo bolj oddaljeni od morja, smo to veliko lužo prvič

videli šele po osvoboditvi. Knjige in zvezke smo nosili v preprostih, platnenih, doma sešitih torbah. V šolo pa smo ne glede na oddaljenost hodili peš in večina tudi bosi. Slednje se je pri nekaterih zavleklo tja čez zimo, zlasti pri tistih, ki v šolo niso imeli daleč; med temi sem bil namreč tudi jaz.

Naj bo omenjeno v ilustracijo in primerjavo k pripombi Tofovega nadebudnega sinka »Kriv za to, kar imamo mi (otroci) sedaj.«

No, pa poglejmo, kaj so prinesle očkove medalje, zasluzene ali ne, današnji mladini. Večina se jih že kmalu po rojstvu za doberšen del dneva naseli v otroških jaslilih in pozneje v vrtcu, kamor pa jim seveda ni treba hoditi peš, ker jih očeka ali mamica v vrtcu pripeljejo in seveda tudi odpeljejo v bolj ali manj luksuznem železnem konjicku. To se ponavlja še tudi v prvem šolskem letu. Šolska malica mora biti okusna in kalorična, pa seveda tudi obilna, da ostane kaj za posodo za smeti ali pomije, po katerih je tudi v mestu

še vedno povpraševanje. Dobre ocene se nadebudnežem že v tretjem ali četrtem šolskem letu obrestujejo najmanj z motornim kolesom avtomatikom, saj so z navadnim kolesom skoraj že na svet prišli. Zaključni šolski izleti so že prava potovanja s precejšnjo mero udobja.

Za letne počitnice, ki smo jih, zlasti vaški otroci prebili

na paši ali pa jih izkoristili za nabiranje dračja in suhljadi, je zelo primerno daljše letovanje, če je le mogoče izven naših meja; to velja zlasti za zimске počitnice, ker so tamkajšnja smučišča primernejša za zimski družinski šport.

Še in še bi lahko našteval dejstva, nad katerimi se naša mladina ne more in ne bi smela pritoževati. To pa pomeni, da tiste medalje le niso

bile podeljene kar tako in da se jih tistim, ki smo jih zaslužili, ni treba sramovati.

Zato se, tovariš Tof, svojih odlikovanj ne sramujemo in jih ne bomo skrivali. Dokler smo bili še aktivni mi, ki imamo največ teh medalj, pri nas ni šlo tako navzdol. Nam niso bile mar nadure in regres, tudi prekinitev dela takrat še nismo poznali, čeprav so bile naše plačilne kverte zelo tanke in je njih

vsebina komaj zadostovala za skromno preživljanje. Kljub vsemu smo bili srečni, pri tem pa smo z velikim elanom v prostem času, s prostovoljnim delom, obnavljali tisto, kar je bilo v štiriletni vojni porušenega.

Toliko v odgovor na tisto Prošnjo v »boutiqueu« in tudi tovarišu Tofu na znanje, da s takimi dovtipi lojalnih bralcev pač ne bo zabaval.

Ferdo Širca

Čas vse bolj skriva dejstva

Kljub vsem današnjim težavam, je tudi letos v kranjski občini na razpolago nad milijardo in 200 milijonov dinarjev za vzdrževanje spomenikov ljudske revolucije in grobišč borcev NOV na tem območju. Ta znesek ne zajema nobenih novih gradenj, predvidevajo več odkupov zemljišč ter izdajo nove številke žepne brošure z naslovom Gorenjska v NOB, tokrat o Storžiču.

Največji izdatki so predvideni v Sredji Belu z ureditvijo opuščene pokopališča, za ureditev grobišča na Lavtarskem vrhu, kjer je padel član CK KPS, narodni heroj Stane Žagar s svojimi tovariši, ter za postavitev spomenika prvemu talcu v Kranju Miloradu Stošiču.

Prav zaradi skromnih sredstev pa so na zadnji seji komisije za podružbljanje, razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij ter spomeniško dejavnost usmerjali več upanja na iniciative in pomoč samih krajevnih skupnosti ob tamkajšnjih organizacijah ZB. Dostikrat je tam zadostna manjša količina gradbenega materiala, barve in podobnega ob dobri volji in spretnih rokah se veliko naredi. Seveda je v ta namen predvidenih nad 3 milijone dinarjev (300 starih!). Razumljivo, ob predloženih konkretnih načrtih.

Vendar pa, kot so ugotovili zlasti v Zavodu za spomeniško varstvo Gorenjske, prave težave in zadržki pogosto nastanejo ob zbiranju podatkov za posamezne padle borce. Čudno se sliši,

lavski svet je po odkritju tativin večkrat zahteval natančnejše podatke, vendar zaman. Sedaj je na potezi so- dišče, ki naj ugotovi vzrok za »samoupravno« in upravno molčanje, mogoče tudi sodelovanje.

V času vse pogostejših stavk so rožajski poštarji lepo pokazali, kako je moč doseči višje plače tudi brez stavke...

Slovenska vlada ni odgovorila...

V svojem komentanju »Milijarde na smetišču« (TV-15 Naš tovariš 14. maja) sem slovenskemu izvršnemu svetu postavil vprašanje: Koliko

mora SR Slovenija prispevati za zagrebško Univerziado? V javnosti namreč o tem krožijo različne številke, ki so pa precej visoke. Ali ni sedaj priložnost, da slovenska vlada o tem uradno obvesti javnost in naliže čistega vina?

Spomnil sem se namreč nedavne izjave Mitje Ribičiča: »V Pivovarni Laško so mi povedali, da so lani pri- spevali za Kosovo šest starih milijard dinarjev in da jih morajo letos trideset. Direktor pravi, da mora to skrivati pred delavskim svetom, ker bi šli delavci, če bi to izvedeli, na ulice. Preverjal nisem. Povem le, kar sem slišal.«

Slovenska vlada, naj bi odgovorila na zastavljeno vpra-

šanje vsaj do konca zagrebške Univerziade.

Toda slovenski izvršni svet ni odgovoril. Menim, da je s tem pokazal omalovažujoč odnos do borcev.

Zdaj mi je »vžgalo«

Franc Ledinek, kmet iz Frana na občnem zboru Zadrugne zveze Slovenije: »Govorimo, kdo vse ima danes status kmeta. Jaz pa vprašam, kdo ga nima? V naši krajevni skupnosti imamo lastnika kmetije, ki ima status kmeta. Kmetijo da je ves čas v najem, sam pa dela v Ljubljani na CK ZKS in še nikoli ni delal na kmetiji.«

Zdaj pa mi je končno le »vžgalo«, odkod taka naša kmetijska politika!

Vaš Sime

Politkomisar Sime zbira in komentira

Je fižol le za reveže?

Četrtna Jugoslovanov meni, da je znameniti »pasulj« hrana revnih. Četrtna meni, da je fižol znak normalnega standarda, polovica pa jih je mnenja, da je to hrana, ki bi si jo moral v Jugoslaviji vsak privoščiti. Enake odgovore je Center za raziskavo marketinga iz Beograda dobil tudi za mleko.

Kaj pa je za Jugoslovane luksuz v prehranjevanju? Polovica je v anketi zapisala žgane alkoholne pijače, tretjina čokolado in vino, četrtna teletino, kavo in pivo. Za večino sodijo med nujni

standard mleko, sveže sadje in zelenjava, riž in perutnina. Kar 55 odstotkov Jugoslovanov je izjavilo, da morajo pri hrani varčevati!

Se še kdo čudi, če zdravniški ugotavljajo, da je kar 70 odstotkov Jugoslovanov kakovostno (ne količinsko!) podhranjenih?

Iznajdljivi poštarji

V Rožaju, črnogorskem mestecu ob reki Ibar, ki leži bogu za hrbtom blizu srbsko-kosovske meje, je že leta izginjala pošta. Niso jo pre- strezali cestni razbojniki (kot v starih časih), ampak – po-

štarji. Krađli so vseprek in tako »zaslužili« 25 milijonov dinarjev, novih seveda. Sodelovali so skoraj vsi poštni delavci – od blagajnika do pismonoše. Izginjale so predvsem pokojnine (in še nekatere pošiljke), večino izginulega denarja pa je poravnala Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja SR Črne gore, ki je že brez tega stalno v velikih škripcih.

Ob tem je zanimivo, da so o skrivnosotnih izginotjih denarja in pošilk prihajali signali tudi v centralo poštnega prometa Črne gore, vendar ni nihče ukrepal. Še več: de-

V zlatem okviru

Pogovarjali smo se z Janezom Švajncercem mlajšim

V mariborskem Večeru smo prebrali, da se redko zgodi, da bi enemu avtorju istega dne izšli kar dve knjigi. To se je zgodilo Janezu Švajncercu mlajšemu, ki se je javnosti doslej že uspešno predstavil s svojimi deli iz literarnega področja. »Bilo je naključje. Dopoldne je bila v Ljubljani predstavitev knjige Vzpon in zmaga revolucije pri Sv. Tomažu, izdala jo je založba Borec, zvečer pa je v Mariboru glavni urednik založbe Obzorja Marjan Znidaršič predstavil javnosti roman Past za podgane. Ta je bil v programu že leto prej, toda ker je Kulturna skupnost Slovenije ni podprla, je zaradi zadrege z denarjem knjiga izšla šele letos. Zares je bilo nenavadno, saj sem dobil od dveh založb vabilo za isti dan.«

Torej je knjiga Past za podgane avtorsko gledano le starejša od Zmage revolucije?

»Res je tako, vendar se je približno enako zgodilo tudi z drugimi mojimi knjigami. Najprej sem napisal otroške zgodbe Mihec iz velikega bloka in te so izšle leta 1982. Približno v tistem času je bil Tone Svetina urednik Lovca in sva se dogovorila, da bi napisal nekaj daljšega tudi za Lovca. Tako sem napisal roman Dež na Silvestrovo. Šlo je za starega, nekoliko izgubljenega partizana in lovca z mlado ljubeznijo. Pri Lovcu so ugotovili, da ni zanje. Svetina pa me je tolažil, naj se ne jezim. Jaz pišem o lovstvu kakršno je dandanes, s sestanki, izigravanji goljufijami v lovskih družinah in o podobnem, takšne pa se lovci ne žele videti. Roman sem poslal na anonimni natečaj pri Kmečkem glasu. Takrat so razpisali anonimni natečaj tudi pri založbi Borec. Napisal sem Čuden dan v Bukevci. Zdelo se mi je, da mi dajejo anonimni natečaji več možnosti, saj je ime precej v napoto. Pri Borcu so roman sprejeli in mi, ko je izšel, podelili Kajuhovo nagrado. Pri vsem tem imam v zelo lepem spominu tedanjo urednico Andrejo Kmecl. Šele leto pozneje je potem izšla knjiga pri Kmečkem

glasu. Takrat pa sem napisal že Past za podgane, sprva z naslovom Neulovljivo. Ostala je v uredniških predalih, pri Kmečkem glasu pa so spet imeli natečaj in sem napisal ter poslal zbirko Življenje Sv. Jurija. Ob novem letu 1986 sem odšel za teden dni v hribe, v samoto, in napisal Vzpon in zmago revolucije. Približno aprila sem jo poslal Borcu in nisem mogel verjeti, da sem že čez približno deset dni dobil odgovor, da je knjiga najboljša, kar sem napisal, in da bo predlagana za natis. Tako se je tudi zgodilo. Past za podgane pa je še vedno čakala in je celo Življenje Sv. Jurija izšlo pred njo.«

Čeprav je niste doživeli, je kar v nekaj knjigah precej vojne. Zakaj?

»Rodil sem se po vojni in odraščal pod bremenom njenih vtisov moje mame in starih staršev, doma v Tomažu pri Ormožu, kjer sem preživel zgodnje otroštvo. Za naše ljudi je vojna ostala najmočnejši vtis v življenju in v naši odmaknjeni hišici na hribu ob robu gozda je bila tako živa, kot da se še ni končala. Enako živi so bili mrtvi. Pogosto so prihajali v misel, zlasti ob večerih; bili so veliki bolj živi in resnični kot pravo življenje, ki je teklo nekje daleč v Ptuj in Mariboru, dalje pa svet tako ni

segel. Še dolga leta pri hiši ni bilo niti elektrike, seveda ne radia. Tista lepa, zasanjana leta me vedno bolj spremlja, kolikor starejši postajam. O njih sem napisal knjigo Vzpon in zmaga revolucije.«

Ali je to agitka ali zgodovina, kot bi se dalo sklepati po naslovu?

»Ne eno ne drugo. Pravzaprav niti ni literatura. Na papir sem prelil samo vojno, partizane, Nemce in povojni socializem, kakršne sem videl kot otrok na majhni revni kmetiji v Slovenskih goricah. Nova oblast je s kmeti grdo delala in je bila upravičeno osovražena. Bilo je, kot da so svetla pričakovanja iz vojne nekaj čisto drugega kot resničnost, ki jim je sledila. Toda tisto iz vojne je bilo tako svetlo, da ga nobena resničnost ni mogla umažati: vojna in ono po vojni za naše ljudi pravzaprav nista imela nič skupnega. Partizani in terenci iz naših domaćih gozdov se iz bojov v glavnem niso vrnili, preživeli pa so odšli s svobodo vred v mesta. Niti enoga ni bilo, ki bi prišel pogledat. Naši niso mogli razumeti, da je ta ali oni izmed za njih najbolj junaskih in med ljudmi priljubljenih padel pod partizansko kroglo, ko je prišlo do raznih streljanj, kar se je dogajalo na Pohorju in tudi v Slovenskih goricah. Tako je

bilo vse to tudi del mojega življenja, zaradi teh mojih tihih, mrtvih, veselih partizanov imam še dandanes precej romantičen odnos do narodnoosvobodilnega boja in bo kljub vsemu, kar je grdega leglo na to sliko, tako verjetno tudi ostalo.«

Grdega – ali to ne zveni nekoliko prehujo?

Ne, res je bila tista partizanščina z velikim idealizmom in skoraj otroško vero v pravičnost boja nekaj tako velikega in ljudem svetega, da bi bilo bolje, če ne bi vedel marsičesa, kar sem izvedel pozneje. Pohorje in njegovi zločinci ostajajo še vedno precejšnja uganika. Ker smo zadnje čase govorilo o 57. številki Nove revije, bi dejal, da je notri kakšna huda neumnost, na primer vera, da bi lahko bila za Slovence odrešitev srednja Evropa, in to ob vseh izkušnjah, ki jih imamo z nemškimi in italijanskimi sosedi. Toda zame je bila ob branju te številke najmočnejši stres predstavitev medvojnega Kardeljevega pisma tovarišu Titu, ki je pisal, da bo bolje z ukinitvijo slovenske partizanske vojske še malo počakati in o vsem drugem; pisal je namreč takrat, ko so stotine mladih fantov in deklet v slovenski partizanski vojski padale za svobodo in niso mogle slutiti, kaj jim spet nekdo pripravlja. Ker sem pred leti v Komunistu to pisano prvič prebral, me je spremljalo kot mora. In takih stvari je še več. Poleg tega pa skoraj vsak borec, ki sem ga spoznal, ko se nekoliko odpre, pokaže večje ali manjše razočaranje. Ne pretiram in ne želim vse videti samo črno, toda tisti borci, ki jih ob proslavah kažejo na televiziji v prvih vrstah, ne kako niso resnični.

O politični policiji

Tako Past za podgane kot tudi Vzpon in zmaga revolucije se bolj ali manj obe ukvarjata z notranjimi zadevami neke države; ena ima celo v podnaslovu zapisano, da pripoveduje o političnem policaju. Zakaj?

Tajne politične policije, ne glede na obdobje in na ime, ki je imela ali ima, imajo v vsaki družbi veliko večjo vlogo, kot je videti ali kot vedo ljudje. V bistvu so strahovito orodje tistih, ki z njimi upravljajo. Pravila njihovega dela so nekaj posebnega, predvsem so brez milosti v službi višjih ciljev. Metode pa so lepe in manj lepe, če tako rečem. Ne vem, ali bo kdaj zares vedeli, kaj je pri nas zasejal Gestapo, kdo od neodkritih je pozneje prešel v sovjetsko, angleško ali ameriško službo, ne nazadnje niso za objavo tudi spomini, ki so jih napisali naši nekdanji vosovci, oznovci ali udbovci. Takšna so pač pravila igre in če kje po svetu razglašajo kaj drugega, je to pesek v oči ljudem.

Če je vse tako skrivnostno, kako pa lahko o tem pišete?

Veliko težje, kot si mislite. Da bi iz knjig ali od drugih prepisoval, nočem, kar pa vem, moram obrniti tako, da ne bo kaj narobe, poleg tega pa pri teh zadevah nikoli prav ne veš kaj je zares res, kaj se je zgodilo, kdo je bil zraven in podobno, kar je pred leti povedal že pisatelj Kavčič v svojem Zapisniku.

Ali je to dovolj, da lahko nekdo piše o tajni policiji?

Ne vem, sam tovrstno delo mogoče razumem nekoliko bolj tudi zato, ker je bila moja prva služba prav v državni varnosti. Ob odhodu iz te službe sem, kot je to navada,

podpisal, da ne bom ničesar, kar vem, zlorabil. Teh namenov tudi nimam, toda določeno vedenje hočeš nočeš ostaja.

Ker o tem toliko pišete, je videti, kot da je ta služba pustila precejšnji vtis?

Moji v Prlekiji so se Ozne nekoč bali bolj kot česarkoli drugega na svetu, že ime je vzbujalo grozo. Malo sem bil gotovo pod tem romantičnim vtisom. Prišel sem iz vojske, poročen, oba sva bila študenta, z otrokom; z mojo prvostopenjsko pravniško diplomu so me sprejeli v državni varnosti. Še danes sem jim hvaležen. Pri Večeru me na primer, za novinarja niso hoteli, čeprav smo se poznali. Ne izdajam nobenih skrivnosti če povem, da sem takrat prišel v majhen in dober kolektiv, še čisto partizanski, nekaj mladih nas je bilo bolj za seme kot zares. Takšne iskrenosti in tovarštva v odnosih nisem pozneje srečal nikoli več. Ko sem odhajal, so mi nekateri hudo zamerili, mislim pa, da sem šele v tisti službi spoznal, da hočem zares pisati. Začel sem kot novinar IV, kar je bilo najmanj in za precej manjšo plačo, kot sem jo imel prej, toda kmalu so prišli na vrsto komentarji, veliki članki in potem knjige.

In za konec – kako so obe knjigi, ki sta zdaj izšli, sprejeli bralci?

Ne vem, pri obeh založbah kar ne upam vprašati, ali ju kaj kupujejo. Precej sta dragi, ljudje pa tudi nimajo preveč denarja. Če bi ga imel, bi knjige sam kupoval in jih podarjal, da ne bi mrtve ležale na policah; toda ga nimam.«

M. Kos

Književniki, udeleženci NOB

Manica Lobnik

Ob 60-letnici rojstva

Romanopiska, novelistka in dramatičarka Manica Lobnik je doma iz Jarenine v Slovenskih goricah. Rodila se je obrtniški družini pred šestdesetimi leti: 13. julija 1927. Njen oče z nekoliko ironičnim ljudskim humorjem in mati z veliko načitanostjo za kmečko ženo sta bila po njeni pripovedi tista, ki sta znala slikovito pripovedovati dogodke, ki so se dogajali v Vukovskem dolu in daleč naokoli. Svoje otroštvo je preživela v kmečkem okolju, toda v njihovo hišo so prihajali ljudje vseh vrst; prav ta življenjski ritem jo je začel že zelo zgodaj privlačevati. Okupacija ji ni omogočila redno šolanje, le v presledkih je lahko dokončala meščansko in privatno trgovsko šolo. Že s sedemnajstimi leti je odšla v partizane, njen partizanski rajon so bile Slovenske gorice in Prlekija. Po osvoboditvi je najdlje delala na okrožnem odboru v Mariboru in kasneje kot taj-

nica v raznih podjetjih, na koncu je bivala v Ajdovščini, kjer je našla idealno okolje za pisanje svojih romanov, v katerih je realistično upodabljala vojni (Rosa in pajčevini), in povojni čas na Stajerskem (Gorniki in čas, Ledinčani). V dramatiklo je poslegla s satirično komedijo iz sodobnega življenja Jirga Butolena, pisala pa je tudi za mladino (Mlade trate). Nekoliko njenih krajših besedil je razsejanih po revialnem in časniškem tisku.

Umrla je komaj 47-letna v Gollinguenu v Avstriji, pokopali so jo 17. septembra 1974 v Ljubljani.

Seznam njenih del obsega naslednje naslove: GORNKI IN ČAS (roman, 1957), ROSA NA PAJČEVINI (roman, 1957), JIRGA BUTOLEN ALI TRI DNI DIREKTOR (komedija, v knjižni izdaji je izšla leta 1959), LEDINČANI (kolektivni roman, 1961), MRTVI ODRED (roman 1976) in MLADE

TRATE (mladinski roman, 1968).

Literarna zgodovina je zabeležila o njej le nekaj skopih podatkov. Obširneje je pisal o njej literarni zgodovinar Matjaž Kmecl v knjigi Slovenska književnost 1945–65. Kmecl sodi, da Manica Lobnik v svojem prvem romanu Gorniki in čas na naturalistični način pripoveduje o povojnem razpadanju grunta kot družbeno gospodarske in družinske enote. Ta roman je zanimiv po svojih etnografskih popisih slovenjgoriškega kmečkega življenja in folklore. V romanu Rosa na pajčevini je literarno razčlenjevanje zaobjeto v psihologijo človeka, ki se od naključne brezidejne priključitve k NOB polagoma spreminja v žrtvujočega se, ideološko izoblikovanega borca. Vmes je avtorica vpletla okrutno romantično zgodbo o židovskem dekletu, ki se telesno prodaja moralcem svojih staršev, da bi si ohranila golo življenje. Tretje in najbolj obsežno njeno delo, roman Ledinčani, gre v zvrst tako imenovanega kolektivnega romana. V njem je poustvarjena panorama slovenskogoriške vaške skupnosti v dneh zamenjave

med bivšo jugoslovansko kraljevino in Hitlerjevo državno tvorbo.

O Manici Lobnik je pisal tudi Ivan Potrč, ki meni, da je podoba partizanstva ostala v njenih knjigah živa in polna, vsa zemeljska. Ta podoba je zrasla iz doživljanja našega slovenjgoriškega kmetijskega človeka. Avtorica je znala po njegovem mnenju do kraja odkrito pogledati človeku v obraz ter ga brez milosti in vendar tako človeško opisati. Kakor bodo njeni Ledinčani ostali enkratno, ljudsko pričevanje o človečanstvu naših ljudi na vasi in kakor bodo hkrati pričevanje o tem našem bednem avstrijakantskem in shiteriziranim nemštvu, tako bodo ostale Mlade trate tista partizanska knjiga, ki je bila zato napisana, da bi pokazala veličino našega preprostega človeka in partizana.

»Kako povsem preprosto in vsakdanje človeško je bilo, kako smo se pregrizli do spoznanja, do svoje partizanske poti,« je povedala ob izidu Mladih trat. »Potem nas je partizanščina, kakršna je bila, sama dozorevala. Ta naš partizanski čas (preživljala ga je v hajkah in po bunker-

jih) ni bil lahek, ali enkrat bi ga rada še živela z vsem njegovim strahom, upom in pričakovanji, kakor pa da bi se mogla z bogati s takšnim življenjem, kakor ga danes nekateri zapisujejo. Časi so bili težki in hudi, a banalnosti se ne spominjam, da bi jih doživela – celo strah, prinesla sem ga zdoma, je zmeraj zabrisalo ali zameglilo ogorčenje nad trpljenjem, ki smo ga doživljali, sami in drugi. Takrat smo prišli v partizane s problemi, kakor jih ima vsak mlad človek, le da so bila naša življenja takrat nasilno ogrožena... Ne, mi mladi takrat kot da svobode nismo doživeli – nismo imeli časa za doživljanje, dan nas je do kraja potegnil za sabo.«

Potrč sodi, da nam je Manica Lobnik zapustila iskreno popisano doživetje čudovite in grenke partizanske mladosti.

Poskusila se je tudi v dramatik, plod tega poskusa je bila komedija »Jirga Butolen ali Tri dni direktor«, ki so jo uprizorili v Mestnem gledališču v Ljubljani. Sama je opisala, kako je ta njena komedija nastala in iz kakšnih pobud: »Za literarna dela mi vsekakor dajejo pobudo tudi resnična ozadja. Tudi lik Jir-

ge Butolena se je oblikoval iz neklih tragikomičnih dejstev. In ker se mi je pač zdelo, da bo pri svojih podvigih še najbolj zaživel na odru, sem ga oblikovala v komediji. Jirga naj bi bil skupek vseh mogočih zaletavosti naše polpreteklosti. Razumljivo, da je potenciran. Skozi njega govori niz prenapetih, enodnevni veličin in vsemogočnega, ljudi z ambicijami a nesposobnostjo, vendar tudi poštenih in iskreno zavzetih. Zame je »Jirga Butolen« realistična komedija. Režiser pa bo to delo režiral kot realistično grotesko. Ta zamisel me je vsaj v začetku motila. Bala sem se namreč, da bo zadušila značaj junaka, iz katerega izvira njegova smrtno-resna zavzetost in da bo komedija izpadla kot burka. Jirga Butolen pa je v resnici tragikomičen.

Najbrže bom še letos napisala dramo, kako se je jugoslovansko vojaštvo znašlo golih rok nasproti Nemcem leta 1941.«

Žal avtorica te drame ni utegnila napisati, prehitela jo je smrt.

Dušan Mevlja

AUTOCOMMERCE

Ljubljana, Trdinova ul. 4

Telefon: 323-046
Telex: 31-299, 31-189

Predstavništva s skladišči: Beograd, Kataničeva 18, Ivana Milutinovića 39, Reka, J. Polić-Kamova 19, Split, Ulica Prvoboraca 101, Titograd, Bratstvo i Jedinstvo 48, Zagreb, Varšavska 4, Novi Sad, Bulevar 23. Oktobra, objekt 1-a, Sarajevo, Bratstva i jedinstva 19, Skopje, Ul. Kočo Racin 9, Gradski zid, Koper, Cesta JLA 12, Murska Sobota, Kocljeva 5.

Ludvik Pušnik-Janez

Kakor, da bi zastal korak. Saj tudi je. V Mislinjski dolini je med domačini boleče odjeknila vest, da je preminil njihov aktivist, borec narodnoosvobodilne vojne, član ZK in do zadnjega dne zaslužen in poštreno delavec družbenopolitični delavec Ludvik Pušnik-Janez, upokojeni major JLA. Doma je bil v Šentilju pri Mislinji.

Dvajsetega julija letos bi praznoval sedemdeseto obletnico. Nekateri smo si še posebno želeli, da bi mu segli v roko. Naša želja je ostala neizpolnjena in v naših srcih ostaja bolečina. V svojem kraju in slovenjegraški občini je užival ugled, spoštovanje ter zaupanje. Pri svojem delu je izkazoval sposobnost in zavzetost. Pri tem je bil vedno demokratičen, prav tako pri izmenjavi stališč.

Takšnega se ga spominjamo, ko je bil še podpredsednik, nato pa predsednik občinske skupščine občine Slovenj Gradec. Pred štirimi leti je bil na čelu občinske borbenske organizacije. Tudi do zadnjega je bil dejaven. Srečevali smo ga v njegovi krajevni skupnosti, drugič zopet drugje.

Bil je eden izmed prvih, ki so v Mislinjski dolini pričeli sodelovati z NOB. Na njihovi domačiji so naš boj podpirali vsi. Spomladi 1942 je postal aktivist, potem pa 25. junija 1943 borec v I. četi Koroškega bataljona, v I. pohorskem odredu in Zidanškovi brigadi. Po prihodu 14. divizije na Pohorje postane šef obveščevalnega centra v Šerčerjevi

vi brigadi, kar je bil do osvoboditve. V tej enoti so ga 20. avgusta 1944 sprejeli v komunistično partijo.

Že kot aktivist je dobival odgovorne naloge iz štaba I. pohorskega bataljona. V času sodelovanja je bil trikrat aretiran in odpeljan na policijsko postajo v Mislinjo. Ker ni bilo zoper njega nobenih dokazov in pa zaradi lastnega poguma, ničesar priznati, čeprav so ga provokativno zasliševali, bili pa tudi nasilni, so ga izpustili. Poslej se Ludvik Pušnik ni več upal približati svojemu domu. Skrival se je drugod. Njegovo domačijo so že v letu 1941 osumili, da sodeluje s partizani. Njegovo sestro Alojzijo z družino in brata Mirka pa so izselili v Srbijo.

Do 1952. leta je v JLA opravljal zahtevne dolžnosti. Zaradi bolezni je bil upokojen kot vojaški vojni invalid. V letih 1957 do 1963 prevzame dolžnosti sekretarja občinskega komiteja ZKS in občinske konference SZDL Slovenj Gradec. Da bi počival, ne samo, da ni bilo nikoli časa, saj ga še vedno ni, vsaj ne za borce, tudi sam ni bil take narave, da bi to zmoget.

Veliko je delal v komisiji za varstvo spomenikov in obeležij iz NOB v slovenjegraški občini. Da je v Mislinji postavljen eden najlepših v občini, je prav gotovo ena izmed njegovih zaslug. Veliko je poleg drugih posameznikov storil kot predsednik Sveta Koroškega pokrajinskega muzeja revolucije v Slovenj Gradcu. Omenjena

ustanova je danes znana ne le na Koroškem ali pa v Sloveniji, temveč tudi izven njenih meja.

Za svoj prispevek v NOB in povojni delež je prejel več državnih odlikovanj in družbenih priznanj. Med drugim ob štiridesetletnici OF Slovencev je bil tudi nosilec zlati znaka, pa tudi Bernekarjevo plaketo in občinsko nagrado Slovenj Gradec.

Za Ludvikom Pušnikom bo poslej ostal vrzel. Zapolnjevati jo bomo skušali tako, da se bomo zgledovali po njegovi požrtvovalnosti.

Njegovi soborci in sodelavci

Pripravljali so ga za družinski praznik, veselil se je srečanja s sorodniki in prijatelji. 20. julija bi dopolnil 70 let. Toda nepričakovano nas je vznemirila trpka vest, da je moral v slovenjegraško bolnišnico. Njegovi in vsi, ki smo ga poznali, smo upali, da se bo zdravstveno stanje

popravit. Toda bolezen je bila kruta in neizprosna. Umrl je Ludvik Pušnik-Janez, partizan, šerčerjevec in družbenopolitični delavec v Mislinjski dolini, major v pokoj.

Ludvik Pušnik je rasel v številni narodnozavedni kmečki družini v Dovžah, ob vznožju sončnih njiv mislinjskega Pohorja. Po osnovni šoli se je izučil obrtne stroke. Toda vojna vihra je dala kot mnogim drugim ljudem tudi njemu svojstven pečat, preprečila je marsikatero načrte.

Z Iršičevo in pozneje Čeljarjevo uporniško skupino v gornji Mislinjski dolini leta 1941 so bili najprej povezani Pušnikovi v Dožah. Iz te družine sta med drugim zrastle Ludvik in sestra Betka-Marjanca, znana partizanska obveščevalka. V tistih usodnih dneh se je Ludvik odločil za pravo pot. Poleti 1943. leta je odšel v hosto, med partizane, postal je borec Koroškega bataljona, pozneje pa Zidanškove brigade (Pohorske). Po prihodu 14. divizije na Štajersko in po preboju na Pohorje februarja 1944 se je štab operativne skupine 14. divizije dogovoril z Zidanškovo brigado, da jih bo podprla z borci domačini, ki so poznali kraje in politične razmere. Milan Guček je v knjigi Pekoči sneg, Šerčerjeva brigada 2. del, zapisal: »Stabu šerčerjevih bataljonov se je priglasil prezaroporejeni Ludvik Pušnik-Janez, da bi brigadi pomagal pri njenem vračanju v nove ozemeljske razmere in politične okoliščine. Štabovci so novega sodelavca in soborca

sprejeli z odkritim veseljem in iskreno sproščenostjo ter mu pokazali, da je zares dobrodošel tovariš. Ker so bili prav pri sili, so ga povabili medse in je sedel za mizo, kot da bi bil v štabu enak med enakimi že dolgo časa. Zadržanost in nekakšna nenarejena plahost in pretirana skromnost novince v štabu pa so začudili stare šerčerjeve. Janez se je kot sodelavec brigadnega obveščevalnega centra lepo vživel v novo okolje...«

Tudi po osvoboditvi je ostal med vojaškimi starešinami vse do 1952. leta, ki se je zaradi bolezni kot kapetan I. razreda invalidsko upokojil.

Vrnil se je v svoj domači kraj, v Dovže, ki jih je imel rad in kamor se je pogosto vračal iz sosednjega Šentilja pri Mislinji. Rad je imel zemljo, rad je zahajal v gozd, v katerem je dihal s polnimi pljuči. Ludvik Pušnik ni poznal mirovanja. Ves čas je živel in delal z ljudmi v domačem kraju, v krajevni skupnosti in v Mislinjski dolini. Vse do smrti je bil aktiven družbenopolitični delavec: partijski sekretar Občinskega komiteja ZKS, predsednik Občinskega odbora ZZB NOV, podpredsednik skupščine občine Slovenj Gradec, predsednik domicilnega pododbora Šerčerjeve brigade in še bi lahko naštevati.

Ko smo decembra 1958. leta brali Mislinjsko dolino, glasilo Občinskega odbora SZDL, je prvi številki na pot predsednik Ludvik Pušnik zapisal: »Ne čutimo se zapostavljene v naši, sicer ozki, a

zelo lepi Mislinjski dolini. Vendar se o tej dolini, o naših ljudeh, o naših krajih zelo malo sliši, zelo malo piše, naša misel je, da se ji posveča premalo pozornosti. Moramo tega tudi sami krivi... Tako smo misli, ki se je porodila med ljudmi in v predsedstvu Občinskega odbora SZDL, spremenili v dejanje... Naša želja je, da bi glasilo brali vsi delavci v naših kolektivih, kmetje in mladina, skratka vsi prebivalci naše občine...«

Veseli se je uspehov, hitrejšega napredka v svoji krajevni skupnosti v Mislinji, v občini, našega napredka po vsej domovini. Njegovi številni nastopi, govori in referati so bili razumljivi in kritični. Vedno in povsod se je zavzemal, da je v slogi moč in hitrejši napredek, tako se je izražal tudi ob našem četrtm uspešnem samoprispevku v občini, ki je bil junija letos. Razumeli so ga tudi mladi v šoli in ob Kurirčkovih pošti in ob odkrivanju spominskih obeležij, ko je razvijal smisel in vsebino revolucionarnih tradicij NOB in ljudske revolucije.

Ludvik Pušnik-Janez je za svoje medvojno in povojno revolucionarno delo prejel več državnih in družbenih odlikovanj in priznanj: red bratstva in enotnosti, red za hrabrost, zlati znak OF, občinsko nagrado in mnoga druga. Njegovo prizadevanje je bilo prežeto z mislijo naprednih in poštenih ljudi.

Mislinjska dolina mu je izrazila veliko spoštovanje 11. julija na pokopališču v Šentilju pri Mislinji.

Jože Potočnik

Ob šestdesetletnici

Milica Štok, s partizanskim imenom Nataša, je bila rojena 3. junija 1927. Izhaja iz štirčlanske družine malega kmeta Žižmonda iz Vogrskega. Svoje otroštvo in mladost je preživela precej drugače od drugih deklet. Osnovno šolo je obiskovala na Vogrskem, toda kmalu se je pričela vojna. Družina Žižmond iz Vogrskega je bila zelo napredna in slovensko usmerjena. Vsi, oče Franc, mati Alojzija, ki ima sedaj 85 let, sestra Hermina in najmlajša Milica so bili vsi aktivni borci za osvoboditev. Že v začetku leta 1942 so družino Žižmond povezali v delo za NOG Anton Velušček, kasneje Tomo Brejc, Aleš Be-

bler, Martin Grajf in še drugi. Nataša je bila kot najmlajša v družini tedaj stara 15 let in je aktivno posegla v delo za NOV. Prenašala je pošto, bila obveščevalka, kurirka ter vzdrževala zvezo z Vipavsko četo ter Pokrajinskim vodstvom OF z sedežem na Vogrskem.

V oktobru 1942 je bila Žižmondova družina prvič izdana. Očeta Franca so Italijani zaprli, ga mučili, hudo pretepali in obsodili na smrt, nato pomilostili na 25 let zapor. Po kapitulaciji Italije je prišel domov in se ponovno vključil v delo za NOG. V marcu 1943 je bila družina Žižmond drugič izdana. Izdal jo je znani »Črni Martin«.

ki je bil partizan, nato pa prešel na pot izdaje. Tedaj so aretirali mater Alojzijo in jo do kapitulacije Italije preganjali po raznih italijanskih zaporih. Milici in Hermini je

še pravočasno uspelo pobegniti od doma. Obe sta se priključili partizanskim enotam. Milica se je priključila Briški četi, ki je tedaj taborila v začasni bolnišnici v Zabukovju, kjer je kuhala, negovala in oskrbovala ranjence. Silvester je bil v tej bolnišnici intentand in edini hotel na teren po hrano. Toda, bil je preveč zgovoren, Italijanom je prišlo na uho, kje je bolnišnica z ranjenci. Zopet izdaja. Bolnišnica na težko prehodnem kraju pod skalo je bila obkoljena. Nataša in še štirje borci so se pod zelo težkimi pogoji rešili. Pet ranjencev pa so italijanski karabinjerji 6. januarja 1943 zverinsko postrelili in jih pustili na kraju zločina vse do sredine septembra 1943 leta. Vse naokrog so postavljali

zase, da bi tako pritegnili domačine ali partizansko enoto, ko bi prišli po ubite ranjence. Pokopali so jih šele ob kapitulaciji Italije.

V tem času (avgusta 1943) je bila Nataša sprejeta v vrste KPS. Po težki tragediji se je Nataša priključila Prvem bataljonu Gregorčičeve brigade in ostala do začetka septembra 1943. Po kapitulaciji Italije je bila dodeljena v Vipavski VOS, ki je delovala na zgornjem Vipavskem. Tu je bila namestnica četne komisarja, nekaj časa pa tudi komisarka čete, zatem pa sekretarka biroja SKOJ bataljona. Po ukinitvi VOS, marca 1944 prešla v obveščevalno službo, nato je delovala pri OZN kot pomočnica okrajnega pooblaščenca v Istri, kjer je dočakala konec

vojne.

Milica Štok, ki je v začetku junija praznovala svojo šestdesetletnico življenja, ima čin rezervnega poročnika in je za zasluge v vojni prejela odlikovanja OH, MZN, MH in več pisnih ter drugih priznanj. Nataša je bila v NOV in JLA tri leta in dva meseca. Do leta 1950 je službovala v Sekretariatu za notranje zadeve, nato si je ustvarila družino in se posvetila njej. Ima sina Vojka in hči Majdo, vse prezgodaj pa je postala vdova. Milica je aktivna v Krajevni organizaciji ZB Šempeter, je članica borcev VOS, Gradnikove in Gregorčičeve brigade.

Ob svojem jubileju je prejela vrsto čestitk in želja za dobro zdravje.

Leopold Kotar

Ivan Krajnik

V kliničnem centru v Ljubljani je 3. julija 1987 umrl Ivan Krajnik, doma iz Lucije pri Portorožu, mlajši oficir JLA v pokoj.

Ivan Krajnik se je rodil 18. februarja 1924 v Doblarju, občina Nova Gorica v napredni kmečki družini (starši, brat in dve sestri so bili v vrstah NOB).

Že od meseca oktobra 1942 dalje je deloval v skupini naprednih mladincev in se je aktivno vključil v uresničevanje programa OF slovenskega naroda.

Meseca januarja 1943 so ga komaj 18-letnega fanta italijanski fašisti nasilno odpeljali od doma in vtaknili v posebne kazenske enote. Bil je v Pistoii v Toscani, kjer se je pripravljati za pobeg in vključil v NOVJ. Ko so italijanski oblastniki odkrili de-

lovanje organizacije NOG v Pistoii, v kateri je aktivno delal tudi Ivan Krajnik, so ga skupaj s sodelavci odgnali na prisilno delo v kraj Ginoza Marina pri Tarantu. Po prihodu zaveznikov je s svojo skupino pobegnil in se napotil v NOVJ. Na poti v NOVJ so ga aretirali in ga tokrat poslali na sam prag južne Italije, v Santa Maria de Leuca. Tu je dobil povelje z misijo NOVJ, ki je delovala na tem območju Puglie; z njihovo pomočjo je prišel v partizanski tabor Gravina. Po opravljenem urjenju je bil decembra 1943 uvrščen v 2. četo 2. bataljona 3. prekomorske brigade in je s to enoto odpotoval na Vis. Sprejet je bil v vrste SKOJ in kmalu nato v vrste KPJ, postal je puškomitraljezec in oddelkovodja.

Udeležil se je obrambe otoka Visa, ko so na njem bili VŠ NOVJ, AVNOJ, NKOJ, tovariš Tito in drugi zastopniki nove Jugoslavije. Udeležil se je bojev za osvoboditev Korčule (trikrat), Brača (dvakrat), polotoka Pelješca, dalmatinske obale

od Makarske do Skradina, bojov za osvoboditev Splita, Kaštelov, Šibenika, Konjevratov in Knina. V kninski bitki je bil 2. decembra huje ranjen. Po okrevanju se je udeležil bojev v Hercegovini (Mostar), zahodni Bosni (Bihać), Liki (Lapac, Gospić), Hrvatskega primorja, in nato bojov za preboj stare jugoslovanske-italijanske meje

pri Klani, kjer je bil 28. aprila 1945 znova huje ranjen v desnoro, za kar je priznan za 40% vojnega invalida. Po vojni je ostal kot aktivni starešina v JLA. Zaradi načete zdravja je bil leta 1956 invalidsko upokojen. Z družino se je preselil v Piran in se zaposlil pri trg. podjetju »Prerad«, nato pa je delal v oddelku za ljudsko obrambo

občine Piran. V krajevni skupnosti Lucija je bil tajnik KS in tajnik Združenja borcev NOV. Bil je odlikovan z medaljo za hrabrost in medaljo za zasluge za narod. Od leta 1961 dalje je aktivno delal v odboru skupnosti borcev 3. prekomorske udarne brigade za občino Piran. Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

Albert Klun

SKUPŠČINA OBČINE

IDRIJA

SKUPAJ Z DRUŽBENOPOLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI

ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM IN OBČANOM OB DNEVU VSTAJE

Ob odkritju spomenika 212 padlim v NOB

Ribnica ni več dolga vas

V Ribnici na Dolenjskem so ob letošnjem dnevu borca odkrili spomenik padlim v NOB. Na njem je napisanih 212 imen padlih borcev, aktivistov in žrtev fašizma. Spomenik je delo arhitekta Vlasta Kopača. Odkrila ga je Marija Pajnič, medvojna aktivistka iz Gorenje vasi, ki je v letih strahote zgubila sestro in dvoje bratov. Na proslavi ob odkritju spomenika, ki ga je krajevna organizacija zveze borcev izročila v varstvo pionirskemu odredu »Anton Majnik«, je govoril Pavle Bojc, prvoborec, član predsedstva RO ZZB in RK SZDL Slovenije.

Več kot 40 let je v vseh nas živel želja po postavitvi spomenika udeležencem borcem NOV iz Ribnice, ki so padli v velikem boju za svobodo in boljše življenje rodov, ki prihajajo. Končno danes, na dan borca, v Ribnici odkrivamo spomenik padlim borcem za svobodo, spomenik o tem izjemnem uporu in nadčloveškem trpljenju, ki so ga preživljali tudi Ribničani, napisani na tem spomeniku. Mogoče bo ta spomenik bodočim rodovom govoril o žrtvah bolj prepričljivo in jasno kot dosedanja obeležja. Žal moramo povedati, da smo večkrat govorili in pisali o NOB tako, da mladi rod ni mogel razumeti vso veličino tega boja, junaštva in prestanih naporov, predvsem pa idej, za katere so bila žrtvovana ta življenja.

Ribnica kot politično, kulturno in gospodarsko predvojno središče je že v začetku NOB postala tudi središče izredno intenzivnega boja proti okupatorju in njegovim pomočnikom. Zakaj se je Ribnica takoj in tako intenzivno vključila v NOB kot malo krajev v Sloveniji?

Po mojem mnenju sta poleg naprednih vplivov peščice komunistov, organiziranih delavcev, naprednih študentov in njihovih društev, nekdanjih vojni ujetnikov, zdomarjev, ki so hodili po tujini, pomembni prvini ljubezen Ribničanov do svobode, do svojega kraja do kulture in želja za vsestranski razvoj. Če je ta izjemna lastnost Ribničanov kdaj prišla do polnega izraza, je bilo gotovo v času NOB. Očitno so tudi ideje naprednih mislecev in visoka kultura teh mož, ki imajo svoja posmrtna obeležja v tem parku kulture, pomembno vplivale na miselnost Ribničanov ob usodnem trenutku leta 1941. Gotovo ni naključje, da je na sedemnajstih kamnih v tem parku vklesanih 65 imen, ki jih je Slovenska akademija znanosti in umetnosti v svojem biografskem oddelku vključila med zaslužne tvorce naše duhovne in materialne kulture.

Naključje zato tudi ni, da je želja za boj proti okupatorju zajela prav vsakega prebivalca Ribniške doline. S ponosom lahko generacija ljudi, ki se je podala v ta boj –

izmed katerih so mnogi napisani tudi na tem spomeniku – ponovno pripoveduje svojim sinovom in vnukom o tej kruti, toda veliki epopeji teh vasi in gozdov.

O osvobodilnih bojih v Ribniški dolini pa je gotovo zelo malo napisanega. Morda bo zbornik o »NOB v Ribniški dolini«, ki bo verjetno izšel še letos, prikazal vsaj glavna dogajanja v tem času, pa tudi neposredno po končani vojni. Tudi to bo za mladi rod še posebej ribniški, prepotreben dokument naše preteklosti. V prihodnosti najbrž ne bomo več odkrivali podobnih spomenikov, ampak bomo šolam, kulturnim objektom in drugim ustanovam dajali pomen zgodovinskega dogodka iz NOB ali iz drugih dejavnosti našega obstoja in dogajanja v času NOB.

Na ozemlju KS Ribnica so štiriletni boji terjali tudi izredno visok materialni davek. Požgane in razrušene so bile cele vasi, zaselki in dobršen del Ribnice. Najbrž ni območja v Sloveniji, ki bi pretrpel več napadov in terorja okupatorja, kot jih je ravno ta dolina. Velik del premoženja in skoraj vsa sicer skromna industrija sta bila uničena, okupatorji bi gotovo uničili tudi kmetijstvo in gozdarstvo kot dva glavna dela narodnega bogastva, a je partizanska vojska preprečila te načrte. Zaradi vojne škode je ribniška občina še do 1960. leta ostajala med zadnjimi v gospodar-

skem in industrijskem razvoju Slovenije.

Ribnica si je skoraj petnajst let zdravila to rano. Gospodarstvo je dolgo stagniralo, poljedelstvo je nazadovalo in tudi tradicionalna drobna obrt se nikakor ni mogla razviti.

Šele po letu 1960 se začela razvijati najprej lesna, pozneje pa tudi kovinska industrija. Leta 1962 se je razvil INLES, pozneje pa tudi kovinska industrija in podjetje RIKO.

Danes sta to prava industrijska velikana, znana po vsej Jugoslaviji in v svetu. Inles je največji proizvajalec stavbnega pohištva v Jugoslaviji. Rikove visokokakovostne stroje pa poleg evropskih kupujejo tudi države drugih celin. Ribniško gospodarstvo se je po najnovejših podatkih povzpelo v sam slovenski vrh po družbenem produktu na zaposlenega delavca. Tudi ob tem industrijskem razvoju, ki ga mnogi imenujejo »gospodarski čudež Ribnice«, se zastavlja podobno vprašanje kot ob tukajšnjem množičnem in uspešnem osvobodilnem gibanju. Kako je le mogel ribniški človek tudi v gospodarskem razvoju ob popolnem uničenju tako napredovati, prehiteti občine z dolgo industrijsko tradicijo in postati zgled modernega razvoja in poslovanja gospodarstva? Ob tem je razvil še druge dejavnosti: šolstvo, zdravstvo, kulturo, šport in drugo. Vsakdo izmed nas si lahko odgovori tako, kot si je med vojno.

Najbrž ne bo pretirana trditev, da izreden in hiter razvoj vsega družbenega življe-

nja v Ribniški dolini zamika vsakogar, ki trdi, da naša samoupravni sistem in samoupravni socializem ne moreta porajati sodobnega razvoja gospodarstva in blagostanja na vseh področjih. Ob tem hitrem in vsestranskem razvoju v Ribniški dolini bi celo morali razmišljati kot o zgledu za rešitev globokih in težkih političnih in gospodarskih problemov, ki jih preživlja vsa naša jugoslovanska skupnost. Poleg krize političnega in gospodarskega življenja, izrednih zadolžitvev, napačnih investicij, zunanjetrgovinskih neuspehov, izredno velike inflacije, predvsem pa globokih moralnih deformacij mnogih ljudi, ki so živo nasprotje nekdanjih borcev nas skoraj vsak dan zadevajo še nove težave. Iščemo izhode iz vseh teh težav, toda žal ne s takim zaupanjem v svoje sile, voljo in iznajdljivost, kot smo to delali med bojem. Toda če smo tedaj premagali vse težave, jih bomo tudi se-

daj. Vendar moramo spreminiti naše obnašanje, preiti od tisočerihih besed, sklepov, resolucij in sestankov k ustvarjalnemu delu. Mislim, da ste zaradi tega v Ribnici dosegli takšne uspehe. Nobeno spreminjanje ustave, zakona o združenem delu in drugih zakonov ne bo rešilo tega osnovnega vprašanja našega hitrejšega razvoja. Reševali ga bomo le z delom, s sodobno tehnologijo. V ljudeh moramo ustvariti prepričanje, da je le uspešno in trdo delo pogoj za napredek, zadovoljstvo in blaginjo ljudi.

Zaključujem z optimistično mislijo, da bomo ob vseh sedanjih vztrajnih prizadevanjih kmalu uspešno opravili težke naloge; odpravili bomo nasprotja in ustvarili blaginjo za vse, saj to omogoča samoupravni sistem, za katerega so padle tolike žrtve. Med njimi so tudi junaki, ki jim danes odkrivamo ta veličastni spomenik.

12. mednarodni tabor prijateljstva otrok

Spajanje različnih delov sveta

Ob vznožju partizanskega Roga se letos niso zbrali na taboru samo otroci iz vseh jugoslovanskih republik in pokrajin (kakor vsako leto julija), pač pa so se jim pridružili še otroci iz 24 drugih držav s štirih celin. In prav zato je to »mednarodni tabor prijateljstva otrok«. Organizacijo takšnega tabora sprejme namreč vsako leto druga republika ali pokrajina. Za letošnji mednarodni tabor, dvanajsti po vrsti, je organizacijo sprejela Zveza prijateljev mladine Slovenije ter svet Zveze pionirjev Slovenije, pokrovitelj pa je republiška konferenca SZDL Slovenije.

Pionirji iz jugoslovanskih republik in pokrajin so prišli v tabor, na prostor Doma pionirjev v Dolenjske Toplice, kjer so si postavili platnene strehe, že 11. julija, čez štiri dni pa so medse pristrčno sprejeli še delegacije otrok, seveda s spremljevalci. Gostje so k nam pripotovali iz Italije, Kube, Norveške, ZDA, Poljske, DR Nemčije, Finske, Belgije, Bolgarije, Češkoslovaške, Alžirije, Tunizije, Angole, LR Koreje, Gvatemale, Madžarske, Francije, Sovjetske zveze, Romunije, Palestinske osvobodilne organizacije, SWAPO-Namibije, Polisario-demokratske arabske republike Sahare ter iz Portugalske.

Uradni slovesni začetek tabora je bil 17. julija na prireditvenem prostoru Doma pionirjev ob osnovni šoli Baza 20, ki je tudi sicer ponudila prehrambene usluge udeležencem ter šolske športno-rekreativne površine. Slovo pa bo 28. julija, ko se bodo udeleženci predstavili s kulturnim programom – plodom štir-

inajst dnevnega skupnega življenja in dela.

Kaj vse bodo počeli teh štirinajst dni? V programu se prepletajo športno-rekreativne dejavnosti z zanimivo možnostjo kopanja v bazenu, najbolj zanimive pa bodo gotovo ustvarjalne delavnice. Pokazali se bodo lutkovni ustvarjalci z izdelovanjem lutk, scene, z vmesnimi in zaključnimi nastopi. Vzporedno z njimi bodo svoje spretnosti predstavili likovni ustvarjalci. Njihova delavnica ima v načrtu najrazličnejše tehničke likovnega ustvarjanja, povezovanje tega z glasbenim in plesnim izražanjem, nazadnje pa bodo svoje zmožnosti strnili še v večjem skupnem ustvarjalnem projektu. Zanimiva zna biti glasbena ustvarjalna delavnica, ki predstavlja etične in narodne posebnosti glasb vseh sodelujočih držav. V video delavnici otroci tabora spoznajo video sistem z možnostjo njegove uporabe na ustvarjalni način; na primer priprava dnevne TV oddaje, video zapisi iz živ-

ljenja v taboru itd. Telesno-kulturnih in športnih aktivnosti ne bi naštevali, ker jih je veliko. Med njimi lahko prav vsak najde kaj zase.

Toda, ves čas pa naši udeleženci tabora le ne bodo preživeli v Dolenjskih Toplicah. Osemnajstega julija so si omislili obisk Baze 20 in partizanske bolnišnice Jelendol. Dvajsetega julija bodo v Ljubljani, na Bledu in v Bohinju. Naslednji dan jih čaka izlet v Postojno, Lipico, Portorož in na Debeli rtič. Seveda bo zanimiv tudi obisk Novega mesta, kjer jim bodo organizirali sprejem pri DPO Novo mesto, ogledali pa si bodo še muzej in Jakčev dom. Da ne govorimo o izletu v Kumrovec, Trebče in na Kostanjevico na Krki, ki jih čakajo zadnje dni skupnega bivanja – 26. julija...

Zdaj smo samo naštevali, kaj vse bodo počeli. Ne smemo pa pozabiti tisto najpomembnejše, da bodo namreč ti otroci kovali vezi prijateljstva med narodi, na najbolj iskren način, ki ga znajo uresničiti le otroci. Ne nazadnje je to tudi cilj in namen tabora. V programu je zajetih veliko oblik iger, dela in ustvarjanja, ki dajejo možnost za izražanje otroške želje po miru, svobodi in mednarodnem razumevanju ter sodelovanju.

Živa Drole

velana
tovarna zaves p.o.
ljubljana,
šmartinska 52

Obsodba zločinca in njegovih dejanj

Od enajstega maja do četrtega julija letos je trajalo v Lyonu v Franciji sojenje nacističnemu vojnemu zločincu Klausu Barbieju (Altmanu). Devetčlanska porota ga je spoznala za krivega na temelju odgovorov na 341 vprašanj, ki jih je obsegala obtožnica, z »ne« pa je odgovorila na vprašanje, ali so kakšne olajševalne okoliščine za tega vojnega zločinca.

Na poziv predsednika tožila se je Klaus Barbie sam oglasil (spregovoril je v francosčini) in dejal: »Zagrizeno sem se bojeval proti odpor-niskemu gibanju, ki sem ga spoštoval. Toda, tedaj je bila vojna, zdaj pa je vojna končana«. Pristavil je še, da »ni odgovoren« za deportacijo varovancev judovskega otroškega vrtca v Izielu 6. aprila 1944., kar je bila na sojenju v Lyonu tudi najhujša obtožba proti Barbieju.

Po na splošno izrečeni oceni, da je pravdorek v Lyonu »obsodba za zgodovino in za zločine, ki jih človeštvo ne sme nikoli pozabiti«, so Barbieja odpeljali v lyonsko jetnišnico »Svetega Jožefa«, kjer bo preživel ostanek svojega življenja. Izognil se je usmrtitvi, pa čeprav je bil na prejšnjih dveh sojenjih v od-stotnosti obsojen na smrt. Skoraj zanesljivo se bo čez 14 mesecev, če jih bo dočkal, star je že 74 let in precej bolehen, znova pojavil pred sodiščem in sicer na temelju zasebne tožbe najohjnih so-rodnikov dveh voditeljev francoskega odpor-niškega gibanja, ki sta obenem s slavnim komandantom Je-anom Moulinom padla zara-di izdaje 2. junija 1943 v roke gestapa.

Francoski državni tožilec Christian Gallut je v zaključni fazi sojenja v Lyonu pri-stal na to zahtevo. Do začeta procesa v »Aferi Caluire«, tako se imenuje kraj v bližini Lyona, kjer je nacistična po-lICIJA prišla Moulina in tova-riše, mora Barbie ostati na voljo francoskim pravosodnim organom. Če bi bil Bar-bie v Lyonu obsojen na smrt, bi morali z eksekucijo poča-kati, dokler ne bi bilo konča-no še »sojenje Caluire«.

Vzporedno s sojenjem v Lyonu so se vsebojli množila provokativna vprašanja: kje se končuje pravica in kje se začneja maščevanje? Ali je pretečenih 40 in več let od konca 2. svetovne vojne do-

volj za zastaranje zločinov in še: ali je humano zdaj prega-njati ostarele ljudi zaradi nji-hovih nekdanih zločinov?

Povod za porajanje takš-nih vprašanj niso bili samo končani proces Andriji Artu-koviču, sojenje Ivanu Deja-njuku, Klausu Barbieju ali »estonskemu črnorokcu« Li-nasu, temveč predvsem traj-na politična razdelitev sveta.

Pravni in »humani« vidiki, na katere se opirajo prejšnja vprašanja, res niso najpo-membnejši. Skrb povzroča predvsem vprašanje zgodo-vinskega obravnavanja na-cizma! V ZR Nemčiji so po-novno napisali zgodovino genocida med 2. svetovno vojno in ga opravičevali »s pokoli« pred njo. Cilj je oči-ten: izbrisati specifičnosti hitlerizma in njegovo po-stavljanje v okvire »normal-nih vojnih dogajanj«. Pri tem pa velja povedati, da so avtorji zgodovine genocida znani zahodnonemški uni-versitetni profesorji!

Tudi v Avstriji si številni intelektualci in politiki že desetletja prizadevajo, da bi pozabili medvojno obdobje. Toda, tolmačenja zgodovine so marsikdaj napačna in zelo nasprotujoča si.

Nedavna anketa o antise-mitizmu v Avstriji je pokazala, da je ena četrtina Avstrij-cov priznala svoje antisemit-ske občutke. Oglasili so se domači zgodovinarji in an-keto takoj razglasili za nez-nanstveno. Segli so po znan-em balzamu – izjavi ZDA, Velike Britanije, SZ in Kitaj-ske iz let 1943, da je Avstrija »prva žrtev« nacistične oku-pacije. Po vojni je ta izjava zagotovila številnim Avstrij-cem čisto preteklost, oben-em pa tudi odložila čas, ko se je morala tudi Avstrija spogledati s svojo dejansko vlogo v nacističnem ob-dobju.

Po izjavi zgodovinarke Erike Weinzerl je bilo okoli 700.000 Avstrijcev to je ena desetina vsega prebivalstva, včlanjenih v povojne orga-nizacije, povezane z nacisti, okoli 9.000 Avstrijcev pa so postavili pred sodišče zaradi dejanj med vojno. Spremeni-la se je tudi klasifikacija krivde: prej so imeli širjenje nacističnega gradiva za kaz-nivo dejanje, zdaj pa je pri Avstrijcih to samo še pre-kršek.

Napredna javnost vidi v vsem tem (poskus, da bi pri-

krili sedem milijonov žrtev nacističnih uničevalnih ta-bobrišč) prizadevanje, da bi še bolj razcepili svet in ne-varnost ponovnega oživlja-nja nacizma. Pri tem ne izbi-rajajo sredstev, kakor jih tudi niso v času hladne vojne, ko so nacistični zločinci prizna-vali, da ponovno cepijo svet na dva in več delov. Sojenje v Lyonu in sojenja, ki jih še pripravljajo, so dokaz, da bit-ka ni končana. Če je žrtvam nacizma morda »res vse-eno«, kakor pravi sedanja neonacistična propaganda, pa nikakor ni vseeno pravici in tistim, ki terjajo pravico v imenu padlih in pobitih.

fl-

Iz našega zamejstva

Čigavi posmrtni ostanki ležijo v fojbah?

Spoštovano uredništvo,

kot izvoljeni predstavnik (občinski svetovalec) tržaš-kih demokratov in antifaši-stov sem dolžan, da opozo-rim javno mnenje na škandal s spomenikom, ki je bil po-stavljen pri tako imenovani bazoviški fobji in ki je posve-čen »vsem italijanskim in tu-jim vojakom, pobitim v maju in juniju 1945 po končani vojni«.

Spomenik je postavila des-ničarska organizacija (Fede-razione grigioverde), v nede-ljo, 21. junija, pa so ga odkrili najvišji predstavniki civil-nih, vojaških in cerkvenih oblasti ob sodelovanju obrambnega ministrstva.

Kot obrambno ministrstvo in demokratični zgodovinar-ji dobro vedo, so bili v bazo-viški fobji začasno pokopani samo tisti »italijanski in tuji borci«, ki so bili pripadniki Hitlerjevega III. Reicha in Mussolinijeve RSI (socialno-fašistične republike Italije, op. J. O.).

V prvih dneh maja 1945 so namreč uporabili bazoviški rudarski jašek in naravni ja-šek pri Repentaboru kot skupni grob za okoli 600 nemških vojakov, ki so padli na tržaškem Krasu v boju s partizani (29. 4.–3. 5. 1945).

Šlo je za pripadnike na-slednjih enot: SS Pol. Rgt. 10 (oklepni policijski polk, ki je

Zaključna faza sojenja v Lyonu. Barbier je potisnjen v ozadje, spredaj pa je njegov odvetnik in zagovornik Jacques Vergès. Na začetku tega maratonskega sojenja so pričakovali, da bo proces spremenil v veliko razpravo o mestu in vlogi francoskega odpor-niškega gibanja. Naklep mu ni uspel. Ko je Barbier slišal sodbo, je le srepo pogledal proti Vargesu.

bil prej na Poljskem), I/Geb. Jag. RGT 902 (gorske enote), I Geb. Art. Rgt. 902 (gorske artilerijske enote), Geb. Nach. Komp. 901 (enota za komunikacije), Luftw. Jag. Btl. z. b. V. 8 (posebni bata-ljon letalcev), Milit. Kom-mandatur 1001 (komandna enota). Šlo je, kot je znano, za zasedbene enote, ki so se izkazale v racijah in protipar-tizanskih hajkah.

V naslednjih dneh so se poslužili obeh jam, da bi po-kopali trupla pripadnikov nemške (SS, žandarji, poseb-ne službe) in italijanske poli-cije (bivši karabinjerji v mili-cii RSI, finančne straže in po-licisti RSI).

Vsi omenjeni so bili odvis-ni od Führungsstab für Ban-denbekämpfung (poveljstvo za protipartizansko vojno) pri Höherer SS u. Polizeiführer in der Operationszone Adriatisches Küstenland. Šlo je za ljudi, ki so bili za-grešili hudo nasilje nad itali-janskim, slovenskim in hrvaškim prebivalstvom v deželi in so bili odgovorni za delo-vanje taborišča smrti pri Sv. Soboti (Rizarna, op. J. O.), kjer je bilo ubitih na tisoče Židov in partizanov in ki je sedaj državni spomenik.

V obeh jamah so najbrž tu-di trupla vojnih zločincev, kolaboracionistov in faši-stov, ki so bili usmrčeni in med katerimi so žal tudi ne-

katere nedolžne osebe, žrtve zamenjav ali osebnih mašče-vanj.

Ni pa res, da bi bila v ja-mah trupla zavezniških voja-kov (Novozelancev) in ni res, da so bili nacistični in fašistični vojaki pokončani po koncu vojne, saj so se v teh krajih spopadi nadalje-vali po polovici maja.

Že od konca vojne pa je nekdanja fašistična in kola-boracionistična desnica za-htevala javne uradne svečano-sti za omenjene pripadnike in se pri tem posluževala treh sredstev: propagandi-ščno in nedokazano potvar-janje skromnega števila ne-dolžnih (domnevnih in kate-rih konec je treba še ugotovi-ti) in napihovanja do števil-k, ki se sučejo med 5 in 20 ti-soč; izmišljotine, brez vsa-kršnega sovraštva in sumni-čenja, ker so bile partizanske enote, ki so osvobodile Trst različnih narodnosti – iz Tr-sta, s Krasa, iz Istre, iz Dal-macije in iz Hercegovine – v sklopu Titove partizanske vojske.

Po nedavni propagandi-štni kampanji so bile ome-njene dvoumne svečanosti deležne prvega javnega priz-nanja krajevnih oblasti in dr-žave v maju 1985 (ravno ob 40-letnici osvoboditve).

Sedaj pa so dosegle višek z uradnim odkritjem spome-

nika, ki je posvečen pripad-nikom RSI in III. Reicha, vključno z esesovci. Odkritja sta se udeležila vladni komi-sar Furlanije-Julijske kraji-ne in tržaški prefekt ter tržaški župan – torej predstavnika demokratične italijanske republike, ki je izšla iz Od-porništa – ob privoljenju obrambnega ministra.

To je škandal, ki mu ni enakih ne v Italiji ne v Evro-pi, čeprav ne manjka pobud, ki težijo k ovrednotenju na-cifašizma kot dokazuje med drugim primer Waldheima.

Nobenemu pokojniku ni mogoče odreči pravice do za-sebne in verske pietete, ven-dar ni dopustno, da se izka-zuje uradno pieteto osvajal-cu in krvniku ter se ga isto-veti z žrtvijo. Ne časovna od-daljenost ne politični razlog ne dopuščata tako nemoral-nega ravnanja.

Ob obsodbi tega dogodka zahtevam takojšen in odlo-čen poseg najvišjih pred-stavnikov države, ki naj ugo-tovijo vse odgovornosti in naj konkretno ukrepajo, da se vrne državi njena demo-kratična čast, ki je bila tako hudo prizadeta pred italijan-skim in mednarodnim jav-nim mnenjem.

S spoštovanjem

P. S.: Poudariti moram, da so moj glavni vir informacije študije prof. Sama Pahorja.

Paolo Parovel

Opomba: Tole pismo ured-ništvu je objavil Primorski dnevnik 3. julija.

Kje se obnavlja nacistična miselnost?

(zadnje nadaljevanje)

Nemčija in Francija kajpa-da nista edini državi, kjer se rane iz druge svetovne vojne še niso zacelile. Z redkimi iz-jemami na primer Avstriji že štirideset let trdijo, da je bila njihova država Hitlerje-va »prva žrtev« in ne voljna sokrivka. Z anketo pa so prejšnji mesec ugotovili, da je 7 odstotkov Avstrijcev prepričanih protisemitov, več kot vsak četrti pa je protisemitsko razpoložen. Ko so lani razkrili nacistično prete-klost Kurta Waldheima, je to prej pomagalo, kakor škodovalo njegovi kandidaturi. Iz-volitev pa danes že rojeva nasprotno udarce. Mladi se, na primer, začenejo spraševati o vlogi Avstrije v drugi svetovni vojni, avstrijska dr-žavna televizija pa je febru-arja predvajala prvo okroglo mizo v svoji zgodovini o av-strijski udeležbi v drugi sve-tovni vojni.

Vojno breme še najlaže prenaša Italija. Italijani so v resnici učinkovito varovali svojo židovsko manjšino, ita-

lijanski partizani pa so imeli pomembno vlogo pri združi-tvi z zavezniško vojsko v zadnjih dveh letih vojne. Kljub vsemu pa se čuti senca preteklosti.

Italijanski umetnostni zgo-dovinarji in kustosi prav zdaj intenzivno razpravljajo, kako obravnavati priznano odlične slike, ki so jih nasli-kali znani profašistični sli-kaarji.

Usoda peščice nekdanih nacističnih voditeljev, ki še živijo v raznih evropskih dr-žavah, povzroča stalne gla-vobole evropskim vladam – neprijeten opomin na ob-dobje, ki bi ga večina ljudi rada pozabila. Nekdanji Hit-lerjev najtesnejši sodelavec Rudolf Hess živi kot edini zapornik v berlinskem zapo-ru Spandau; zlomljena in bo-lehna senca človeka pri 92. letih. Dva huda nacistična zločince, ki sta zaradi sodelo-vanja pri »končni rešitvi« odslužila že čez 40 let zapa-va v Belgiji, sta v začetku aprila zaprosila za izpustitev. Britanski minister za notranje zadeve je zavrnil izročitev še-

stih nacistov Sovjetski zvezi oziroma Izraelu, češ da ni-majo podatkov o njihovih vojnih zločinih.

Zemljevid Evrope, ki ga je zapustil Hitler, je problem sam zase. Tako kot Napole-on je tudi on sanjal o združe-ni celini, ki bi jo vodila pre-vladujoča sila. Dosegel je le korenito razdelitev Evro-pe na dve sili, ki ju je sovražil in ju hotel uničiti, to je demo-kracijo in komunizem. Raz-delitev Nemčije na dve loče-ni polovici je od vojne utru-jenim zaveznikom pomenila jamstvo pred novim valom tevtonske prevlade. Štiride-set let pozneje pa je to trage-dija za Nemce z obeh strani ideološke razdelitve in nene-hen vir trenj med velesilama.

Mladi Evropejci večinoma preprosto ne morejo razume-ti sveta, ki so jim ga ponudi-li. Evropska enotnost se jim zdi povsem jasen cilj. Toda razdelitev na kapitalistični Zahod in komunistični Vzhod zavira celo najprepro-stejše oblike turizma. Vodi-telji po Konradu Adenauerju in de Gaullu francosko-nem-

ško partnerstvo opisuje kot nepogrešljivo zagotovilo za evropsko prihodnost. Raz-merja pa ostajajo v temelju neenaka, s tem da sta Fran-cija kot jedrska sila in Zahod-na Nemčija kot gospodarska velesila za vselej izobčeni iz jedrskega kluba.

Psihološko gledano pa je podedovano breme še težje, kakor se večina mladih Evropejcev sploh zaveda. Vztrajno levičarstvo večine mladih Zahodnih Nemcev vsaj delno izvira iz želje, da bi se odkupili za vojni, v ka-teri so se podali njihovi star-ši in stari starši. In kljub og-njevitosti francoske zunanje politike se večina sodobnih Francozov globoko v sebi za-veda, da je vizija neomadeže-vane narodove veličine, ki jim jo je dal Charles de Gaul-le, bolj privid kakor resnič-nost. Francija ni več velesila, marveč srednje velik narod z velikansko energijo in boga-tvom, ki ga je Nemčija v pe-tinsedemdesetih letih pre-magala kar trikrat – in ki je v zadnjem izmed teh porazov sicer nerad, vendar pa mno-

Ko je tisočletni rajh še cvetel, so se strahovalci vseh evropskih narodov med vojno poskušali približati predvsem mladini. Uspelo jim je ne le približevanje, temveč tudi sejanje semena najhujšega zla za človeštvo.

žično sodeloval z okupa-torjem.

Druga svetovna vojna in njene strahote bodo prav kmalu spravljene v zgodovi-no. Vsako človeško dejanje nekoč zbledi v preteklost.

Evropejci Vzhoda in Zaho-da ne morejo večno nositi bremena sramote in krivde, niti jim ga ni treba. Toda vprašanje, kakor ga vidi Jür-gen Habermas, je, kako bo-

do na to obdobje gledale pri-hodnje generacije. Zgodo-vinske knjige morajo najti nekakšno ravnovesje, mora-jo pokazati, da je bil nacizem pač poglavje v dolgi evrop-ski zgodovini in hkrati iz-bruh človeške okrutnosti, ki se ne sme ponoviti. Obe sta-lišči sta resnični, in v koristi zgodovini sta obe tudi nujni.

Florjan Lajmiš

Jeseni bodo odkrili spomenik Radu Simonitiju

V počastitev 50-letnice ustanovitve KP Slovenije, 50-letnice prihoda tovariša Tita na čelo KP Jugoslavije in praznika občine Nova Gorica, bodo 13. septembra 1987 odkrili spomenik Radu Simonitiju, zaslužnemu slovenskemu skladatelju in dirigentu, ustanovitelju in zborovodij Pevskega zbora NOVJ »Srečko Kosovel«. Pobudo za postavitve spomenika v Novi Gorici so dali Osrednji odbor prekomorcev-borcev NOVJ, domicilni odbor Pevskega zbora NOVJ »Srečko Kosovel«, odbor skupnosti borcev 1. odreda NOVJ na Bližnjem vzhodu in sklepa zbora skupnosti borcev 1. prekomorske brigade, sprejetega 18. oktobra 1981.

V ta namen so zbrali prostovoljne prispevke, ki so jih

prispevali nekdanji prekomorci – borci NOVJ, pevci iz Slovenskega primorja in drugi ljudje iz vseh krajev.

Spomenik je delo akademskega kiparja Negovana Nemca, doma iz Bilj pri Novi Gorici, lokacija doprsnega kipa pa je določena v središču mesta Nova Gorica.

Na razširjeni seji pripravljalnega odbora, ki je bila v Novi Gorici 9. julija 1987, so pregledali potek del, ki se že dlje časa opravljajo in so se domenili o poteku proslave, ki jo bodo priredili v ta namen.

Odkritja spomenika se bodo udeležili borci 1. in 2. prekomorske brigade NOVJ, 1. odreda NOVJ na Bližnjem vzhodu, pevskega zbora NOVJ »Srečko Kosovel« (domicil ima v Ajdovščini), prekomorci-borci NOVJ iz občine Nova Gorica, in vsi

drugi ljudje z Primorske, zamejstva in od drugod. Na proslavo bodo še posebno vabljeni posamezniki, ki so prispevali denar za postavitev spomenika. Prav tako bodo navzoče delegacije skupnosti borcev vseh prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot NOVJ (15 odborov), in partizanske enote (odbori OF), ki imajo domicil v Novi Gorici z zastavami. Organizatorji pričakujejo tudi množično udeležbo nekdanjih borcev bližnjega zamejstva.

Na proslavi bosta govorila tov. Danilo Bašin, predsednik skupščine občine Nova Gorica in Ivan Silič, medvojni organizator kulturno-prosvetnega dela v bazi NOVJ v južni Italiji (Carbonara, Gravina, Grumo, Altamura, Bari, itd.), ki je prav tako doma iz Bilj pri Novi Gorici.

V izvedbi kulturnega programa bodo sodelovali pevski zbor »Srečko Kosovel« iz Ajdovščine (ki nadaljuje tradicije NOB pevskega zbora NOVJ »Srečko Kosovel«), Tržaški partizanski pevski zbor »Pinko Tomažič«, godba na pihala iz Nove Gorice in recitatorji.

V počastitev praznika občine Nova Gorica bodo v prostorih občinske skupščine postavili tudi dokumentarno razstavo »Pevski zbor NOVJ »Srečko Kosovel«, ki jo je tehnično pripravil Muzej ljudske revolucije Slovenije iz Ljubljane.

Organizatorji proslave so poskrbeli, da se bo po prireditvi ob odkritju spomenika nadaljevalo tovariško srečanje udeležencev proslave.

Albert Klun

Festival v Pulju '87

Žirija puljskega festivala domačega igranega filma, v kateri so Bojan Adamič kot predsednik ter Rajko Cerovič in Nenad Dizdarevič, je izbrala 15 filmov za prikazovanje v uradni selekciji letošnjega festivala. Ogledali so si prijavljenih 18 filmov.

V areni bodo tako v drugi polovici julija na ogled naslednji filmi: »Ljubezna Blanke Kolak« Borisa Jurjaševića, »Zgodilo se je na današnji dan« Miroslava Lekića, »Kraljeva končnica«, Živorada Tomića, »Strategija Švrake« Zlatka Lazanića, »Angel varuh«

Gorana Paskaljevića, »Vedno pripravljene žene« Branka Baletića, »Oficir z rožo« Dejana Šoraka, »Življenje delavca« Miroslava Mandića, »V imenu ljudstva« Živka Nikolića, »Marjuča ali smrt« Vanče Kljakovića, »Hi-Fi« Vladimira Blaževskega, »Obsojeni« Zorana Tadića, »Že videno« Gorana Markovića, »Oktoberfest« Dragana Kresoje in »Na poti v Katanjo« Živojina Pavlovića. V informativnem programu bodo »Heretik« Andreja Stojana, »Zaljubljeni« in »Usodni telefon«.

V. K.

Osemnajstič po partizanskih poteh

V partizanskih Kotljah pri Ravnah na Koroškem so dan borca proslavili na poseben način. Tokrat so že dvanajstič pripravili tradicionalni pohod ob spomenikih in obeležjih iz NOB. Vrsto let ga organizirajo in izvedejo rezervni starešine iz krajevne organizacije Šmartno pri Slovenjem Gradcu. Ob letošnji slovesnosti so se tudi spomnili štiridesete obletnice ustanovitve borčevske organizacije.

Pohod so torej zaključili v Kotljah, ki imajo bogato zgodovino našega narodnoosvobodilnega boja. Ne samo, da je ta oblika ena izmed zelo izvrtnih in posrednih načinov ohranjanja, razvijanja in prenašanja revolucionarnih tradicij, to je tudi priložnost

za medsebojno povezovanje ene in druge krajevne skupnosti organizacije in prebivalcev.

Pohodnike in ostale je na zaključnem srečanju pozdravil Ivan Špolad, sekretar občinske borčevske organizacije Slovenj Gradec. Med drugim je izrekel vso priznanje krajevni organizaciji ZRVS Šmartno pri Slovenjem Gradcu, da tako zvesto in zavzeto nadaljuje že vrsto let s prenašanjem in ohranjanjem vojnih tradicij NOV. Zahvalil se je prizadevnim krajevnim skupnostim Kotlje, tamkajšnji borčevski organizaciji, mladini, gasilcem, izvajalcem kulturnega programa in krajanom za lep sprejem.

Drago Miklavc

Partizanska epigrama

Popravek

*O strahu votlem pel sem pesem prazno
in slikal nič, ki da okrog ga ni.
Zdaj pa naenkrat slišim vest porazno,
da zvezni duh tožniški spet straši!*

*Hm! Kaj bo to? Se vrača preživeto?
Kolo razvoja se nazaj vrti?*

*Le nič strahu, vsem nam preveč je sveto
vse to, do koder z muko smo prišli!*

Vsi za enega...

*Posploševanje naša trdna je lastnost:
če so težave – vsi smo krivi;
kjer so naloge – vsi marljivi;
če kaj ne gre – vsi v lica sivi.
K priznanju za uspeh se pne le ozek most.*

M. Seliškar

Lično urejen spomenik na lendavskem pokopališču

V lendavski občini pomnikom iz NOB posvečajo posebno skrb. Pri tem niso zanemarljive OO ZB, mladinske organizacije in Občinska konferenca ZZB NOV Lendava, ki bdijo nad spomeniki in spominskimi obeležji. Na lendavskem pokopališču je dokaj lično urejen spomenik, ki je posvečen Rdečearmejcem. Povejmo to, da so posmrtni ostanke borcev Rdeče armade leta 1962 prenesli iz Lendave v skupno grobnico v Mursko Soboto.

Jože Žerdin

Književniki, udeleženci NOB

Marjan Klinar-Miha

Ob 65-letnici rojstva

Pesnik, pisatelj, novinar, prevajalec, zgodovinar in urednik Miha Klinar se je rodil 13. julija 1922 na Jesenicah. Tu je obiskoval osnovno šolo, gimnazijo pa v Šentvidu nad Ljubljano in v Kranju, maturiral je v Beljaku. Leta 1952 se je vpisal na slavistiko v Ljubljani, vendar je ni dokončal.

Nagnjenje k literaturi je podedoval po očetu, ki se je ukvarjal z dramatikom in poezijo. Miha je svojo liriko in socialne pesmi objavljali že v dijaških letih v mentorju (1939), sodeloval je tudi pri dijaškem listu Naša rast. Jeseni 1941 se je vključil v narodnoosvobodilno gibanje na Koroškem, ki pa je zaradi aretacije nekaterih članov zamrlo. Ponovno se je povezal z narodnoosvobodilnim gibanjem jeseni 1942 in se s pomočjo svojega dekleta Silve Lederer vključil v organizirano delo. Toda, nasilno so

ga pozvali v nemško vojsko in na rusko fronto, od koder je poskušal pobegniti na rusko stran, kar se mu je tudi posrečilo. Nato je prišel v Ziljsko četo Koroškega odreda, kjer je postal kulturnik. Po težkih bojih je ostalo v četi pet borcev. Do konca izčrpani so se zatekli na Gorenjsko in se prebili na Gorjuše. Prek Jeseniško-bohinjskega odreda je prišel v štab Gorenjskega vojnega področja. Preživel je strahotno nemško ofenzivo na Poreznu, ob koncu vojne pa je bil dodeljen Beneškemu bataljonu pri operativnem štabu za Zahodno Primorsko. Vsa ta doživetja se zrcalijo v njegovi medvojni liriki, v romanu Beg (1955) in v mnogih črticah.

Med zdravljenjem v goriški bolnici (na Primorskem je služil vojsko) se je seznanil s partizanskim pesnikom Črtomir Šinkovcem, v Trstu

pa s pisateljem Vladimirom Bartolom in Jožetom Pahorjem, ki sta ga vzpodbudila, da je začel pisati v tržaško revijo Razgledi.

Leta 1954 je začel raziskovati zgodovino delavskega gibanja na Jesenicah. V obdobju 1954–1959 je živel samo od literarnega in publicističnega dela. Obsežno kroniko Prešernove brigade, pravzaprav zgodovine 31. divizije, je napisal za okrajni odbor Zveze borcev Kranj. V jeseniških »Listih«, katere slovenska kulturna javnost osnovna tema Klinarjevega literarnega ustvarjanja. Na podlagi le-teh je napisal romane Roparji, Žara s pepelom, tetralogijo Mesta, Ceste in razcestja, Čas na brezcestju, Sivo mesto in mladinsko povest Tigrovec Žef.

Klinarjev literarni opus obsega pesniške zbirke: Mrtvi bataljon (1945), Zeleni torzo (1958), Rdeča kantata (1961) in na Mrtvi straži (1973).

Emil Cesar, ki se posebej ukvarja s Klinarjevo parti-

zansko poezijo, pravi, da Klinarjev Mrtvi bataljon ni nastal kot rezultat pesnikovega lastnega trpljenja v Ziljski četi ob nemški ofenzivi, temveč predvsem kot spomin in bolečina ob mrtvih tovariših. V njegovi pesniški zbirki Mrtvega bataljona odkriva naslednje značilnosti: pesnik gradi svoje partizanske verzne na samosvoj, dokumentaren način, seznanja nas s krajem dogajanja, z dogajanjem in s splošnim občutjem, ki je dogajanje spremljalo. Hkrati pa je v teh verzih tudi lastna pesnikova izpoved. V njegovih verzih da je čutiti visoko nacionalno zavest, ki ga vodi v boj, socialno ozaveščenost in etično vrednost boja.

Zeleni torzo predstavlja izbor medvojnega in povojnega lirike (1941–1956). Zbirka je posvečena Silvi Lederer, njegovemu dekletu, ki ga je ubil drobec granate septembra 1945 v bojih Prešernove brigade v Polhograjskih Dolomitih.

Rdeča kantata (1961) je pesnitev, posvečena boju slovenskega delavstva. Delo jo je uglasbil Radovan Gobec. Prvič so jo izvajali le-

ta 1961 na Jesenicah in v ljubljanskih Križankah ob dvajsetletnici vstaje).

Prozno delo Mihe Klinarja ni izšlo v knjiga, pač pa v podlistkih v časnikih in revijah: (Glas 1955) partizanski roman Beg, Roparji (Železar 1956–1958). To je roman o zadnjem potomcu Rouardov, nekdanjih lastnikov železarne na Savi, v njem pa se zrcali začetno obdobje razrednega ozaveščanja na Jesenicah. V Žari s pepelom (Glas, 1960) opisuje smrt revolucionarke Angele Saračević v Auschwitzu.

Klinar se je lotil tudi obsežne tetralogije z naslovom »Mesta, ceste in razcestja«, v kateri se posebej v zadnjem romanu Razcestja dotika usode Primorskih Slovencev v obdobju porajajočega se fašizma in njegove zmage.

V času na brezcestju (Železar, 1966, 1967) obravnava aprilsko vojno 1941, Sivem mestu (Železar, 1970, 1971) pa obdobje svetovne gospodarske krize na Jesenicah. V tem romanu nastopa tudi jeseniški delavski pisatelj Tone Čufar in še vrsta delavskih, pa tudi malomeščanskih likov iz tistega obdobja.

Mladinska povest Tigrovec Žef (Železar 1972, 1973) pripoveduje o primorskem petnajstletnem fantu, ki mu očeta ubijejo fašisti in se zaradi tega priključi tigrovske mu gibanju. Med prozne tekste bi bilo treba uvrstiti tudi novelo Mesto je rdeče (izhajala je kot podlistek v Delavski enotnosti leta 1957) in jo je v srbskem prevodu objavilo tudi beograjsko sindikalno glasilo Rudar.

Znana so njegova številna publicistična dela, tudi prevodi, posebej plodno pa je bilo njegovo delo v klubu »Tone Čufar« na Jesenicah; le-ta je bil ustanovljen leta 1970 z namenom, da bi posredoval slovensko, jugoslovansko in tujo književnost jeseniškemu delavstvu. Klub je izdal »Liste« in »Malo Čufarjevo knjižnico«. V svojih vrstah združuje pesnike in pisatelje iz drugih krajev Gorenjske ter koroške slovenske pesnike in pisatelje iz zamejstva, Klinar pa je bil njegov predsednik.

Ob obletnici mu želimo krepkega zdravlja in še velik smelih korakov v slovensko književnost.

Dušan Mevlja

JUB

Barve spremenijo dom

V pričakovanju nagrad vstaje slovenskega naroda za leto 1987

Fragment

Obdobje NOB in revolucije

Osvobodilna fronta slovenskega naroda

Z okupacijo se začenja na Slovenskem obdobje nacionalne samoutemeljitve. Ena najpomembnejših značilnosti tega časa je oborožena revolucionarna borba za realizacijo popolne slovenske narodne in socialne osvoboditve, torej za realizacijo političnih programov tedaj najbolj progresivnih političnih sil. V teh prizadevanjih je slovenski narod pokazal veliko narodno samozavest in jo udeleževal s tako odločno akcijo, ki je potrdila, da so tudi v malem slovenskem

narodu močno zakoreninjene tiste eminentne lastnosti, ki jih imajo vsi razviti narodi, to pa so: volja po samobitnosti, enakopravnosti, samoodločanju in vsestranskem razvoju.

Kljub temu, da je obdobje narodnoosvobodilnega boja oziroma Osvobodilne fronte predvsem doba neposrednega boja za realizacijo idealnega slovenskega programa – svobodne, demokratične in zedinjene Slovenije, je zelo zanimivo pogledati tudi programske izjave o slovenskem narodnem vprašanju, ki so jih med bojem dajali pomembni dejavniki narodnoosvobodilnega boja, med drugim vodstvo Osvobodilne fronte slovenskega naroda, vodstva oziroma zastopniki posameznih, v njej združenih pomembnih skupin in posameznikov in tudi slovenska kontrarevolucija, ki se je pojavila med NOB.

Položaj, ki so se v njem znašli Slovenci, se je vse bolj razločno oblikoval v alternativno: ali se brez odpora prepustiti nevarnosti, da kot narod enkrat za vselej izginejo, ali pa da v tem času najtežje preizkušnje na razvalinah sistemov, ki so dotlej preprečevali narodno osvoboditev, v revolucionarnem boju zastavijo vse svoje moči in svoje narodno vprašanje enkrat za vselej rešijo. To alternativno je izrazil Kidričev članek Naša nesreča in naša vera v prvi številki Slovenskega poročevalca že maja 1941. V njem najprej govori o najhujši katastrofi, ki je doletela slovenski narod, nato pa oznanja vero v slogo in enotnost, osvoboditev in popolno samoodločbo vseh zasužnjenih narodov Jugoslavije in Balkana.

Problem osvoboditve in samoodločbe slovenskega naroda je bil od prvega trenutka naprej zavestno in dejansko neločljivo povezan z zahtevo po njegovi združitvi. Lahko bi rekli, da je v zavesti slovenskega človeka združitev vseh slovenskih dežel stala na prvem mestu in v veliki meri izčrpavala tudi pojem samoodločbe.

Sredi junija 1941, še pred napadom na Sovjetsko zvezo, je slovenska Protiimperialistična fronta na svojem prvem plenumu sprejela svoj narodni program: tako imenovana Gesla našega osvobodilnega boja, kot

jih je predlagal Boris Kidrič: »1. Pravica slovenskega naroda do samoodločbe, vstevši pravico do odcepitve in združenja z drugimi narodi!« Ta točka je imela še eksplicitno razlago: »Kdor izrecno ne priznava slovenskemu in slehernemu drugemu narodu te pravice v njeni celoti se potvarja, če pravi, da je bojevnik proti imperializmu; ostaja na takih ali drugačnih postojankah imperializma, pa naj se še tako peni v osvobodilnih frazah.« Naslednje tri točke samo precizirajo v danem položaju obseg in poti slovenske narodnoosvoboditve: »2. Osvoboditev in združitev razkosanega slovenskega naroda vstevši koroške in primorske Slovence!, 3. Sloja in enotnost zasužnjenih narodov Jugoslavije in vsega Balkana v njihovem boju za osvoboditev, 4. Sovjetska zveza je vodilna sila in glavna opora v osvobodilnem boju slovenskega naroda in vse zatiranih narodov; ona nam je vzor enakopravnega sožitja med narodi, njihove sloge in pogojev za njihov neomejen narodni razvoj brez nacionalnega zatiranja in brez kitajskega zidu med narodi!«

Če hočemo razumeti naš kontekst in se izogniti pripombam in očitkom o nepoznavanju oziroma nerazumevanju zadnjih misli Komunistične partije Slovenije pri njeni odločitvi za narodnoosvobodilni boj, je potrebno reči naslednje:

Komunistična partija Slovenije, vodilna idejna in politična sila v Osvobodilni fronti, je bila ves čas obstoja OF na stališču leninistične ideologije in je v svoji politični ontologiji imela zamišljeno docela monolitno socialistično družbo. Toda zelo objektivno je ocenjevala družbeno-politično konstelacijo in vse svoje napore, strategijo in taktiko usmerjala na prvo in najneposrednejšo nalogo, boj proti fašizmu in za narodno osvoboditev, kar je bilo popolnoma v skladu z nalogami mednarodnega komunističnega gibanja.

Takšno vlogo in namen so Komunistični partiji Slovenije priznavali vsi njeni zavezniki v Osvobodilni fronti in tu ter v programskih stališčih med njimi ni prihajalo do razhajanj, ki so se kdaj pojavljala glede metod boja zoper nasprotnike OF ter oblik

in tempa socialne preobrazbe, kakor so tedaj imenovali socialistično revolucijo.

Osvobodilna fronta je nastala in se razvijala v času velikega svetovnega protifašističnega boja, ko je bil slovenski narod okupiran, razkosan in obsojen na smrt in ni je bilo med starimi slovenskimi političnimi silami nobene, ki bi bila voljna in sposobna organizirati narodni odpor. Tega je organizirala KPS z Osvobodilno fronto. Primarni cilj: narodno osvoboditev je KPS jasno poudarjala ves čas narodnoosvobodilnega boja. Tako je v Kidričevem članku Za pravilno izvajanje linije Osvobodilne fronte v glasilu KPS Delu sept. 1941 poudarjena temeljna naloga Osvobodilne fronte: »... do- prinesi vse, kar je v slovenskih močeh, k zlomu nemškega in italijanskega fašizma, doseči nacionalno osvoboditev in združitev vseh Slovencev.«

Ena izmed tisočerih

V boj

Gruda zorana,
v krvi trpeča
sovragu preteča
kot sila neugnana
kliče nas v boj.

Oče mrtev,
mati pregnana,
sestra zaklana,
bratova žrtev
kliče nas v boj.

Nešteto zločinov,
krikov, solza,
žrtev, gorja
slovenskih domov
kliče nas v boj.

Janez Lotrič-Jonkl, 24-letni študent prava, sekretar vojaškega sodišča Kokrškega odreda. Besedilo je nastalo poleti 1943 v Lomu nad Trzicem. Objavljeno v Gorenjskem partizanu, glasilu Gorenjskega odreda 1. II. str. 14, 15. 6. 1944, str. 34. Pe 293 Šo 110, CT 46 DE 25, ER 301

Novo branje za globlji razmislek

Založba Komunist je v zadnjem času izjemno živahna. Njene tiskovne konference so se v maju in juniju in celo v vročem poletnem času vrstile. Izdajajo kar najbolj raznoliko politološko in sociološko literaturo, od drobnih brošuric v zbirki Spomeniki delavskega revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem (kot 58. zvezek je zšla spominsko-dokumentarna reportaža Draga Košmrlja **Od Mokrcia in Krma do Loža**), izšli sta v zbirki Knjižice osnovne organizacije ZKS Silve Jerebove »spodbuda za razmišljanje, kako reagirati in dograditi dokument SZDL danes« z naslovom **SZDL kot vseljudsko gibanje in fronta vseh organiziranih socialističnih sil** ter dr. Borisa Majerja polemično razmišljanje **Ob filozofskopolitičnih tezah v Novi reviji** (ki je izhajalo v nadaljevanjih v Delu); izšlo je tudi ekološko pričevanje »Mire Ružič z naslovom **Biti** (kot neke vrste sintetično-polemični pregled vseh dogajanj in zapisovanj o tej boleči in pereči problematiki naših dni), izšla je – v zbirki Človek, delo, kultura – študija Franca Šaliha o **Kulturni poti ZK Slovenije** (kot poskus komentiranega kritičnega preverjanja kulturne politike, kot se je oblikovala in dograjevala od kongresa do kongresa), izšli so v knjigi zbrani referati, prebrani na posebnem simpoziju ob 40-letnici sprejema Ustave LR Slovenije (**Razvoj, uresničevanje in dograjevanje usta-**

ve), izšla je, v zbirki Marksizem in sodobnost, v študijozno pripravljenem (uvedenem in komentiranem prevodu) zanimiva madžarska študija oziroma esej z naslovom **Vzhodno-evropskemu marksizmu naproti**, ki sta jo – pod skupnim psevdonomom Marc Rokowski napisala dva bolj ali manj »pripovedana« in svobodoumno nastrojena marksista György Bence in Janos Kis, posebnega pomena pa se zdijo izsledki raziskovalnega dela, ki so ga, predvsem s sociološkega filozofskega in političnega vidika – opravili Jože Šter, Veljko Rus in Vojan Rus v »troedinem« študijskem pristopu k vprašanju **Morale, razrednosti in vloge ZK**, kar naj bi bil tehten prispevek k »prebijanju iz sedanje gospodarske krize na višjo raven gospodarjenja, samoupravljanja in družbenega življenja«.

V ilustracijo tega branja, ki si zasluži zbrano pozornost, smo izbrali dvojce, troje odstavkov, iztrganih iz konteksta »Nekaterih posebnosti položaja delavskega razreda v Jugoslaviji« izpod peresa Veljka Rusa:

»... Zanašanje na tuje moči nas je zaneslo na sam rob ekonomske katastrofe. Jugoslovanska revolucija, za katero je bila od vsega začetka značilna njena samostojnost in neodvisnost, ni na ekonomskem področju našla dovolj zvestih nadaljevalcev. Ne gre za izdajo, čeprav gre za posledice, ki ZK in delavski razred postavljajo pred izjemno hude preizkuš-

nje. S pravniško analogijo bi lahko rekli, da gre za dejanje iz nepremišljenosti oziroma malomarnosti. Če analogijo izpeljemo do konca, vemo, da je tudi to kaznivo. V našem primeru pa je težava v tem, da je sodnik večinoma tudi sam sebi obtoženec. Vendar ne gre samo za »malomarnost in nepremišljenost«: večkrat gre tudi za premišljen ekonomski egoizem in parcializacijo skupnih oziroma splošnih interesov. Kratkoročni učinki take politike imajo lahko za izvajalce pozitivno bilanco. Zato je direktna konfrontacija objektivno pogojenih parcialnih interesov v sedanji fazi razvoja socialističnega samoupravljanja marsikdaj izraz razrednega konflikta.

Sedanje, kritično krizno stanje, je zato posledica »otopelosti« nekaterih odgovornih subjektivnih sil. Tu moramo biti nekoliko natančnejši, kajti ta otopelost je relativna. Kot ponikalnica namreč večkrat izginja, ko gre za področje lastnih interesov in se zopet pojavlja na področju skupnih in splošnih (torej tam, kjer ni nihče, ki odloča, prizadet s posledicami odločitve, pa čeprav se postavi most ob reki, ne pa čez njo). Pri tem se pozablja, da je taka logika pravzaprav logika bumerangov. Otopelost nekaterih vodilnih subjektivnih sil je tudi posledica lagodnega kreditnega življenja na podlagi enačbe: minimum lastnega inputa = maksimum tujega outputa...«

V. K.

Unovoles

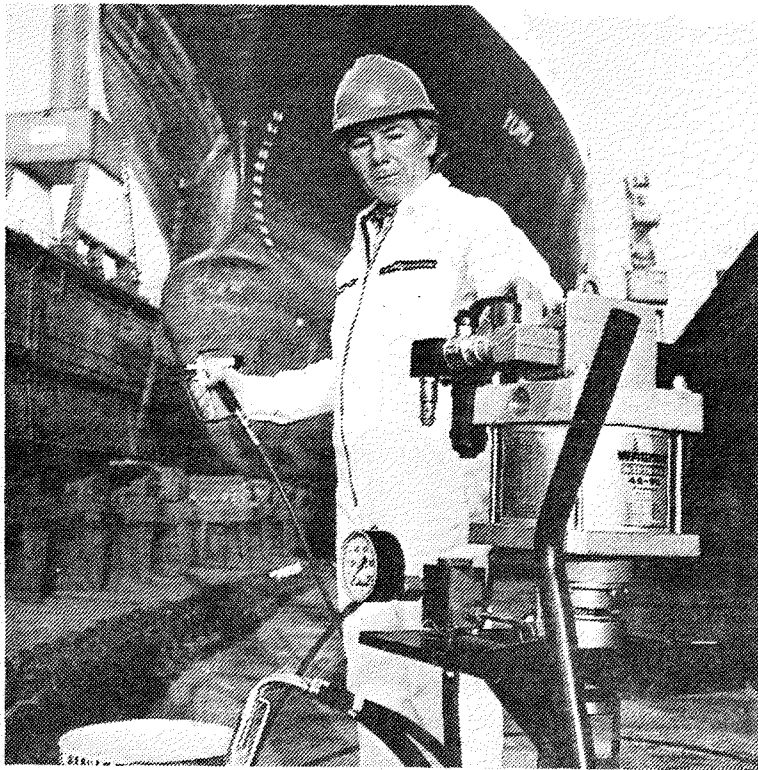
sistemi za lakiranje Wagner

Prodaja:

TOZD Blagovni promet, n. sol. o.
68000 Novo mesto
Cesta komandanta Staneta 38
Telefon: 068 25-081, 25-080
Telex: 35814 yu novkom

Kooperacijska prodaja:

TOZD Sigmat, n. sol. o.
68280 Brestanica
Telefon: 068 79-126, 79-120, 79-207
Telex: 35796 yu sigmat

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Začetki odpora proti okupatorju

22. julij – dan vstaje slovenskega naroda. Iskra je zanetila odpor. Zavedni Slovenci so se zbirali. »Ne, nočemo biti zasluženi! Tujega nočemo, svojega ne damo! Ne damo tega koščka naše zemlje, kjer se rojevajo slovenski sinovi in hčere!« Med ljudmi je tlelo. Najprej tiho, potem je izbruhnilo v oboroženo vstajo. Nastajale so majhne skupinice, potem iz njih vedno večje enote: čete, bataljoni, brigade. Takole so prisegli partizani: »Prisegam pred svojim narodom in svojimi sobojevniki: da bom oddal vse svoje sile in vse svoje sposobnosti osvobodilni stvari slovenskega naroda, delovnega ljudstva ter vsega naprednega in svobodoljubnega človeštva v sveti vojni proti fašističnim tlačiteljem in barbarom; da ne bom zapustil partizanske zastave in da bom, če bo to potrebno, žrtvoval tudi svoje življenje. Za svobodo v boj!«

Naši pionirji-zgodovinarji so letos s svojimi raziskavami segli tja v začetke odpora proti okupatorju. Zbrali so ogromno zanimivega dokumentarnega gradiva, največ pa je pogovorov z borci, ki jih v svojem domačem kraju dobro poznajo in ki se še dobro spo-

minjajo tistih hudih prvih dni. Ne, tega res ni mogoče pozabiti. Ti najmlajši zapisovalci zgodovine so marsikaj zanimivega in pomembnega iztrgali času pozabe, ohranili prihodnjim rodovom, saj znajo s svojo radovednostjo, neposrednostjo in iskrenostjo prodreti tja, kamor nekdo starejši le s težavo seže. Saj je že tako in tako znano, da se borci najraje pogovarjajo s pionirji. Na srečanju pionirjev-zgodovinarjev, ki je bilo v Kranju, so za svoje delo seveda prejeli zaslužena zlata, srebrna in bronasta priznanja. Z današnjo mladinsko stranjo, ki jo bomo napolnili z drobcji tega bogatega gradiva, želimo počastiti naš praznik – dan vstaje slovenskega naroda. Naj bo to tudi naša čestitka in pionirska zahvala vsem, ki so nam izbojevali svobodo.

Živa

Pa še tole: Tistim, ki so se lotili naše turistične uganke v prejšnji številki TV-15, odgovarja Sonja Adamič, članica dopisniškega krožka iz Stranice: Odgovor na prvo vprašanje je: **grobovi talcev v Stranicah**, na drugo pa: **drugi grob**. Kako je s turistično čebelico, pa tudi jaz še čakam na Sonjino bolj natančno pojasnilo.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Upornišтво na območju Ljubljane

Takole so v uvodu svoje naloge napisali mladi zgodovinarji iz osnovne šole Leopold Maček-Borut v Polju:

Odločili smo se za naloge z naslovom »Odpor proti okupatorju«, ker smo se želeli seznaniti se z različnimi oblikami odpora, ki so ga prebivalci v našem šolskem okolišu nudili okupatorju. Iz pogovorov z domačini, ki so se nam v glavnem radi odzivali, smo želeli spoznati predvsem tiste oblike odpora, ki do danes niso bile povedane oz. zapisane iz takšnih in drugačnih vzrokov. Zapisali pa smo tudi že znane oblike, ki smo jih skušali razširiti.

Na to odločitev je vplivala tudi aktivnost krajevne organizacije ZB Zadobrova-Sneberje, ki je v letu 1986 izdala 1. zvezek »Pričevanja I.« in ima seveda v načrtu nadaljevanje teh zvezkov. V tem smo videli priložnost tudi za nas, da na nek način sodelujemo pri oblikovanju krajevne zgodovine.

Člani krožka, učenci osmih razredov, so bili vztrajni pri delu. Pomagali so pri iskanju ljudi, ki bi nas bili pripravljeni sprejeti in pripovedovati. Težko je bilo prepisovati njihovo pripovedovanje s kaset, saj so bili pripovedovalci starejši ljudje, ki so že marsikaj pozabili ali pa je bilo njihovo pripovedovanje napovedano in ga je bilo treba na koncu urediti. Od pripovedovalcev smo skušali zvedeti tudi kaj veselega, a nam žal to ni uspelo. Največji problem je bil nalogo opremiti z dokumenti in viri. Vsi po vrsti so nam zatrjevali, da po vojni nismo mislili na ohranitev le-tega ali pa da so ga že oddali zbiralcem. Na pomoč so nam priskočili člani fotokrožka, šola, muzej in posamezniki.

Veseli bomo, če bo naša naloga, morda del nje, kdaj komu koristila.

Izvirno in obširno, prepletajoče se pisanje, povezovanje kraja s krajem, časa s časom in človeka s človekom. Res se je bilo težko odločiti, kaj bomo iztrgali iz te celote iz objavili v našem TV-15 za praznik. Pa smo se odločili za nekaj odlomkov:

Nekdanja občina Polje je obsegala V del Ljubljanskega polja med Savo in Ljubljano. Skozi območje je potekala pomembna komunikacijska zveza – železniška proga Zidani most–Ljubljana z velikim križiščem v Zalogu. V smeri proti Ljubljani je bilo vojaško in civilno letališče, v Zajčji dobri pa vojaško skladišče streliva.

Strateško pomembni objekti so bili vzrok, da so občani izvedeli da vojno zelo zgodaj, saj so nemška vojaška letala bombardirala in obstreljevala letališče in druge bližnje vojaške objekte. V strahu so pričakovali, kaj se bo zgodilo z vojaškim skladiščem stare jugoslovanske vojske, ki je morda bilo tam še iz časa stare avstrijske vojske.

Bilo je omejeno z bodečo žico in stražili so ga vojaki. Ko so ob razsulu bežali, so ga zažgali, da je vso noč odmevalo od pokov granat in drugega streliva. To je bilo opozorilo, da se okupator že bliža. Vojaki iz garnizij so na tem območju po hišah iskali

civilne obleke in bele krpe ter se prerivali po železniški postaji v Polju in Zalogu.

Skladišče je stalo tam, kjer je danes gostinsko podjetje v Zajčji dobri. Na tem prostoru je bila baraka vkopana v zemljo, ob njej so stali veliki bunkerji.

Požig skladišča je povzročil strašne eksplozije, ki jih je prej omenjena grupa slišala, ko se je nahajala v okoliških hribih.

V tej zmešnjavi se prvi znajdejo komunisti, skojevci, sledili pa so jim ostali.

★ ★ ★

Ljudje, ki so se morali zaradi svojega delovanja umakniti v ilegalo, so organizirali

Prihod italijanske vojske v Ljubljano

prve partizanske skupine. Prva je bila organizirana v Zaloskih in Kašelskih hribih, tako imenovana Zaloška skupina in je delovala na območju od Zaloga do Prežganja.

Tako se je v Zaloskih hribih maja 1941 zbrala skupina, ki se imenuje Skupina članov Vzajemnosti. Prva člana sta bila France in Polde Mazovec, oba že oborožena. Skupina je že oborožena, ni pa še aktivna in se še ne spopada z okupatorjem. Umikajo se okupatorjem

Skupina se je podnevi skrivala, ponoči pa so prišli tudi domov. Imela je svojo obveščevalno službo, ki jih je opozarjala, kje so Italijani. V začetku je imela nalogo, da zbere čim več orožja in da patrolirja. Partizani v Zaloški skupini so bili vsi oboroženi. Imeli so puške mavzerice, dosti bomb in streliva in celo puškomitraljez. Oblečeni so bili vojaško in polvojaško. Nosili so »šajkače« – stare jugoslovanske kape, ki so jih najprej nosili Srbi. Pozneje so imeli triglavke,

spomladi 1943 pa titovke. Triglavke so izdelovale dekleta in žene. K nam je hodila neka stara Johanca. Narišal sem ji, kakšna mora biti, pa mi jo je naredila. V začetku so nosili tudi rdeče rute, pozneje so jim prepovedali, ker se je preveč videlo. Spomladi 1942 pa so iz Ljubljane dobili zelene srajce. Počutili so se zelo pomembne,« pripoveduje tovariš Lado.

Pred prvo pomembnejšo akcijo so bili njeni člani: France, Polde in Lado Mazovec, Toni in Marija Sigulin, Franci in Maks Prijatelj, Albin Grajzer, Jože Kompare, Stane Zidan, Ludvik Semrov, Tone Mahkovec, Karel Pangersič, France Pezdur, Ivan Stare, France Colarič – Cigo, Lojze Trtnik in Anton Grum. Skupina se je v začetku ravnala po navodilih Toneta Tomšiča, ki jih je partizanom sporočal rajonski sekretar Polde Maček. Ta jim je tudi sporočil, naj se zaradi nevarnosti nemaravane italijanske akcije premestijo s Kašelskih hribov čez »nemško mejo« v Korenine pod Jančami. Na ta premik je Zaloška grupa krenila 16. julija 1941 in srečno prekorčila »mejo« med Zalogom in Pečarjem. Na cesti v Besnico, blizu kmeta Špana, se je nenadoma pojavil nemški vojak in zakričal: »Halt!« Bine Grajzer in France Mazovec – poveljnik skupine sta pomerila, njun strel je odjeknil hkrati in padel je prvi nemški vojak na ozemlju poljske občine. Bil je to obmejni stražar Johann Toeffe in ga Nemci v svojih dokumentih omenjajo kot prvo žrtev, ki je padla v Sloveniji pod partizanskimi strelji. Ubitemu so zaplenili puško, strelivo in drugo opremo, ki jo je imel pri sebi. Zaloška skupina je tako doživela svoj ognjeni krst.

Takoj naslednji dan pa so Nemci začeli zasledovati partizansko skupino. Ta se je spretno umikala po isti poti na italijansko zasedeno ozemlje v Kašelskih hribih.

Skupina se je takoj po vrnitvi razdelila v tri dele: en del, v katerem sta bila Albin Grajzer in Alojz Trtnik, se je konec julija priključil Molniški četi, drugi del se je osamosvojil in odšel v gozdove med Ljubljano in Savo, vzhodno od Zaloga, od koder je pozneje odšel tudi v Molniško četo, tretji del pa je vztrajal v Kašelskih hribih, vse do februarja 1942, naposled pa se je ta priključil II. štajerskemu bataljonu na Pugledu. Nekaj borcev te skupine se je bataljonu priključilo že prej.

Ustanovitev Kokrške čete v Senčurju

O ustanovitvi te čete nam je pripovedoval Franc Štefe-Miško

V vstaji na Gorenjskem julija 1941 so bile na območju Kamnika, Šmarne gore, Jesenic in Trčiča (razen Kranja) izvedene številne oborožene akcije in ustanovljeni kar trije bataljoni: Cankarjev (jeseniško okrožje), Kamniški (kamniško okrožje) in Kranjsko-tržiški ali Storžiški (kranjsko okrožje). Zaradi močne okupatorjeve reakcije na te prve oborožene napade, koncentracije novih policijskih in drugih sil, zaradi krvavega terorja ter lastne neizkušenosti, pa tudi drugih vzrokov so partizani po prvih pomembnih uspehih doživeli vrsto hudih porazov. Zato so se gorenjski partizani jeseni zbrali na desni strani Save in Cankarjevem bataljonu in decembra 1941 pripravili novo vstajo.

Po teh načrtih je druga, se pravi decembrska, vstaja začela predvsem Poljanski in Selsko dolino, Bohinjski in Jeseniški kot, na levi strani Save in vsem kranjskem in kamniškem okrožju pa le Kranj, kjer je sredi decem-

bra 1941 odšlo v Cankarjev bataljon na desno stran Save 18 prostovoljcev in pa v Senčurju, kjer naj bi ustanovili Kokrško četo.

Decembrska vstaja je imela največji uspeh v Poljanski in Selski dolini, Bohinju, Gorjah pri Bledu in v okolici Jesenic, višek pa je dosegla januarja 1942 z dotedaj največjo bitko partizanov na Slovenskem, z dražgoško bitko.

Seveda je bilo najtežje na levi strani Save na Senčurški ravnini zaradi številnih okupatorjevih postojank, gostih komunikacij, predvsem pa manj primerne terena. Kljub visokemu snegu in mrazu, kakršen je bil to zimo, je bilo treba takoj ustanoviti partizansko enoto iz terenskih aktivistov in sodelavcev OF. Pa vendar, začelo se je in to uspešneje kot julija 1941.

Kakšen pomen je vodstvo Gorenjske pripisovalo hkrati ustanovitvi partizanske enote na levi strani Save, dokazuje dejstvo, da je na sam

predvečer vstaje iz vodstva gorenjskih partizanov prišel v Senčur Lojze Kebe – Štefan.

Decembra 1941 je bil v hiši Janeza Pipana v Senčurju sestanek vodilnih članov vodstva partijske in OF organizacije Senčurja, na katerem je bil sprejet dokončen sklep o ustanovitvi Kokrške čete (uvodni sestanek o pripravah na ustanovitev čete je bil že nekaj dni prej prav tako v tej hiši, vodil pa ga je Stanko Bečan). Na sestanku sta bila poleg domačinov Janeza Pipana, Antona Štefeta, Pavla Svetelja in Jožeta Stružnika navzoča član pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko in politični komisar štaba gorenjskih partizanov Lojze Kebe – Štefan in član okrožnega komiteja KPS Kranj Stanko Bečan. V imenu političnega in vojaškega vodstva Gorenjske sta Kebe in Bečan zahtevala, da se v okviru že izvedene koncentracije gorenjskih partizanov na desni strani Save v Cankarjevem bataljonu in

načrtovane decembrske vstaje na Gorenjskem v Senčurju takoj ustanovi partizanska enota, ki bo na levi strani Save v trikotu Trčič–Šmarna gora–Kamnik postala središče ponovnega oboroženega upora in ki bo s svojim delovanjem vezala nase določene okupatorjeve vojaške sile in s tem razbremenjevala pritisk na Cankarjev bataljon, zbran na desni strani Save. S tem v zvezi je bilo sklenjeno, naj enota s svojim prvim delovanjem prične v dolini Kokre, kjer naj z rušenjem mostov, ovirami in drugimi akcijami onemogoči za okupatorja pomembno cestno povezavo prek Karavank in kjer naj bi se v tej dolini nad kmetom Suhadolnikom enota na začetku svojega delovanja tudi utaborila. Sklenjeno je tudi bilo, naj se enota ustanovi iz prostovoljcev domačinov iz Senčurja in okolice, nato pa tudi od drugod na levi strani Save, in da se enota poimenuje Kokrška četa (o tem imenu čete se je glede na usmeritev prvega delovanja, taborjenja pomena te doline kot prehoda prek Karavank in končno, ker reka Kokra s svojim levim in desnim bre-

gom obsega praktično vse njeno operativno območje od Karavank na severu do Save na jugu, govorilo že v uvodnem sestanku in ne samo ob tej priložnosti). Že na sestanku je bil za prvega komandirja čete, vsaj začasno, izbran Stanko Bečan, sicer član okrožnega komiteja KPS Kranj, za političnega komisarja pa Pavel Svetelj iz Senčurja. Na sestanku so po že predhodno opravljenih pripravah predvideli, da bo v četo že naslednji dan vstopilo okrog 20 domačinov iz Senčurja oz. tedanje občine Senčur.

Naslednji dan, 10. decembra 1941 so v četo v gozdu na Planjavi pri Senčurju poleg komandirja Stanka Bečana vstopili še domačini Pavel Svetelj in Janko Behtar iz Senčurja in Alojz Bukovnik ter Franc Zupanc st. iz Vogelj. Na zborni mesto je ta dan prišel tudi Slavko Pajer iz Senčurja, vendar se je vrnil domov. Drugi se vstopu v četo tega dne niso odzvali.

Drugi dan se je četi pridružil Janez Martinjak iz Srednje vasi pri Senčurju, rezervni podoficir bivše jugoslovanske vojske, tretji dan pa sta v četo prišla tudi Stane

Cotman iz Senčurja in Janez Pohleven, stanujoč na Orehku pri Kranju.

15. decembra 1941 sta se četi pridružila brata Tine in Stanko Teran iz Dupelja, borca Kranjsko-tržiškega bataljona iz avgusta 1941. 18. decembra 1941 je v četo stopil Stanko Šmid, stanujoč v Cirčah pri Kranju.

27. decembra 1941 so v četo prišli Ludvik Rotar iz Križev in Matevž Benedičič z Jesenic, oba borca iz poletja 1941, ter Jože Olipič iz Velesevega pri Senčurju, rezervni podoficir bivše jugoslovanske vojske, ki pa se je naslednji dan vrnil domov in ponovno vstopil v četo 6. januarja 1942.

29. decembra 1941 je v četo vstopil Slavko Šubič, stanujoč v Cirčah pri Kranju.

Tako je do konca 1941 v četo vstopilo petnajst borcev.

3. januarja 1942 je v četo vstopilo deset novincev iz Vogelj pri Senčurju in sicer: Štefan Bizjak, Stanko Gregorčič, Franc Molj, Janez Kristanc, Karel Rozman, Janko Oselj, po domače Godelnikov, Janko Oselj, po domače Liparjev, Janez Zla-

te. Albin Zupanc in Franc Zupanc ml.

6. januarja 1942 se je Kokriški četi priključila skupina šestih borcev Cankarjevega bataljona. Ti so proti koncu decembra 1941 med boji v Poljanski dolini izgubili zvezo s svojo enoto. V skupini so bili polbrata Marjan Rožanc in Ivan Juvan-Milan iz Pirnič pri Medvodah, Vinko Burnik in Srečko Dermastija s Skaručne pri Vodica, Tine Zaletel iz Sentvida nad Ljubljano in Ludvik Kolar, stanujoč v Tržiču. S Skaručne, kamor so prišli čez Savo, jih je v četo pripeljal komandir Bečan. Marjan Rožanc je s seboj prinesel tudi puškomitraljez in ta je bil prvo avtomatsko orožje v četi. Zaradi visokega snega in ker v četo ob ustanovitvi ni vstopilo predvideno število novih borcev, se četa ni utaborila v Kokri, temveč v lažje dostopnem gozdu pod Stefanjo goro, kjer se je zadrževala do 6. januarja 1942. Od tam so borci 27. decembra 1941 izvedli akcijo v Vogljah, kjer so odvzeli dva radijska aparata. Iz nemškega poročila pa je razvidno, da je bilo to noč šest partizanov tudi v vasi Voklo pri Senčurju. Odšli so tudi v Slavčev kamnolom

v Kokri po razstrelivo za rušenje mostov in podobne akcije. Ker sta bila kamnolom in dolina zastražena, jim akcija ni uspela. V tem času so bili borci tudi dvakrat v vasi Stefanja gora in na Možjanci. Ker pa se je o tem šušljalo med vaščani in ker je bilo snega vse več, mraz pa vse hujši, se je četa zatekla v koče na Kriško planino pod Kravcem, od tam pa po nekaj dneh v koče na bolj varno planino Jezerca, prav tako pod Kravcem. Zaradi izredno hude zime, gostote okupatorjevih postojank, ki so jih v zvezi z decembrsko vstajo na Gorenjskem še znatno povečali z novimi policijskimi in drugimi silami in ker so okupator in njegovi vohljači pazili na vsako sled v snegu, četa večjih akcij praktično ni mogla izvajati. Četa je bila vseskozi v najtesnejši povezavi s terensko organizacijo v Senčurju, ob njeni pomoči in še neposredno pa tudi s posameznimi aktivisti na Visokem, v Velešovem, Praprotni, Polici, Gradu, Cerkljah, Vogljah in drugod. V Cerkljah si je četa Juleta Lapajnetna na primer priskrbel tri puške 2. februarja 1942 je četa patrolja v Tržiču justificirala nemške

ga vohuna Alojza Špilerja. Okrog 20. januarja 1942 je četa, ki je tedaj štela 31 borcev, na Jezercih obiskal Lojze Kebe-Štefan. V četi so na partijskem in četnem sestanku obravnavali vrsto vpra-

šanj, pomembnih za enoto. Ob tej priložnosti je namesto Svetelja postal politkomisar čete Marjan Rožanc, vodnika vodov pa sta postala Janez Martinjak in Jože Olipič, oba podoficirja bивše jugoslo-

vanske vojske in zato vojaško bolj izkušena. Tedaj je bilo v četi deset borcev še vedno neoboroženih.

Obisk Kebeta, izkušenega predvojnega komunista in

partizanskega voditelja, je bila velika moralna in praktična pomoč mladi četi.

Pionirji zgodovinarji
OŠ Stane Žagar
Kranj

Vprašanja učencev:

Kako ste prišli do orožja?

Do orožja smo prišli v glavnem na dva načina. Nekaj orožja je ostalo od razpada jugoslovanske vojske, veliko pa smo ga dobili od sovražnika. Moj oče je imel puško skrito v drvarnici. To puško je uporabil prvo leto pri upor. Največja težava z orožjem pa je bila ta, da ko so prišli Nemci, smo orožje morali skriti. Ko pa smo ga odkopali, pa velikokrat ni bilo uporabno, ker je bilo skrito v vlažnem kraju.

Kako so vam ljudje pomagali?

Pomagali so nam s hrano. Hrano so v glavnem zbirali aktivisti. Tudi žito so nam dali in to žito potem vozili v mlin na Visoko k mlinarju Tinetu Kokalju. Hrano smo si iskali sami, sproti. Navadno enkrat na dan. Šli smo k našim ljudem. Velikokrat se je zgodilo, da smo bili po več dni brez hrane. V Trsteniku smo bili brez hrane tri dni, ker so bili vse okrog Nemci. Še huje je bilo, če smo bili brez vode.

V skupinah smo pa iskali hrano pri sovražniku.

Ali ste imeli kurirje v četi?

Prvi kurirji so bili v začetku leta 1942. Naloge so bile težke: iskati zvezo (tudi na Jelovico čez Savo iskat zvezo), pranašali so poročila, pisma. Bili so izpostavljeni veliki nevarnosti. Veliko jih je padlo. Spomnim se kurirja, ki je zaradi utrujenosti zaspal pri gozdu v Podbrezju. Domačin ga je izdal. Nemci so prišli in ga ustrelili.

Kako ste se počutili, ko vas je kdo izdal?

Izdajstvo je bilo za nas nekaj strahotnega. Vsi smo se ga izredno bali. Izdajstvo smo obsojali in to je bil za nas najhujši zločin. Za tistega, ki nas je izdal in če smo ga dobili, ni bilo milosti.

Veliko jih je zbežalo. Komandir je najbližjim borcem ukazal, naj si poiščejo primerne zasede. Do spopada ni prišlo, ker so se partizani umaknili na Smolnik. Ko so v tabor prišli Nemci, so našli veliko sledov, vendar nobenega partizana. Pač pa so ujeli več novincev, ki so se tega dne napotili k partizanom in so spotoma naleteli na Nemce. Zaradi velikega števila aretacij je bilo jasno, da se tudi ta tabor na Smolniku ne bo mogel dolgo obdržati. Zato so se preselili na težko dostopen kraj ob Lobnici pod Šumnikom. V novem taboru sta četo obiskala Leon Novak in Lojze Zorko. Leon Novak je tedaj poudaril, da mora četa čimprej začeti z akcijami. Takrat je prišlo tudi do spremembe v vodstvu. Komandir je postal Franc Ekart, politkomisar pa Vilč Slander. Četa je tako v noči od 11. na 12. avgust napadla orožniško postajo v Ribnici na Pohorju. Po končani akciji so se borci umaknili na Pesnik, od tam pa na Senjorjev dom. Napad na Ribnico je bilo drzno dejanje, saj je napad izvedla četa, ki notranje še ni bila zgrajena in ki se je nekaj dni prej pred prihodom Nemcev skoraj razbežala. Tudi Nemci so dali temu napadu velik pomen. Šestnajstega avgusta so izdali uredbi šefa civilne uprave na Sp. Štajerskem o uvedbi smrtne kazni za partizanstvo in sodelovanje s partizani. Za podatke o pripadnikih osvobodilnega gibanja pa so prebivalstvu ponujali do 10.000 mark nagra-

de. Ob izgubi treh pomembnih članov čete: Gustava Svenška, Franca Ekarta in Vilča Slandra, je bila četa v težkem položaju. Bila je brez pravega vodstva, slabo opremljena in brez pravega taborišča. Po 22. 8. je na predlog pokrajinskega komiteja KP prevzel dolžnost komandirja čete Martin Greif, politkomisarja pa Verner Breznik.

V noči od 31. 8. na 1. 9. so borci v Bistrici pri Rušah obkolili hišo in gospodarsko poslopje trgovca Oseta. V tej akciji se je četa oskrbela s hrano in zažgala žito, ki je bilo namenjeno za prevoz v Nemčijo. Petega septembra so borci izvedli rekvizicijo na posestvu posestnice Pie Fisher na Klopnem vrhu. Oskrbeli so se s hrano, oblačili in drugo opremo. Petnajstega septembra so se partizani oskrbeli z opremo v koči na Klopnem vrhu. Ko so dva dni pozneje ponovno obiskal koč, so naleteli na 50-članski oddelek 138. planinskega polka iz Maribora in se z njimi spopadli. Po napadu na enoto na Klopnem vrhu je komandant varnostne policije in varnostne službe za Sp. Štajersko razglasil Pohorje za zaprto območje. Prepovedano je bilo nabiranje gozdnih sadežev, drv in izletništvo po Pohorju. Z napadom na nemško enoto na Klopnem vrhu je dosegla Pohorska četa vrhunec svojega delovanja. Tokrat so se prvič spopadli z redno nemško vojsko, saj so imeli dose- danje spopade z orožništvom in policijo. Po tej akci-

ji je odšla četa v tabor na vzhodnih pobočjih Rogle, potem pa v Šaleško dolino. V noči na 5. 10. 1941 se je Pohorska četa z Revirsko in Šavinsko četo združila v 1. Štajerski bataljon. Novo ustanovljeni bataljon je imel 50 borcev, od tega jih je bilo iz Pohorske čete 14. Borci 1. Štajerskega bataljona so že 7. 10. zvečer napadli Šoštanj in ga osvobodili. Zjutraj so odšli proti Belim vodam in od tam v svoj tabor na Dobrovlje. Zaradi tega napada so Nemci pripeljali 10. 10. v Šoštanj 10 talcev in jih ustrelili. Ustreljeni talci so bili v zvezi s Pohorsko četo. Šestindvajsetega oktobra se je 1. Štajerski bataljon spopadel s sovražnikom na Čreti. Osemindvajsetega pa se je bataljon odpravil na pohod proti Brežicam, z namenom, da bi preprečili izseljevanje Slovencev in obskornim in obsoteljskem pasu. V Griže so se vrnili 7. 11. Od borcev Pohorske čete se jih je vrnilo s pohoda 11. Da bi utrjeni in izčrpani borci lahko prezimili, je bataljonski štab sklenil, da se bodo med 11. in 17. 11. razšli v manjših skupinah. Borci Pohorske čete so sklenili, da se bodo vrnili na Pohorje. Pri Albertu Času v Stražah pri Mislinji so se razdelili na tri skupine in krenili vsak na svojo stran. Samo borci, prežeti z močnim prepričanjem v svoje poslanstvo in s trdno vero v zmago, so bili lahko v težkih pogojih in po številnih razočaranjih pripravljeni, da bodo ob prvi priložnosti boj nadaljevali. Pohorska četa je nastajala

v izredno hudih razmerah. Čeprav prvi partizani na Pohorju niso imeli večjih vojaških izkušenj, ne dovolj orožja in opreme, so zadali okupatorju nekaj hudih udarcev. S svojim delovanjem je četa prispevala k rasti osvobodilnega gibanja in utrjevanja narodne zavesti. Iz vrst pohorskih partizanov so se v NOB izoblikovali pomembni vojaški in politični delavci. Trije borci pohorske čete so bili proglašeni za narodne heroje: Angel Besednjak – DON, Drago Flis – STRELA, Miha Pintar – TOLEDO.

Iz opravljenega statističnega pregleda smo ugotovili, da je bilo v Pohorski četi 65 odstotkov borcev starih od 13 do 23 let. Samo štirje borci so bili starejši od 30 let. Največji priliv borcev v četo je bil v poletnih mesecih 1941. Največ jih je prišlo julija, precej manj pa v avgustu in septembru, medtem ko v oktobru in novembru ni bilo novincev. Največ je bilo delavcev in obrtniških pomočnikov (84%). Med borci je bil samo en obrtnik. Dijakov, študentov in izobražencev je bilo 13. Za večino borcev je bila značilna že predvojna politična organiziranost. V četi je bilo 27,9 odstotka komunistov, 25,5 odstotka skojcev in 16,2 odstotka napredno usmerjenih oziroma simpatizerjev partije. V četi je bilo torej 70 odstotkov politično organiziranih.

ANDREJ ZORKO,
OŠ bratov Polančičev,
Maribor

Bojna pot Pohorske čete

Od 14. do 16. maja je bilo v Kranju 18. srečanje mladih zgodovinarjev pod pokroviteljstvom Zveze prijateljev mladine Slovenije. Člani zgodovinskih krožkov osnovnih šol smo na srečanju predstavili svoje raziskovalne naloge na teme: Prva partizanska enota v mojem kraju in Ustvarjalna osebnost v mojem kraju. Člani zgodovinskega krožka osnovne šole Bratov Polančičev smo za nalogo Pohorska četa prejeli zlato priznanje. Pri sestavljanju naloge sta nam strokovno pomagala tovarišica Mira Grašič in tovariš Marjan Matjašič, kustosa muzeja NO v Mariboru.

Objavljamo kratko vsebino naloge:

Sestega aprila 1941 je bila Jugoslavija napadena. Iz okolice Gradca je takrat začela prodirati proti Mariboru 132. pehotna divizija, katere prvi oddelki so v Maribor prispeli 8. aprila zjutraj. Jugoslovanska vojska, ki se je sprva še upirala, se je začela umikati. Maribor so zasedli Nemci. Že 26. aprila je Hitler sam obiskal Maribor. Tri dni po njegovem obisku pa so skojcevi izvedli prvo sabotažno akcijo. 29. aprila sta v Volkmerjevem prehodu zgorela dva nemška avtomobila. Zaradi tega je bilo zaslišanih in mučenih veliko zavednim mladincev, skojcev in drugih meščanov. Vendar ukupator ni dobil niti ene informacije o akciji. V prvih dneh junija je bil v stanovanju Mirka Lorgerja v Cankarjevi 22 ustanovljen mestni odbor OF. V začetku julija je bil v Studenskem gozdu sestanek članov okrožnega vojnorevolucionarnega komiteja. Prisotna sta bila tudi Miloš Zidanšek in Leon Novak, ki naj bi po navodilih CK KPS

ustanovila na Pohorju partizansko enoto. Gustav in Frida Svenšek, Boris Čizmek in Vlado Robič so bili prvi partizani, ki so 16. 7. srečno prispeli do Hlebovega doma, kjer jih je sprejela oskrbnica Tončka Dolinšek. Da bi bili varnejši, so se preselili v mlad gozd, imenovan Gorjakov mlaj. Tu naj bi sprejemali prostovoljce in jih nato vodili do Urbančeve lovske koče. V četi je bilo 23. julija od 30 do 35 borcev. Bili so za silo preskrbljeni s konzervami, svežo hrano, kruhom, cigareti, odevami, a slabo oboroženi.

Imeli so samo nekaj karabink in lovskih pušk, malo streliva in ročnih bomb in 12 lovskih nožev. Ob prisotnosti člana PK KPS za severno Slovenijo je prišlo 30. julija 1941 v šolskem taboru na Vrelenu do slovesne ustanovitve Pohorske čete. Za njenega prvega komandirja je bil imenovan Gustav Svenšek, za politkomisarja pa Vilč Slander. 31. julija jih je Jakob Urbanec opozoril, naj se umaknejo, ker so izdani. V četi je nastal preplah.

Pogovor z Jožetom Boršičem iz Vrbna

Spominja se 1. celjske čete

Mladi zgodovinarji iz osnovne šole Franja Malgaja iz Šentjurja pri Celju so pod skrbnim vodstvom svoje tovarišice mentorice Slavice Čokle raziskovali začetke boja proti okupatorju v svojem domačem kraju. Iz niza pogovorov z borci smo za danes izbrali:

Kje ste bili, ko se je začela vojna?

Bil sem v Ljubljani, v jugoslovanski vojski. Star sem bil 27 let. Ko so jugoslovansko vojsko razpustili, smo šli domov.

Kako je bilo ob prihodu okupatorja?

Okupator je zaničeval naš narod, preganjal slovenski jezik in začel kmalu delovati proti Slovincem, tako da bi nas čisto pokoril. Vsi Šentjurčani in okoličani smo se morali vključiti v nemško organizacijo Steirisher He-

imettbund. Najtežje mi je bilo, ker si nisimo nič zaupali. Sosed ni zaupal sosedu, ker se je bal, da bo izdan.

Kako ste pomagali partizanom?

Zbiral sem orožje, ki so ga prinesli brat Milan, Peter Stante in drugi. To orožje je bilo predvsem še iz 1. svetovne vojne. Orožje sem zaviil v polivinil in ga zakopal v vinograd. Preden so organizirali 1. Celjsko četo, sem puške oddal Petru Stantetu, Janku Skvarču-Modrasu,

Franju Vrnč-Buzdi in Milanu Boršiču.

Opisite vaše ilegalno delo!

Doma sem tiskal letake, na katerih je pisalo RAZGLAS OF. Dobil sem kopirni stroj, ki sta ga sestavila Milan Boršič (brat) in Skvarča. Tiskal sem skupaj z bratom Milanom v majhni sobi, »štiblucu«, ponoči, ob slabi svetlobi in za dobro zagrnjenimi okni.

Ko stroja niso več uporabljali, ga je Milan Boršič zakopal na vrt skupaj z arhivom. Po vojni ga je dal v muzej v Celje. Letake sta raznašala Milan in Mici (sorodnica) v nahrbtniku s kolesi do Zalc, kjer so jih prevzemali drugi. Te tiskarne Nemci niso odkrili.

Česa se najraje spominjate?

Najraje se spominjam svobode, ki sem jo doživel do-

ma. Devetega aprila 1945. Za moje sodelovanje s partizani sovražnik ni izvedel. Izvedel pa je za Arzenškove, ki so skrivali orožje, za Fendretove iz Rifnika in druge.

Kaj veste o ilegalnem delu Staneta Boršiča in njegove žene Anice?

Nemci so nameravali zapreti oba, vendar je Oto Breznik Staneta pravočasno opozoril. Natovorili so pohoštvo in drugo na tovarnjake in pobegnili na Hrvaško.

Tam se je Stane povezal z organizacijo v Zagrebu. Bil je neke vrste posrednik. Tiste, ki so hoteli iti k partizanom, je tja vodil. Leta 1942 je spet nekdo prišel k njemu, da bi ga peljal k partizanom. Nemci so ga ujeli in mučili, tako da je izdal partizane in Staneta. Staneta so zaprli, vendar se mu je posrečilo pobegniti. Zatem sta Stane in Anica odšla v partizane.

Stane je postal sekretar v tankovski brigadi nekeje na Hrvaškem, njegova žena Anica pa je umrla kot bolničarka v bolnišnici vrhovnega štaba. Brat Gusti je bil borec 14. divizije. Milan, Stanko in Miha pa so bili prvoborci.

Ali bi še kaj dodali?

Spominjam se delovanja 1. celjske čete, ki je bila ustanovljena 20. julija 1941. Pri nas so se junija 1941 zbrali komunisti iz Celja in Savinjske doline zaradi orožja, hrane in zdravil. Ponovno so prišli julija 1941: Peter Vrnč-Skvarča in drugi. Takrat sem jim dal skrito orožje. Pozneje sem jim pomagal s hrano (mast, sladkor, kruh), ki jo je prevzemala kurirka 1. celjske čete Hermina Seničar. 1. celjska četa je imela taborišče blizu kmetu Muleja. Borci 1. celjske čete so bili komandirji Vrnč, Stante, Slander. Borci pa:

Skvarča, Miro Verčkovnik-Džoni, Jože Turk-Covček, Jože Mlakar, Rudi in Jožica Hribar, Karel Vovk, Milan Boršič, Ivan Novak, morda Hermina Seničar, britanska vojaka Krim in Junis (Novozelandca ali Arabca). Ko so zandarji ujeli Vrnč, ki se je skrival v grmovju ob Voglajni, je Stante pobegnil in postal komandant. Četa si je uredila tabor v Langerjevih pečinah; v nekem boju z Nemci se je Stante močno poškodoval na skalah. Nasledil ga je Vilč Slander.

Zadnji boj že okrnjena 1. celjske čete je bil 27. avgusta 1941 v Zavškovem mlinu in Sentrupertu. Pet borcev je v mlinu zgorelo, ker so ga Nemci zažgali. Samo sedem borcev 1. Celjske čete je ostalo živih.

BARBARA BORŠIČ,
OŠ Franja Malgaja,
Šentjur

Dnevi vstaje jugoslovanskih narodov

V tistem strašnem juliju se je razkosana in ponižana domovina vzravnala.

Čeprav letos ne gre za kako okroglo obletnico – od vročih julijskih dni 1941 je minilo 46 let – vendar čutimo dolžnost, da se poklonimo spominu na čas, ko so jugoslovanski narodi in narodnosti zgrabili puške in se kot en mož uprli fašističnim okupatorjem. V brezupnem obdobju, ko je največji del Evrope ječal pod Hitlerjevimi škornji, so na njegove oklopne vojske menderale pod seboj presenečeno Rdečo armado, so naši narodi izpričali, da se je mogoče celo golorok in fizično razkrojen postaviti po robu slehernemu, še tako premočnemu nasilju. Ljubezen teh narodov do svobode in pravice, ki je dobila v Partiji in Titu ne le svoj simbol, temveč tudi pogoj za dejavno uresničevanje, ni vpraševala, koliko naporov in žrtev bo potrebnih, če si hoče priboriti zmago.

Po vsej poteptani Jugoslaviji so ljudske množice po letu 1941 vstajale v boj.

Vemo, da so borci Valjevskega partizanskega odreda pod komando Žikice Jovanovića-Spanca že 7. julija zborovali v vasi Bela Cerkev in sprejeli v svoje vrste na stotine rodoljubov. Ko so žandarji hoteli razgnati ta zbor, so partizani odgovorili z ognjem in ubili prva dva okupatorska podrepanika. Tako se je začela vseljudska vstaja v Srbiji.

Črnogorci slave svoj dan vstaje 13. julija. Tega dne 1941 so prve partizanske enote razorožile italijanske žandarmerijske postaje na Čevu, Vir Pazaru, Petrovcu, Rijeki Crnojevića in v še nekaterih krajih. Pobile so več sovražnih vojakov in zaplenile veliko orožja.

Slovensko vstajo – za njen rojstni dan je bil izbran 22. julij – obeležujejo številne množične akcije na Gorenjskem in v okolici Ljubljane. Partizanske bojne skupine, med njimi zgodaj formirani Molniška in Rašiška četa, so sprožile prve strele in izvedle vrsto sabotaž. Začel se je vseljudski osvobodilni in revolucionarni boj, ki ga je osmislila in združevala že 27. aprila 1941 ustanovljena Osvobodilna fronta slovenskega naroda.

Sovražnik lahko pride na Kozaro samo prek nas mrtvih

Prekopali so nam zemljo, toda mi jih bomo pomlatili ali vsaj pregnali od tod in rešili ljudi, je komandant Lazar stiskal zobe in šklepetal, moker, prestrašen, željan spanja, toda odločen, da do smrti ali zmage ostane zraven teh šotorov in dreves, teh žil in korenin. Opazoval je kraj z jarki, ki so bili videti prazni in zapuščeni, ker so bili vojniki pokriti z vejami, listjem in travo. Jarki v daljavi, na marinskih in strigovskih gričih so morda res bili zapuščeni in prazni, ker se je bojišče stalno premikalo na vzhod, proti Kozari, zajemalo nove bregove in nove vasi, za seboj pa puščalo podrtja drevesa, poteptano žito, požgane vasi, globoke jame in trupa. Rovi ob dubiški ce-

jo, psujejo in tekmujejo med seboj, kateri bo ujel živga partizana, in se je zato zdelo, da streljajo v zrak ali ga kratkomalo nočejo zadeti. To niso bile trume, ki ne poznajo strahu, ne mislijo na pogin in se ne bojijo smrti. Prve satnije in bojne, najbolj izbrane, so bile že razkropljene. Pripadniki teh satnij in bojnih so tičali v zemlji.

Kazalo je, da so sedaj vojniki modernjši in bolj zviti: niso se brez potrebe in neumno izpostavljali nevarnostim. Čakali so pravi trenutek, se dvignili ob določnem času, napadli so združeno, na vsej fronti, z vseh točk. Izrabljali so prednosti hribovitih, razoranih in pogozdenih tal. Vdirali so iz megle, iz hoste, iz dežja, iz

Tako so v boju proti partizanom in ljudstvu Kozare postali pajdaši: nemški general Stahl, neznan ustaški oficir in četniški komandant Rade Radić

ki je bil privezan za deblo. Zaradi tega je Lazar podvojil straže in patrulje, povečal število stražarskih mest in zaostрил nadzorstvo, sam pa je vsak dan obšel postojanke, od vojaka do vojaka, od desetine do desetine: spraševal je, svetoval, grajal, iskal napake, popravljaj slabosti in pomanjkljivosti. Nadzor je še podvojil: najprej je na obhod postojank in borcev poslal komisarja Ivana, nato svojega namestnika Hamdija, za njim pa je šel preverjat še sam. In spet je bil v strahu. Vedel je, da bo sovražnik, komaj bo vstalo sonce, morda še prej, vdrl semkaj, k četi, in skušal zavzeti njene postojanke.

To se je ponavljalo vsak dan.

Spomnil se je dneva, ko je četa prišla na Patrijo, da je ljudstvu ščitila umik. Tam je srečal Ranka Špiko, komandanta udarnega bataljona, s katerim je bil pred nekaj meseci šel v srednjo Bosno na četnike Rade Radića, da jih kaznuje za smrt doktorja Mladena Stojanovića in kozarskih proletarcev, ki so jih pobili v Jošavci. Rad je imel Špika. Zdelo se mu je, da sta si podobna, čeprav je bil starejši od njega. Križarila sta po Bosni in preganjala četnike, od smrti pa ju je ločil samo korak, kot na primer na Karaču in Snjegotini, ko so ju obkolili četniki Rade Ra-

Skupina partizanov na Kozari spomladi 1942

nazijo. Obkolila jih je pisana množica radovednih Prijedorcev, starcev s fesi, žensk v dimijah in s feredžo, dijakov, otrok in mladine. Na zborovanju je govoril Osman, prvi komisar kozarskega odreda: stopil je na sod, dvignil pest, zakričal: »Smrt fašizmu, tovariši in tovarišice!« potem pa govoril na ves glas, zvičal hrbet in mahal z rokami, da bi dal svojim besedam večjo moč in prepričljivost. Bil je to eden od najboljših govornikov v Bosni in Lazar se je rotill, da razen pokojnega Mladena nikoli ni slišal boljšega govornika na mitingu. Seveda se je spomnil tudi zborovanja pri cerkvi v Marinah, po vstaji, ko sta Mladen in Osman nastopila pred nekaj tisoč mož in žena, zbranih na travniku pred zvonikom. Lazar je stal in se smehljaj, zategoval pas in otipaval puškino kopito. Ko je Osman govoril, je stopil k Lazarju črnolas mladenič z bombami za pasom in ga vprašal, če pozna človeka, ki govori. Lazar je odkimal. Tedaj je črnolasec povedal govornikovo ime in Lazar je osupnil. Kar ni mogel verjeti. Od kod Turek med nami? Hotel je vprašati črnolasega junaka, vendar je molčal, ker tudi njega ni dobro poznal. To je bil Ranko Šipka, študent, ki je na Kozaro prišel z Osmanom in Šošo iz Banja-

luke. Živahen, drzen in pogumen študent je kmalu postal desetar, nato vodnik in komandir, in moral je pasti v oči, zlasti Lazarju, ki je pri ljudeh cenil zgolj tisto, kar je bilo videti izjemno in neposnemljivo. Dolgo sta hodila skupaj, v istem vodu, v isti četi, si delila zadnji kosček kruha in edino cigareto, in družila ju je navada, da sta skupaj jurišala na sovražne bunkerje, z bombami, medtem ko so ju tovariši varovali.

Tako je ob Ranku zaslovel tudi črni Lazar, brkač in rovtar, na pol pismen kmet, eden prvih desetarjev na Kozari, ki je kmalu postal vodnik v Rankovi četi, odšel z njim v srednjo Bosno, se po večtedenskem hajkanju vrnil na Kozaro in bil postavljen za komandirja. Tedaj se je ločil od Ranka in dolgo ga ni videl. In ko ga je pred nekaj dnevi srečal na Domobravu, pred taborom v Karanu, se je razveselil, kot bi zagledal brata. Ko je okrog bobnelo in so se ljudje umikali v zaledje, je Ranko stopil k njemu in mu krepko stisnil roko:

»Zdravo, brkonja! Zdravo!«

»Zdravo, tovariš Ranko!«

»Koliko borcev imaš, kje si na postojanki, potrebuješ okrepitev?« ga je spraševal Ranko, Lazar pa mu pojasnjeval, povedal, da je četa v dvodnevnih bojih sicer imela trideset mrtvih in ranjenih, vendar je spet polnoštevna. Zvečer sta skupaj šla v protinapad na Domobravo in po polju pobila nad šestdeset in zajela skoraj dvesto vojakov. To so bili prvi ujetniki, katere je lahko otipal z rokami. Bili so ljudje, prav tako ranljivi in nebojli kot vsi drugi. Toda čeprav se je sovražnik začel osipati, njegovi napadi niso prenehali, ampak se še okrepili, zato se je četa z Rankovim in Žarkovim bataljonom morala umakniti vse do Pogledjeva, kjer je Lazar vnovič srečal Ranka.

»Nobene panike, brkonja,« mu je rekel komandant udarnega bataljona, kar je ponavljal tudi kasneje pri srečanju z borci in množico bežečih vaščanov. »Nobene panike, tukaj je udarni bataljon! Sovražnik lahko pride na Kozaro samo prek nas mrtvih.«

Ljudstvo s Kozare se ni uklonilo. Bežalo je in se borilo skupaj s svojo partizansko vojsko.

Narodnoosvobodilni boj jugoslovanskih narodov in narodnosti je bil od vstajniških dni dalje stkan iz nepopisnih primerov junaštva, trpljenja in žrtvovanja. Na prav vseh ozemljih naše domovine so se dogajale epopeje, ki bodo ostale vklesane v zgodovinski spomin sedanjih in jutrišnjih rodov. Ena izmed teh epopej je bila Kozara, krvava in slavna planina, katere herojem smo dolžni zahvalo za vse čase: pokazali so nam, kaj zmora človečnost, ko stopi na branik svobode – tega bistvenega določila svoje identitete.

Pričujoči odlomek smo izbrali iz romana Kozara pisatelja Mladena Oljače.

sti so vsekakor polni, to je lahko videl z golimi očmi: včasih je naglo pokukala ven glava ali vojak do pasu; ustrelili so proti njemu, da ga primorajo za umik ali ga morda celo zadenejo. Potem so spet ostali le prsohrani, rumeni, črni, naježeni, z linami za puške in mitraljeze, iz katerih je gremelo.

Začelnjali so napadati zelo zgodaj, toda previdneje in počasneje kot tedaj, ko so šli od bregov Une. To niso bili več podivjani, besni, nagli in vpioči fantje, ki teko, dirja-

žita, izza prevalov in ovinov. Včasih so prišli daleč na partizanske postojanke. To ni bilo težko, ker partizani niso kopali jarkov, ampak so se branili brez dobrih zaklonišč, za drevesi in skalami, za šotori, ležali so v kotlinicah, ki jih je ustvarila narava ali so jih bili izkopali kmetje, ki so obdelovali zemljo in niso pomislili na boj in obrambo.

Zato se je lahko zgodilo, da je močnejši odred vdrl v Lazarjevo zaledje in da je brez napora zajel borca in konja,

Neumorni partijski organizator in aktivist

Ob obletnici smrti Zvonka Runka-Pavla – Pripadniki borbenih skupin so izvrševali sabotažne akcije – Mnogi predvojni športniki so bili v varnostno obveščevalni službi – Belogardisti so Runka ujeli, ga nečloveško mučili in ubili.

Bolj ko je Osvobodilna fronta 1941 postajala množična, bolj se je kazala tudi potreba po varnosti te organizacije. Že v prvih mesecih okupacije je začela dvigovati glavo domača reakcija iz klerikalnih krogov in skupine zagriženih nacionalistov. Fašistični okupacijski stroj jih je skrival podpiral in plačeval. Za boj proti tem domačim izdajalcem ter proti tujim in domačim obveščevalnim službam je vodstvo partije ustanovilo varnostno obveščevalno službo OF. Kolegij obveščevalne službe je vodila Zdenka Kidrič-Marjeta, zajemala pa je domala vse pripadnike OF in rodoljube, ki so zbirali prepotrebne podatke za glavno poveljstvo in vrhovni plenum OF. Posebna obveščevalna služba je bila nadvse učinkovita: prodrla je celo na kvesturo, v Hacinovo policijo, v italijanski armadni korpus, med Mihailovičeve pripadnike in belogardo, njene niti pa so segle tudi do fašističnih veljakov. Varnostno službo je splošno vodil Franc Rauber-Vitez (padel v začetku leta 1943 na Gorenjskem) od leta 1942 pa Edo Brajnik-Stefan (umrl po vojni).

Služba je vključevala tiste skojevce in pripadnike borbenih skupin, ki so se posebno izkazali v sabotažnih akcijah. Majhne skupine petih, šestih pogumnih, odločnih, iznajdljivih fantov so na ljubljanskih ulicah opravljale nadvse uspešne akcije: minirale so telefonske kable, tramvajске proge, velesejemski prostor, zaplenile denar v banki, likvidirale narodne izdajalce, uspešno reševale iz zaporov vodilne organizatorje osvobodilnega gibanja, razoroževale italijanske oficirje.

Mladinci so se kalili

Leta 1937 se je zelo okrepilo ljudsko frontno gibanje z zelo jasno notranjo in zunanjo politično usmeritvijo: proti grozečemu fašizmu, za prijateljstvo s Sovjetsko zvezo, za pomoč španski revolu-

ciji, za enotnost delovnih ljudi, za politično in ekonomsko enakopravnost. To je bila tudi vsebina izletov in taborov, ki jih je v okviru Ljudske fronte vodila partija, to je bila politična platforma naprednih sil ob predstavnikiških volitvah. Narodni heroj Viktor Avbelj, ki je bil med vojno partijski delavec v Šiški, se pominja enega svojih najožjih mladih sodelavcev:

Zvonko Runko-Pavle je bil Sokol, član Vzajemnosti in partije ter med organizatorji VOS v Šiški.

»Zvonko Runko-Pavle se je aktivno udeleževal tedanjega političnega življenja. Bil je med organizatorji in pobudniki za ustvarjanje potrebnega množičnega razpoloženja. To obdobje je bilo tudi najboljše šola za idejno-politično graditev in utrjevanje.

V tem obdobju je bilo zelo pomembno delovanje v delavskih kulturnih društvih »Vzajemnosti«, kjer so se neposredno povezovali vsi sloji takratne slovenske družbe; napredni delavci, kmetje in izobraženstvo. Prav zaradi takšne družbene vloge je bila »Vzajemnost«, tako kot pred tem »Svoboda«, prepo-

vedana. Zvone Runko je deloval takrat v šišenski »Vzajemnosti«. Poleg znanih aktivistov (Tončka Zerjale, Mirka Zlatnarja in drugih) je bil Zvone med najaktivnejšimi člani društva. Udeleževal se je de-

la v sekcijah, zlasti v dram-skih.«

Zvonetovo predvojno politično delovanje, njegova povezanost z napredno mladino svojega kraja, mu je omogočilo, da je v prelomnem letu 1941 lahko veliko prispeval k uspešnemu razvoju NOG v severnem delu Ljubljane. Številni mladinci so se pod njegovim vplivom in vodstvom organizirali v borbene skupine.

Vosovci strah in trepet

Med hrabrimi vosovci, kot so kmalu začeli popularno imenovati člane VOS OF, je bilo tudi precej znanih športnikov. Kako tudi ne, saj je prav ta služba terjala lastnosti, s kakršnimi se ponajbolj športniki. Nekateri med njimi so v nevarnih akcijah na ljubljanskih ulicah izkrmavali, tako namiznoteniški igralec Ernest Belak, telovadec Milan Česnik, smučarski skakalec Branko Božič je padel kot talec, drugi vosovci pa so padli kasneje v partizanskih vrstah; telovadci Zvonko Runko, Jože Bradeško in Nada Černernik, bok-sar Darko Marušič, nogomet-taša Miro Perc in Pepe Zornada, vaterpolist Lev Skapin, telovadka Sabina Mavsar je umrla po vojni. In še bi lahko naštevali, da bi bil seznam žrtev med športniki, ki so bili člani VOS, popoln.

Varnostno obveščevalna služba OF je postala nepogrešljiv del ljudske vstaje. Boris Kidrič je že decembra leta 1941 v Poročevalcu zapisal:

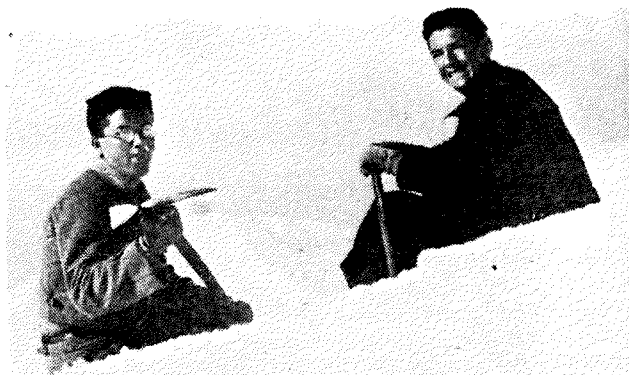
»Obveščevalna služba OF je zasledila vrsto agentur gestapa, denunciantov in agentov OVRE... Razkrila je protinarodno zaroto in ugotovila podrobnosti, o katerih se peti koloni niti ne sanja, da jih vemo... Justifikacije petokolonašev se v Ljubljani dogajajo ob belem dnevu, kar silno dviguje moralo ljudi, med belogardistične izdajalce pa seje strah in trepet.«

Belogardistični zločin

Takoj po prihodu okupatorja je Runko po nalogu KP organiziral ljubljansko mladino v OF, zlasti telovadce Sokola Spodnja Šiška. Julija 1941 je postal član VOS. Po-

kazal je neizmerno hrabrost in tudi najbolj tvegane akcije uspešno končal. Fašisti so ga vztrajno zasledovali, pri tem pa so jim pomagali še domači izdajalci. Prav po njihovi »zaslugi« so ga fašisti aretirali, vendar je karabinerjem ušel. Znale so njegove takratne pogumne in hladnokrvne akcije.

Februarja leta 1942 je Runko poslal KP v novomeško okrožje, da bi tamkaj prispeval k okrepitvi VOS. Marca so ga Italijani zaradi izdaje ponovno aretirali in ga obsodili na smrt. Vendar pa se je Runko znašel tudi v tem položaju: pustil si je operirati slepič v novomeški bolnišnici, kjer je bil nenehno zastražen, vendar so ga zdravniki – sodelavci OF z ukano rešili. Nek aktivist OF ga je v Novem mestu sprejel v svoje stanovanje, odkoder pa se je umaknil v bunker, kjer je ostal dokler ni okreval!

Zvonko Runko (desno) s prijateljem Mlinarjem na zimskem vzponu na Grintovcu.

Skupina belogardistov iz Šentruperta pri Krmelju in iz Mirne peči ter okolice (v tej skupini je bil tudi zloglasni kaplan iz Mirne peči in belogardistični vojni kurat Antona Šinkar) je bila na poti v tako imenovani »Štajerski bataljon.«

Ta skupina je skrivala svoj pravi obraz pod zunanjimi znaki, ki jim naj bi dajali videz partizanov. Mnogo za-vednih ljudi je z življenjem plačalo svoje zaupanje; ver-

lucionarni lik še vedno ne-verjetno svež. Bil je med tistimi predvojnimi mladinci, skojevci in komunisti, ki so namenili svoje delo uresničevanju idealov socializma. Zvone se je uspel povezovati z množico in posamezniki, bil je v prvi vrsti aktivist partije. Dolžnost v VOS je bogatil s svojo zavestjo, prednostjo, pogumom in s trdo vero v zmago naprednega. Da, včasih je bil tudi popoln ne-dovolj premišljene zagnanosti.

Zvonko Runko – Pavle je bil rojen 1920 v Ljubljani. Kot gimnazijec je bilo zelo aktiven v naprednem mladinskem gibanju. V svojem šestnajstem letu je postal član SKOJ. Zaradi svojih naprednih stališč je bil naslednje leto izključen iz šole brez pravic za vpis v druge srednje šole v Jugoslaviji.

V začetku vstaje, julija 1941, je postal član borbene skupine. Pri opravljanju te dolžnosti je pokazal veliko hrabrosti in iznajdljivosti. Živel je v strogi ilegali in zavestno, predano izpolnjeval zaupane mu dolžnosti. Najpomembnejše njegove akcije so bile: zaplenba velike količine zimskih odej v Mestnem domu v Ljubljani, napad velesejma z bombami, posamezne likvidacije sedmih izdajalcev in uspela razorožitev nekaj karabinerjev.

Ko je Zvonkovo bivanje v Ljubljani postalo nesigurno, so ga poslali v okolico Novega mesta. Toda, v Novem mestu je belogardistom uspešno, da so ga ujeli. Tudi v tem položaju se je hitro znašel. Delal se je bolnega in dovolil, da so mu operirali slepič, potem pa je s pomočjo OF pobegnil in se pridružil partizanom.

V gozdovih je postal član štaba Tretje grupe odredov. Sredi julija leta 1942 je padel v zanko belogardistov, ki so se predstavljali kot partizani. Da bi kaj zvedeli, so ga zverinsko mučili. Zvonko Runko-Pavle pa je molčal do smrti. Za narodnega heroja je bil razglašen 1953.

Nagrada, ki so jo fašisti razpisali na Zvonkovo glavo, ni omajala poštenih in zavednih Slovencev. Zvonko je spet odšel v partizane in postal član štaba III. grupe odredov.

Čez tri mesece se je Zvonko Runko spet oglašil v Novem mestu, kjer je dal naloge aktivistom za nadaljnje delo. Junija 1942 je odšel na teren z nalogo, da se vključi v III. grupo odredov »štajerski bataljon«. Z znanim partizanskim borcem France-tom Packom je Zvone izvrševal vojaško-politično naloge, ki naj bi bila prispevek k še uspešnejšemu razvoju narodnoosvobodilnega gibanja v novomeški okolici.

jeli so namreč, da se povezujejo s pravimi partizani. To je bilo usodno tudi za Zvoneta Runka in Franceta Packa.

Po prihodu v Sveti Rok pri Novem mestu so belogardisti prepoznali Zvonka Runka, ga razorožili in strahovito mučili do smrti. Čeprav je bil Runko star komaj 22 let, je ostal neomajen in je herojsko zdržal do zadnjega diha.

Po osvoboditvi so prepe-ljali njegove posmrtno ostan-ke v Ljubljano, kjer je pokopan. Leta 1953 je bil posmrtno razglašen za narodnega heroja.

Runko živi med nami

»Zvonkovim sodelavcem in prijateljem je njegov revo-

Bil je izreden tovariš in prijatelj. Lik Zvonka Runka-Pavleta, kot človeka in političnega aktivista, sodi v zakladnico, iz katere se je napajal NOB in ki lahko bogati današnje napore za socialistične odnose« je zapisal Viktor Avbelj.

V Ljubljani imajo mladi telovadci že mnogo let tekmo-vanja za Runkov memorial, po Runko je poimenovana osnovna šola v Spodnji Šiški in tudi na nogometnem stadionu v Šiški je spominska plošča v spomin padlim nogometašem. Na začetku sta vpisana dva narodna heroja nogometaša Ljubo Šercer in Zvonko Runko.

Miloš Rutar

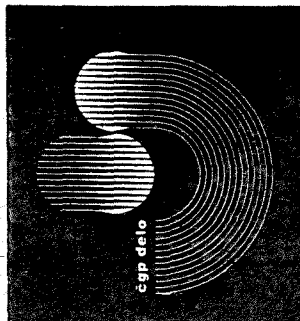
vedno in povsod,
za vse priložnosti-
baterije in
baterijske svetilke

ZMAJ
z enoletno
garancijo

ZMAJ

Iskra, baterije Zmaj
Ljubljana, Stegne 23

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29

Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:

Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revialni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Metod Jurčič

Iz spominov

Skozi boje in viharje mimo strmih gorskih sten

Drugi pohod 2. grupe odredov čez Gorenjsko, Karavanke in Kamniške Alpe do Dobrovelj, Pohorja in Kozjanskega

Po uspešnih bojih na območju osrednje Dolenjske in Obsavja po ognjenem plesu pri Jančah in Muljavi so enote 2. grupe odredov nabrale dovolj moči in izkušnje in se organizacijsko pripravile za svojo najtežjo in najodgovornejšo nalogo; na odhod na Štajersko, na utrudljiv pohod čez Dolomite, Gorenjsko, Savinjske Alpe in Karavanke do Menine in Dobrovelj, do Pohorja in Kozjanskega.

Pohod se je začel 26. junija 1942. leta in je trajal do prvih dni septembra. Na pohodu so morale enote obvladati planinske vrhove od Porezna, Kope, Krvavca, Konja, Presedlaja, Begunjsčice do Kofc in Košute.

Enote so imele v nešteti bojih na tej težki poti veliko

izgub in so prispele na Štajersko dokaj okrnjene; vendar so borci častno izpolnili nalogo Glavnega poveljstva partizanskih čet Slovenije.

Slovo od Dolenjske in njenih ljudi, naših zvestih sodelavcev

Po končani Muljavski bitki za osvobojeno ozemlje, s premočnimi sovražnimi silami, ko smo jim zadali izredno težke izgube in popolnoma uspeli obdržati kontrolo nad osvobojenim ozemljem, da ga neokrnjenega predamo III. grupi odredov, so se pričele poslednje vojaške, organizacijske in politične priprave za drugi pohod na Štajersko. Naloga II. grupe odredov, ki jo je zadalo glavno poveljstvo, je bila, da bi

ogenj narodne vstaje prenesla na Štajersko in tu pospešila razvoj partizanskih enot. Pri tem naj bi na Gorenjskem organizacijsko pomagala ustanovljati I. grupo odredov in z njo skupaj osvobodila prvo osvobojeno ozemlje na Gorenjskem. Ko bi se to osvobojeno ozemlje učvrstilo, naj bi nadaljevali pot na Štajersko po prvotnih načrtih.

Več kot teden dni trajajoči boji ob sovražnem vpadu na osvobojeno ozemlje so priprave za osrednjo nalogo samo začasno odložili, ne pa prekinili. Da bi priprave za odhod čim bolj prikrili sovražniku, smo nadaljevali za akcijami in aktivnostmi. Da bi priprave ostale prikriti, je bilo zelo težko, saj smo bili na prebivalce tesno poveza-

ni. Bili so naši tesni sodelavci, prav prizadevali so se zadržati nas. Celotno glavno poveljstvo so intervenirali, toda pomembne, a tvegane naloge so nas klicale.

Slovo od teh ljudi pa je bilo resnično težko za nas vse, ne za približno tretjino borcev, ki smo bili doma iz teh krajev in smo stopili v partizane od aprila do začetka junija. Na te ljudi so se prav tako navezali borci, doma iz Ljubljanskega polja in same Ljubljane, pa tudi vodstvo II. grupe odredov. Mnogi aktivisti in terenski delavci so imeli ob slovesu solze v očeh, saj nas je dolenjsko prebivalstvo sprejelo medse, nam nudilo vso podporo, nas obveščalo, oskrbovalo s hrano, čeprav jim je samim primanjkovalo, nas izdatno zaglagalo s cigaretami, zbiralo velike denarne prispevke, prispevke v obleki, pa tudi oskrbovalo z orožjem in strelivom. Teren je bil odlično organiziran, po vseh vaseh so bili odbori OF, pa tudi obožena vaška zaščita (kakor so imenovali NZ). S pomočjo OF železničarjev je bil

organiziran dovoz materiala iz Ljubljane do Ivančne Gorice, od koder so ga terenski sodelavci in prebivalci z vozovi dovažali v naša taborišča pred nosom italijanskih straž. Zgodilo se je celo, da so italijanski vojaki pomagali pretovarjati, ne da bi vedeli, komu je tovor namenjen. Po uspešno končani Muljavski bitki so se bataljoni zopet premestili v taborišče v gozd v bližini vasi Sušica, pod hribom Kobiljek. Od tod smo vsak dan, bolj vsako noč, odhajali na akcije, da bi prikrili naš odhod. Tako smo rušili proge, minirali vlake, obstreljevali postojanke, ponovno prekopavali in zarušavali ceste in rušili mostove. Ena takih akcij je bila tudi začasna rekvizicija konj in sedel, toda tako, da so Italijani o tem zvedeli. Petnajstega junija, prav na dan, ko je prispel na Polzevo Dakijev udarni bataljon, da bi nas zamenjal, smo ponovno minirali progo pri Vrhpolju. Velika kompozicija se je zrušila v jarek, dve lokomotivi pa sta bili zaminirani in razstreljeni. Da ne bi pustili teh krajev in

prebivalstva brez zaščite, saj so nam zelo zaupali in zvesto pomagali, da bi se jim vsaj malo oddolžili, je bilo odločeno, da ostane na Dolenjskem tudi Varetov bataljon. Ostali štirje bataljoni, določeni za odhod, pa smo se premestili v bližino Polzevega. Tam naj bi predali teren novi enoti. Srečanje z notranjskimi partizani, Dakijevimi udarniki, je bilo zelo pristrčno, da ga ni zmotil tale tragični dogodek.

Bili smo v bližini vaške cerkve. Komandir čete iz Dakijevega bataljona je šel do cerkvice, saj se je to razprostil lep razgled na dolino. Seznanil naj bi se s terenom. Takrat se je nenadoma začela močna nevihta z grmenjem. Komandir je hotel prevetriti pod stolpom cerkve, poleg samega strelovoda, toda prav takrat je udarila strela v strelovod. Komandir je bil takoj mrtev. Pogumen komandir, ki je kljuboval smrti v notranjskih gozdovih in hribih, ki mu sovražnik ni mogel do živga, je sedaj izgubil življenje zaradi navadne nevihte...

Zdenko Picelj

Osvoboditev Novega mesta

Okoli mesta so bili bunkerji

Nekdanje italijanske obrambne linije okoli mesta so Nemci kmalu po svojem prihodu na novo utrdili. V letu 1944 so z novimi bunkerji, za gradnjo katerih so mobilizirali meščane, hoteli preprečiti partizanskim silam vdor v mesto. Iz poročila odseka za notranje zadeve pri SNOS, oddelka za narodno zaščito Novo mesto z dne, 14. oktobra 1944 je razvidno, da je bilo okoli mesta utrjenih okoli 130 bunkerjev, ki so bili narejeni iz zemlje in kamna, nove pa so gradili že tudi iz betona. Nadalje je zapisano, da ima sovražnik na Kapiteljskem marofu več podzemnih rogov ter da je hrib miniran, da imajo skopane podzemne rove od gostilne Kalčič v Šmihelu, preko Grma do Žabje vasi ter tudi na Windischarjevem vrtu v Kandiji in pred pošto v mestu. Bunkerje imajo tudi na Barončevem hribu pri Pogancih, na cesti proti Prečni in na cesti proti Kačjim ridam v Bršljinu, okoli mesta pa so dogradili močno žično ograjo, v katero namestavajo napeljati močan električni tok. Iz poročila je še razvidno, da so bili mobiliziranci, ki so gradili te rove in bunkerje, stari od 14 – 26 let, da jih je bilo okoli 400 in da so bili v službi pri organizaciji TODT, ki je te objekte tudi gradila.

Toda utrdbe niso zaustavile še s topovi in minometalci oborožene partizane. Zlasti bunkerji na južni strani mesta so bili pogosto cilj partizanskih topov. Posamezni bataljoni, ki so obkolili mesto, so izvajali občasne demonstrativne napade na samo mesto. Najpogostejši in najhujši boji v neposredni bližini mesta so bili v prvi polovici leta 1944. Tako je Cankarjeva brigada v noči na 28. februar napadla bunkerje v Regerči vasi, Šmihelu, na Grmu in v Žabji vasi. Topovska baterija je v Žabji vasi pregnala sovražnika, vdrla prek žice in zažgala tri lesene barake. Zjutraj so se partizani pred premočjo umaknili, čez dan pa je artilerija izstrelila na sovražne utrdbe več deset granat. Brigada je z nastopom noči napad ponovila in zoper je uspelo borcem zažgati v Žabji vasi tri barake.

Po podatkih štaba 15. divizije z dne, 7. marca 1944 so bile v mestu in okolici naslednje sovražne sile: v Novem mestu 750 domobrancev in 350 Nemcev, na Trški gori okoli 120 domobrancev in Nemcev ter v Mačkovcu okoli 70 domobrancev in Nemcev. Posadki sta bili še v Lešnici (70 domobrancev in Nemcev) in na Otočcu (okoli 80 do 100 domobrancev in Nemcev). Število

Nemcev in domobrancev v samem Novem mestu se je do konca vojne še velikokrat spremenilo, nihalo pa je od tisoč do tri tisoč sovražnih vojakov.

Dne 10. marca 1944 je Gubčeva brigada napadla Trško goro, toda sovražnika v cerkvi, obdani z bunkerji, ni mogla uničiti. Iste noči je Cankarjeva brigada napadla sovražnika v bunkerjih od Žabje vasi preko Šmihela do Drske. Največji uspeh so dosegle čete pri Šmihelu, ki so pregnale sovražnika iz dveh bunkerjev, da se je moral za teči v utrjeni samostan in cerkev v Šmihelu.

Domobranci prisegajo, partizani napadajo

Dne 20. aprila 1944, na Hitlerjev rojstni dan, je nad tisoč novomeških domobrancev, postrojenih na kandij-skem stadionu pred poveljnikom mesta majorjem Haslerjem in svojim poveljnikom majorjem Ferenčakom z dvignjeno desnico nad meč in klicaje boga za pričo jasno in razločno izgovarjalo besedilo prisega, katero so potrdili še z lastnim podpisom. Z njo so se zavezali, da se bodo v skupnem boju z nemško oboroženo silo, stoječo pod poveljstvom vodje velike Nemčije, SS-četami in policijo bojevali proti banditom

Navdušen sprejem – partizani vstopajo v Novo mesto maja 1945

in komunizmu, kakor tudi proti njegovim zaveznikom. S to sramotno prisego, prisegli pa so še enkrat in sicer 30. januarja 1945, so se domobranci onemogočili tudi pred zavezniki. Le-ti so v noči, 29. maja 1944, po svojem prvem letalskem napadu na Novo mesto odvrkli list »Zmaga«, v katerem so jih opomnili, da jih njihovi izdajalski politiki z Rupnikom na čelu ženejo v lastni pogin.

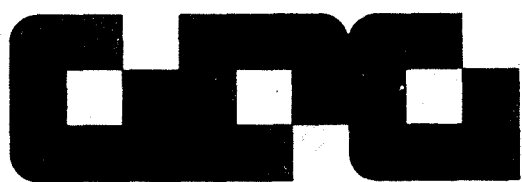
Ko je bilo leta 1945 že očitno, da je vojna za nacistično Nemčijo izgubljena, so si hoteli Nemci predvsem zagotoviti varen prevoz po železnici in cestni zvezi Novo mesto – Ljubljana. Sám Novo mesto, ki je predstavljalo eno pomembnejših postojank v njihovi obrambni črti, so vedno znova močno utrjevali. Zato so zavezniki in partizanska letala smalo v letu

1945 šestkrat bombardirala in mitraljirala sovražne utrdbe v mestu in bližnji okolici. Do večjih spopadov pa v neposredni bližini mesta do konca vojne in same osvoboditve mesta ni več prišlo.

Prav zaradi zavezniškega in partizanskega bombardiranja Novega mesta je domobranci poveljnik stotnije policijskega zbora Novo mesto Viktor Jenko izdal dne 7. marca 1945 odredbo, po kateri je preselil pet novomeških družin, ki so imele po več svojcev pri partizanih, v poslopje realne gimnazije. Domobranci so jih preselili v gimnazijo in jih zadržali kot talce zato, da partizani ne bi bombardirali poslopja, ki ga je zasedlo vojaštvo. Te družine so bile: Anton Frlolja in njegova žena, Franc Osolnik in njegova žena, Ivan Van-

dot, njegova žena in hči, Ruža Kolar-Žic z dvema otrokoma in Marija Durini s sinom. Tu so ostali do konca vojne ali do 8. maja 1945, ko so Nemci in domobranci pobegnili iz mesta. Noč od 8. na 9. maj so še prespali v gimnaziji skupaj s partizanskimi brigadami, ki so proti večeru prišle v mesto. Drugo jutro pa je Osolnik, čeprav star 62 let, pešalil s partizani proti Kronovemu in jim kazal pot za bežečim sovražnikom.

Bombardiranje in mitraljiranje partizanskih in zaveznikov letal pa so izkoristili tudi zaporniki. V drugi polovici marca 1945 je uspel pobeg trem, 12. aprila popoldan, ko so bili na delu v Bršljinu pa še Francu Glavanu, Baziliju Sitarju in Stefanu Iskri, udeležencu napada na Bučko leta 1941.

gradbeno podjetje grosuplje, n. sol. o.

61290 Grosuplje
Taborska 13
Telefon: (061) 772-112DS Skupne službe ● Komercialni sektor 61290 Grosuplje, Taborska 13
Posluje: 61000 Ljubljana, Linhartova 38 ● Telefon: (061) 318-155 ●
Telex: 31480 GROSPG YU

Naše brigade Gubčeva

4. septembra bo minilo 45 let, kar je bila ustanovljena 4. slovenska narodna osvobodilna udarna brigada Matija Gubec. To obletnico bomo praznovali s proslavo v rojstnem kraju brigade v gozdu pri Trebelnem in z novim seznamom partizanov in partizank naše brigade 5. septembra letos. Ker se je ob 40-letnici ustanovitve brigade 1982. leta prijavilo veliko število partizanov, ki jih nismo imeli v evidenci in ker je po podatkih v knjigi Gubčeva brigada iz leta 1972 bilo do tedaj evidentiranih 3015 partizanov, to je več kot 80% vseh partizanov, ki so bili v naši brigadi, je odbor skupnosti borcev 4. SNOUB Matija Gubec 1982 sklenil, da se v počastitev 45. obletnice ustanovitve brigade začne zbirati podatke o teh okrog 20% manjkajočih partizanih in o tistih, ki jih imamo v evidenci, a o njih nimamo potrebnih podatkov (datum rojstva in kraj rojstva, čas, prebit v GB, kakšno funkcijo je opravljal v GB). Posebno smo želeli ugotoviti zdravstveno stanje partizanov, kako imajo rešeno stanovanjsko vprašanje in kakšna odlikovanja imajo, da bi posredovali pri pristojnih organih za njihov skrb in pravilno rešitev in v določenih primerih neposredno tudi naš odbor ali pododbori. Želeli smo tudi dobiti manjkajoče naslove borcev, da bi ugotovili, če je kdo umrl. V daljšem obdobju smo želeli tudi izdati album osebnih fotografij partizanov, nekdanje borce smo zato tudi zaprosili v vprašalniku in v TV-15, da bi nam jih poslali.

Podatke je začela zbirati kadrovska komisija odbora leta 1982. Do sedaj je iz spodaj navedenih virov ugotovila naslednje številčno stanje živih, umrlih in padlih partizanov in partizank.

Živi, umrli	Padli	Skupaj
3472	716	4188 partizanov
121	20	141 partizank
3593	736	4329

Od leta 1972 se je število živih evidentiranih partizanov povečalo za 1173 in partizank za 33. Padlih partizanov pa je več 103 in partizank 5. Skupaj je več 1276 partizanov in 38 partizank, vse skupaj 1314 več.

Če pa upoštevamo še ne-evidentirane partizane, jih je bilo v brigadi precej več. Pri ustanovitvi brigade je bilo 640 partizanov, evidentiranih pa jih je samo 420 in znaša razlika 220. V nemški ofenzivi oktobra 1943 je bilo po podatkih v knjigi GB str. 425 dezertirjev 335, mi pa imamo seznam od novembra 1943 samo za 216 dezertirjev, razlika je 119. Na str. 810 iste knjige piše, da je bilo v bojih na Občinah 16. in 17. oktobra 1944 padlih, ranjenih in pogrešanih okrog 120 partizanov. Če od tega števila odštejemo, kot piše, 30 padlih in ranjenih, potem je razlika 90 pogrešanih. V zaključnih bojih za osvoboditev Ljubljane je 7. maja 1945 na Orlah padlo 58 partizanov GB, kot piše na str. 951 te knjige, v naši evidenci pa sta samo 2 padla partizana in je torej razlika 56. Vse te razlike znašajo 485 partizanov. K temu pa moramo prišteti še borce, ki se skrivajo pod imeni Tone, Franci in podobna (morda je

kdo od teh že evidentiran s priimkom, pa ne vemo, da je to on) in če prištejemo še ostale ugotovitve, kaj manjka v nadaljevanju, potem je razlika še večja in torej še večje število partizanov in

partizank v brigadi. Verjetno ni evidentirano še najmanj 10 % partizanov in partizank brigade (upoštevana je verjetna vrnitev nekaterih pogrešanih borcev itd.).

Podatke o partizanih in partizankah brigade smo zbrali iz naslednjih virov. Vsem partizanom, za katere smo imeli pomanjkljive, nejasne ali nasprotujoče si podatke in njihove naslove, smo poslali vprašalnik. Dobra tretjina partizanov ga je vrnila. Precejšnje število vprašalnikov se je vrnilo, ker se je naslovnik preselil, naslovnik je bil neznan, največ pa, ker je naslovnik umrl. Škoda, da niso vsi vrnilili vprašalnika, zlasti, ker niso odgovorili na naknadna vprašanja, s katerimi smo hoteli dobiti bolj jasne odgovore, predvsem od kdaj do kdaj je kdo opravljal kakšno funkcijo in v kateri četi in bataljonu. Zato je ostalo še precej odprtih in nejasnih vprašanj, ki jih še raziskujemo.

Vse občinske odbore ZZB NOV smo zaprosili, da nam sporočijo priimek in ime, datum in kraj rojstva partizanov in čas, prebit v naši brigadi ter njihov naslov. Samo 8 odborov nam ni poslalo teh podatkov, med njimi tudi

Ljubljana-Bežigrad. Nudili smo našo pomoč pri zbiranju podatkov pri nekaterih občinskih odborih v Ljubljani in izven nje. Od ZZB NOV smo dobili podatke za veliko partizanov, ki jih nismo imeli evidentirane, podatke za še večje število drugih partizanov, podatke, kdo je umrl in nove naslove. Za padle partizane pa so dali podatke samo štirje odbori. Izkoriščam to priložnost, da se v imenu odbora skupnosti borcev zahvalim vsem, ki so nam poslali podatke in nudili drugo pomoč pri razčiščevanju nejasnih vprašanj.

Ogromno podatkov smo dobili v IZDG v Ljubljani za žive in padle partizane, ki smo jih imeli v evidenci in največ za tiste, ki jih nismo imeli v evidenci. Zlasti jih je bilo veliko med ranjenci, ki so bili v raznih bolnicah SCVPB v Rogu, v slovenski bolnici v Gorjancih, slovensko-hrvaški bolnici v Žumberku, v notranjski bolnici Snežnik in celo v Zadru, baza glavnega štaba Slovenije. V fasciklih SCVPB so bolniški listi, na katerih so tudi podatki, kje in kdaj je bil kdo ranjen in v kateri bolnici je bil (npr. Zg. Hrastnik, Jelenol itd.) Teh je veliko več kot v spisku ranjencev SCVPB. Obstajajo tudi razni sezname partizanov, bataljonov v letu 1944, vojaškega in političnega kadra v letih 1943, 1944 in 1945, kar bo povzročilo precejšnje spremembe v sedaj objavljenem seznamu poveljniškega kadra v knjigi GB. Odbor je sklenil, da bodo konca tega leta naredili nov seznam poveljniškega kadra do poveljstva čet in tudi vodij služb npr. šef O. C. itd. (Sedaj samo poveljnikov brigade in bataljonov).

Dobili smo tudi seznam 76 partizanov Zapadnodolenjskega odreda (ZDO), ki so 7. decembra 1942 prišli v našo brigado. Na žalost pa seznam vsebuje samo imena Tone, Franci itd. s funkcijo in kdo je član KP in SKOJ. Do sedaj smo razvozlati samo nekaj imen. Našel pa se je tudi seznam 216 dezertirjev v nemški ofenzivi oktobra 1943 in še nekateri taki sezname iz drugih časov. Tudi v kronikah bataljonov, operativnih političnih in skojevskih poročil, kartoteki oficirjev in podoficirjev in drugem gradivu smo prišli do zelo veliko raznih podatkov o gubčevcih.

V arhivu CK ZKS smo dobili predvsem podatke o članih KP iz medvojnih vprašalnih pol. Našel se je tudi seznam članov KP in SKOJ iz decembra 1942 po četah in bataljonih, ki pa je tudi zlasti za člane SKOJ samo z imeni Janez, Lojze in še za marsikoga nismo ugotovili, kdo je.

Del 1. čete 1. bataljona Gubčeve brigade, katere borci so večinoma padli 21. 10. 1943 pri Prekopi

Pomagali smo si tudi z evidenco odbora ZDO in Cankarjeve brigade (CB), ker je 4. septembra 1942 prišel 2. bataljon ZDO s 140 partizani v našo brigado. 19. septembra 1942 pa je odšel Duletov (Dušan Švara) 1. bataljon naše brigade v nastajajočo C. B. Ugotavljamo, da še vedno nimamo v evidenci vseh partizanov, ki so bili v teh bataljonih. Odboroma teh dveh enot se zahvaljujemo za pomoč.

Skupno smo dobili podatke za preko 3000 gubčevcev. Kljub temu pa imamo še vedno 251 živih borcev samo s priimkom in imenom in 1180 borcev brez naslova. Tudi ne vemo, koliko je še živih borcev. Trenutno imamo evidentirano 550 umrlih borcev. To vprašanje je velik problem, ker za borce brez naslova verjetno ne bomo nikoli zvedeli, ali so živi ali ne. Sedaj smo naredili seznam »živih« borcev brez naslova, ki jih bomo poslali k pododborom naše skupnosti in nekaterim občinskim odborom ZZB NOV, da bi z njihovo pomočjo prišli do naslovov ali podatkov, da so umrli. S tem, da smo dobili za veliko število teh borcev datum in kraj rojstva ter kje so živeli med vojno in po njej, pa so se preselili, bo to delo olajšano. Navedene prosimo, da dopolnijo tudi druge podatke za katere borce ali da dvomljive ali napačne podatke popravijo.

V seznamu borcev in bork iz leta 1972 v knjigi Gubčeva brigada niso napisani borci, ki so dezertirali, ker smo ugotovili, da se je od 216 dezertirjev v nemški ofenzivi oktobra in novembra 1943 pozneje precej vrnilo v brigado ali v drugo enoto (kar se je po ofenzivah in hajkah vedno dogajalo) ali so bili ujeti in zaprti, internirani, nekaj jih je celo padlo med

ofenzivo, nekateri pa so potem aktivno delali na terenu, je odbor skupnosti borcev naše brigade sklenil, da ostale »dezertirje«, za katere ne vemo, kaj je bilo potem z njimi, vnesemo v poseben seznam.

Nekateri borci pravijo, kaj je le potrebno zbirati podatke o novih borcih in dopolnjevati pomanjkljive podatke, saj to ne bo nikomur koristilo, saj bo vse kmalu pozabljeno, to je odvečno delo, samo razburjanje borcev, saj se borci več ne spominjajo od kdaj do kdaj so bili v kateri četi in bataljonu, nekateri celo brigade, katero funkcijo so opravljali, zlasti, v katerem času in podobno. Mislim, da ni potrebno dosti dokazovati, da je potrebno zbirati te podatke zato, da bomo čimbolj točno in popolno vedeli, koliko borcev in bork je bilo v naši brigadi in kdo je bil v brigadi, zlasti pa, da bodo to vedeli zanamci. Ni vseeno, ali je bilo v brigadi 3015 ali 4329 borcev in več, ali imamo vpisane v seznam vse borce ali ne, ali je nekdo vpisan v seznam kot Mulec, pravilno pa je Modic, z nepravim datumom in krajem rojstva, z nepravo funkcijo v nepravem času in nepravi četi in bataljonu.

Ker nismo dobili vrnenih vseh vprašalnikov, za vse tudi ne poznamo njihovo zdravstveno stanje, kako je rešeno stanovanjsko vprašanje in kakšna odlikovanja imajo. Iz podatkov, ki smo jih zbrali, pa je velika večina borcev bolnih in imajo rešeno stanovanjsko vprašanje. V nekaj težkih primerih je odbor posredoval za rešitev stanovanjskega vprašanja in obiskal nekatere težke bolnike ter 100% vojaške invalide. Tudi brez odlikovanj so nekateri ostali in bomo zate primere ugotovili, zakaj.

Ni nam uspela akcija zbi-

ranja osebnih fotografij za izdajo albuma borcev brigade, ker je samo ena desetina od tistih, ki so vrnilili vprašalnik, poslala tudi fotografijo. Škoda.

Še vedno bomo zbirali podatke o borcih, ki jih nimamo v evidenci. Borce in sorodnike prosimo, da nam sporočijo take prieme. Vse borce, ki še niso vrnilili vprašalnik, prosimo, da ga vrnejo izpolnjenega po pošti, ali pa ga prinesejo na Vrtačo 11, Ljubljana, to je RO ZZB NOV. Tam je organizirano dežurstvo brigade vsak torek od 11.–12. ure, razen v poletnih mesecih. Z vrnjenimi vprašalniki bomo dopolnili še manjkajoče podatke ali jih spremenili.

Med borci ZDO, ki so prišli v GB 7. decembra 1942, nismo ugotovili, kdo so naslednji borci z imeni: Šiko, Andrej, Pero – član SKOJ, Nelson – krojač, kandidat KP, Rudi – vodnik voda, kandidat KP, Miha, Metod, Slavek bil član Sokola, Miklič, Čuk, Medved, Djuro, Dane, Drago, Niko, Rojc – vodnik voda, član SKOJ, Marjan – član SKOJ, Igor – politdelegat, član SKOJ, Svejč, Janko, Janez – član SKOJ, Gorazd (Klopčič Miroslav?), Lojze (je več borcev na ta ime), Martin – član SKOJ, Frenk, France, Prah, Dane, Jože (je več borcev na to ime), Branko – vodnik voda, član SKOJ, Dušan, Povh – član SKOJ, Miklavčič – vodnik voda (Miklavčič Franc 1921, Ljubljana?), Nadi (morda ni prav napisano) vodnik voda, član KP, Frančišek (Razpotnik Franc?)

Prosimo borce za pomoč pri ugotavljanju, kdo so imenovani. Sporočite nam njihove prave priimke in imena, njihove naslove, če so živi oziroma sorodnikov, če so padli ali umrli.

Mirko Klančar-Sandi

Ob izidu knjige o Gubčevi brigadi

Znanilci novega časa

Letos mineva petinštirideset let od ustanovitve prvih slovenskih partizanskih brigad. V okviru teh praznovanj so se že izvršile prve prireditve, med katere lahko uvrstimo tudi nedavno predstavitev knjige Lea Korelca Znanilci novega časa, ki so jo predstavili v Novem mestu. To delo obravnava ustanovitve in bojno pot Gubčeve brigade.

Knjigo je izdal Vojaško založniški in novinarski center iz Beograda. Knjiga, ki je napisana v srbohrvaščini, je v prvi vrsti namenjena mla-

dim vojakom, ki se bodo tako seznanili s posebnostmi slovenskega narodnoosvobodilnega boja in prispevom te slavne enote k dokončni osvoboditvi Jugoslavije. O knjigi bi lahko rekli, da na poljuden način opisuje vojne dogodke, vendar ne samo z vojaške strani, temveč je prikaz širšega življenja v brigadi. Napisana pa je tako, da jo lahko razume vsak bralec. Delo Lea Korelca bo postalo sestavni del vseh vojaških knjižnic v Jugoslaviji, sodi pa med prizadevanja politične uprave zveznega

sekretariata za ljudsko obrambo, da bi mladi vojaki spoznali naš NOB.

Pri pisanju svoje knjige se je Leo Korelec dobro zavedal, za koga piše svoje delo. Zato je besedilo bralcu tudi prilagodil. Težko je namreč verjeti, da bi mladi vojaki segli po nekajkrat debelejši monografiji o Gubčevi brigadi, ki jo je napisal Lado Ambrožič-Novljan.

Zanimiva so bila tudi razmišljanja Blagoja Svorcana iz Vojaško založniškega in novinarskega centra, ki je tudi sicer urednik zbirke, v kateri je izšla knjiga Znanilci novega časa. Med drugim je dejal, da je njihova hiša pred leti poskušala izdajati monografije partizanskih brigad,

vendar so kmalu ugotovili, da takšna dela zanimajo samo neposredne udeležence dogodkov in pa zgodovinarje, med širšo javnostjo pa niso vzbudila dosti zanimanja. Zato so se odločili za dela, ki na podoben način, kot je knjiga o Gubčevi brigadi, opisujejo dogodke iz naše revolucije. Njihove izkušnje pa kažejo, da mladi vojaki in drugi bralci veliko raje sežejo po knjigah s takšno vsebino.

Hkrati s knjigo Znanilci novega časa pa so v Novem mestu predstavili tudi knjižnico, ali bolje brošuro, z naslovom Živa nit. Ob podpori svojih starešin jo je izdala skupina vojakov iz enote, ki nadaljuje tradicije Gubčeve

brigade in je namenjena jubileju brigade. V njej so avtorji, nobeden od njih ni poklicno povezan s to tematiko, opisali tisoč dni dolgo bojno pot enote, predstavili so deset njenih narodnih herojev in objavili nekaj spominov še živečih borcev.

Predstavitve obeh publikacij so se poleg predstavnikov družbenopolitičnega življenja Novega mesta in Dolenjske, avtorjev in drugih udeležili tudi nekateri

borci Gubčeve brigade. V nekajurnem pogovoru so poudarili pomen teh dveh del, ki sta pred javnostjo, ne samo v času jubileja, ampak tudi v času poskusov zanikanja pomena NOB. Tem poskusom pa bomo lahko uspešno kljubovali tako, da bomo čim bolj spoznali zgodovino vseh naših narodov in narodnosti, se med seboj spoštovali v bratstvu in enotnosti.

B. K.

JUGOBANKA

Temeljna banka Ljubljana
n. sub. o.

Materina pisma sinu – borcu

Ko sem brskal po spominu o doživetjih v Loški dolini med vojno in prebiral gradivo, ki ga hranim iz tega časa, sem ugotovil, da so za objavo najprej primerna nekatera pisma, ki mi jih je pisala mama v obdobju od aprila 1944 do maja 1946.

Bila je kmečkega rodu, narodno zavedna, verna žena, plemenitega srca, pravična, in poštena in neizmerno dobra mati.

Ves čas vojne je bila trdno na strani NOB, saj je bila že aprila 1941 izgnana iz Štajerske skupaj z družino. Ni bila samo močna opora svojemu možu – partizanu in otrokoma, ki sta prav tako od leta 1942 aktivno sodelovala v NOB, temveč je bila v pravem pomenu besede: partizanska mama. Saj je celo s podarjenim nahranskim veliko partizanov, se veselila vsakega napredka NOB in osebno trpela ob vseh znanih in neznanih žrtvah, ki jih pa žal ni bilo malo.

Čeprav ni imela političnih funkcij, je dojela globlji pomen NOB, ki je z bojem

proti okupatorju, rušila staro oblast in gradila temelje nove družbene ureditve. V njenih pismih se tako močno odražajo sadovi 4. temeljne točke OF zapisane že leta 1941 in so bili tri leta pozneje v takem razmahu, da bi o tem lahko napisali knjige in se učili mladi rodovi, kako se je rojevalo samoupravljanje. V maminih pismih je veliko kamenčkov tega veličastnega mozaika. Žal pa danes ravno o malih ljudeh premalo vemo in skoraj nič ne pišemo.

Vsa pisma tudi neizpodbitno dokazujejo, da OF ni preganjala vere in vernih ljudi, temveč samo narodne izdajalce in okupatorjeve hlapce. Moja mama je dobro vedela, da sem sekretar SKOJ-a in da so njena pisma cenzurirana (dokaz priložene kuverte), vendar jo niti malo ni motilo, da ne bi podrobno opisovala svoje verske občutke in obrede, ki se jih je po potrebi deleževala.

Zvone Gabrič

Viševsek, dne 9. 5. 1944

Odkar živimo na Notranjskem, še nismo bili tako srečni, kakor smo sedaj, ker živimo samo med svojimi ljudmi in se ni treba nobenemu okupatorju hliniti in se ga bati. Če bi ostalo tako, bi si mislili, da je že vojne konec, čeravno bi trpeli pomanjkanje. Javna dela pri nas z neverjetno naglico napredujejo. Prvič imamo že gotovo bolnico za civile. Vsi prostori pri TELIČU v Starem trgu so prenovljeni. S polno paro se pobirajo prostovoljni prispevki. Ljudstvo je pokazalo dobro voljo in vsak da več, kot je predvi-

deno. Trgovca TOMEU iz Starega trga je določen za upravitelja bolnice. Zdravniška smo dobili novega, ker je dr. ŽILIC se nadalje v odred.

Kljub temu, da so skoraj vsi moški mobilizirani, se bo delal tudi vodovod. Vidi se, da je tudi ženska moč že dokazala, koliko je sposobna prispevati k dobrobiti naroda. Naša vojska in civilno prebivalstvo se bosta preživljala samo s pridelki, ki jih bodo naše marljive žene in dekleta pridelale. Tudi en sam koksček zemlje ni ostal neobdelan. Danes smo res odvisni samo od naše zemlje.

Ker smo se do danes vsi preživeli brez vsakega uvoza, upajmo, da se nam tudi naprej ne preti lakota. Samo Bog daj dobro letino, da bi naše delo in trud bili poplačani.

Viševsek, dne 22. 5. 1944

Včeraj smo imeli tukaj v Starem trgu veliko slavnost. Tukaj je bil zbor novoizvoljenih Narodnoosvobodilnih odborov, ki mu je predsedoval del slovenske vlade: tovariš LESKOŠEK, FAJFAR, dr. ČERNE. Bilo je zelo veličastno. Sokolska dvorana je popolnoma prenovljena in je bila tako lepo dekorirana, da

je človeka kar ganilo. Mama je imela veliko dela, kuhala je za 100 ljudi, ki so imeli večerjo. Vsega skupaj je bilo okoli 400 ljudi. Zelo dobro razpoloženje je nastalo po končani konferenci.

(To pismo je pisal oče ANTON GABRIČ)

Viševsek, dne 8. 6. 1944

Preteklo nedeljo sem bila na mitingu v Starem trgu. Priredila ga je mladina iz Babnega polja. Program je bil prekrasen. Vođil ga je učitelj in župnik (Črnugelj, opomba) iz Babnega polja. Prve tri točke so bile tako ganljive, da sem komaj zadrževala solze. Ostale točke so bile recitacije in petje naših milih slovenskih pesmi, katere so krasno zapela dekleta v lepih narodnih nošah. Ljudstvo je bilo tako navdušeno, da so morali tri točke ponoviti. Pri zadnji točki je od samega zadovoljstva in veselja zraven zapela cela dvorana, staro in mlado. Tako sem bila ganjena in srečna, da sem sploh pozabila, da še nekje živi in diha naš sovražnik.

Vendar smo doživeli tako srečne dni, da lahko obiskujemo mitinge, katere prireja naša ljudje, naših misli, naših idej. Kar svojim očem nisem verjela, da so to dekleta iz najbolj zavržene in pozabljene vasice. Vseh igralcev je bilo 28. Dekleta so bila skoraj pri vseh točkah oblečena v narodne noše. Ena je bila lepša od druge. Nikdar bi človek ne pričakoval, da nam bo mladina iz tako

strašno prizadete vasice priredila tako lepo zabavo, s tako bogatim programom. Seveda, vse priznanje gre tovarišu (Zgoncu, opomba) za tako požrtvovalnost in trud, da ni bilo nič kritike. Sedaj so nastopili že tretjič, najprej v Babnem polju, nato v Prezidu in sedaj v Starem trgu. Res so nam za vzgled, vsem zaspanim vasicam. Vidiš, kaj se da narediti kjer so vsi zedinjeni. Ne morem drugače povedati kakor, da jim je za čestitati, ker so tako pridni in sposobni na kulturnem polju.

Za prihodnjo nedeljo se pa tudi naša dekleta učijo za nastop na mitingu. Radovedna sem, če bodo prekosile babnopoljsko mladino. Vsi mitingi se vrše v Sokolskem domu, ki je popolnoma prenovljen; treba ga bo samo še povečati, če bo pri vsakem mitingu tako številna udeležba. Vsak zaveden človek si rad privoščiti tako lepe zabave in duševnega razvedrila, ki smo ga bolj potrebni kakor kruha in vina. Vsaka beseda, vsaka pesem je tako globoko segajoča, da bi človek od radosti jokala.

Bolnica v Starem trgu je tako polna, da ne morejo sprejeti novih bolnikov. Vseh postelj je 25 in so že vse zasedene. Za enega zdravnika je kar preveč dela. Pomaga mu samo ena bolničarka. Seveda bi nujno potrebovali enega kirurga.

Kakšno je danes naše gospodarstvo (samoupravljanje, opomba)? Vsak najtežji

problem je hitro rešen, kar iz nič in na enkrat vse: bolnica, postelje, perilo, zdravila, zdravnik in hrana. Tako danes vsakemu bolniku ali ponesrečencu nudijo takojšnjo pomoč, brez prevoza v Ljubljano. Koliko je za svojce bolj ugodno, ker lahko svojega bolnika obiščejo! Danes je res tako, da se samo dela in nič ne govori. Nekdaj je bilo pa obratno, da se je samo govorilo in obljubljalo in nič koristnega in dobrega naredilo za narod!

Tudi sušilnice za sadje se bodo delale v vsaki vasi. Prvotno so mislili za vse vasi eno veliko, vendar tedaj ne bi bilo za vse prav, ker nihče ne bi bil rad zadnji. Da ne bo prepira, dobi vsaka vas svojo sušilnico. Opeko za zidanje bodo vozili iz Leskove doline, kjer bodo porušili vojašnice. Les, ki ga bodo potrebovali, je na voljo v Starem trgu, kjer so porušili barake. Res je malo ljudi, naredi se pa vse. Potrebno je samo malo dobre volje. Če pomislimo, je res najbolj koristno za kmeta posušeno sadje, posebno v teh krajih, ker nima kmetovalec doma pijače. Iz suhega sadja se da narediti izborna pijača in priboljšek. Če hočemo delati iz sadja marmelado, je že povezano z večjimi izdatki; sicer v vojnem času tudi ni mogoče dobiti sladkorja. Če pa izkoristimo sadje samo za žganje, ne pride v poštev za mladino in za bolnike. Res je potrebno, da pomagajo kmetu in ga podučijo v raznih panogah.

Oh, kako je dolga, dolga pot...

(Skice in obrazi s poti iz taborišča do doma)

V Laščah so 13. januarja 1944 domobranci aretirali osem žensk in štirinajstletnega fanta in nas ponoči odpeljali v sodne zapore v Ljubljani. Takoj po veliki noči so Brodnikovo Francko, Lino Šega in mene naložili v kombi. Nismo vedele, kam nas peljejo. Bale smo se, da gremo v Gramozno proti, vendar je avto zavil proti središču mesta in nas odložil v Prisilni delavnici. Vsak mesec so takratne naše oblasti zalagale nemško industrijo z delovno silo: po osemdeset žensk in osemdeset moških. V Prisilni delavnici so sestavili transport iz štirinosemdesetih žensk, in sicer so štiri vzeli za povrh za primer, če bi katera med potjo umrla ali pobegnila. Po seznamu so klicali za transport. Nož se ti je zasadil v srce, ko si zaslišal svoje ime. Z dvema odprtima tovarnjakoma so nas odpeljali na postajo v Šentvid. Na križišču se je tovarnjak malo ustavil. Majhen fantek je med jetnikami zagledal svojo mamo. »Mama, kam greš?« je vprašal z drobnim glasom. »V pekel, v pekel...« je odgovarjala materina duša ob enakomernem udarjanju vagonjskih koles, ko smo se štiri dni, to je do 17. aprila, vozile – v dveh živinskih vagonih vseh štirinosemdeset taboriščnic – do Ravensbrücka. Pekla smo se še prav posebej zavedale prvi trenutek, ko smo prišle pred visoka železna vrata taborišča. Na vratih je pisalo ARBEIT MACH FREI (Delo osvoboja), pa bi moralo pisati: »Pustite vsako upanje, vi, ki vstopate...«

Zagledale smo bitja z lopatami v rokah. Bila so siva v obraz, v zebastih oblačilih, umazana, marsikatero brez las. Topo so nas gledala. Prešinila me je misel: »Tudi me bomo kmalu ravno take.«

V kopalnici« so nas do go-

lega slekli, pobrali vse, tudi poročne prstane. Oblekli so nas v gnusno, zaprano perilo in zebrastra oblačila. Na noge smo dobile negibljiva lesena obuvala, tudi pozimi brez nogavic. Veliko so jih tudi na balin ostrigli. Čudno se mi je zdelo, da je v stropu kopalnice toliko dušnikov – kasneje se je izkazalo, da je to plinska celica. Blok št. 32 je bil naša prva baraka, kjer smo dobile vsaka svojo številko. Zanje smo bile le številke. Štirinajst dni so bile v karanteni in medtem smo imele komemoracijo za rajno Anico Černejevo, ki je umrla v Neubergerburgu. V tem bloku so bile številne varšavske študentke, »poskusni zaječki«, na katerih je dr. Treite delal poskuse s presajanjem nožnih mišic. Ta lepa mlada dekleta iz najvišjih krogov poljske družbe so bila vsa pohabljenata. Že doma v Ljubljani, ko smo skrivaj poslušali londonski radio, smo slišali o takih stvareh. Ti poskusi bi Nemcem pomagali pri reševanju lastnih ranjencev. Če bi se jim to posrečilo, bi jemali mišice in kite ljudem, ki so jih imeli na voljo v taboriščih. Kakšno poniževanje ženskega dostojanstva, ko smo morale za pregled rok, zob ali česar koli stati gole tudi po več ur! Neka Črnogorka, ki se v življenju še nikoli pred nikomer ni slekla, se je uprla, zato so jo vrgli med nore na tako imenovani blok idiotov. Tam je čakala, da pride na vrsto za plinsko celico. Z Vojno sva šli gledat, kje je. V majhnem prostoru z rešetkami so blazne ženske kričale in jokale. Grozen prizor! Kdo ve, ali so bile vse res blazne? Naša Črnogorka prav gotovo ni bila.

Razdelili so nas na delo po tovarnah, šivalnicah, na njivah in ob jezeru. Vsak dan je ob štirih zjutraj zatulila oso-

vražena sirena. V trenutku smo bile pripravljene za apel, na katerem so nas vsak dan preštevali. Paznica je z bičem v roki nadzorovala, da se nismo nič premikale. Gorje tistim, ki so imele diarejo. Jutra na apeli so bila ubijajoče mrzla. Pod krila nam je pihalo, niti z motvozom se nismo smele prevezati okoli pasu. Pod obleko sem si skrivaj dala malo papirja na ramo, da se vsaj malo zavarujem pred mrazom. Po takih apelih so stare ženske kar otrpnile od premraženosti in odhajale v večnost. Za bloki je bila mrtašnica in tam je bilo dan na dan nešteto golih okostnjakov. To so mi prišle naše ženske povedati in sem sama videla, ko sem pometala ceste. Grajala sem jih, da taki prizori ubijajo moralo. Na apeli smo gledale nebo, ki je bilo zaradi bližnjega Severnega morja v prebujanjem se jutru prekrasno. Ampak lepoto je kvaril v nebo se vzpenjajoči dim iz krematorija, smrdelo je po ožganih kosteh. V zraku je bilo polno sivega prahu. Vera Albrehtova je nekoč rekla: »Vidiš, takole bom šla pa morda že jutri jaz kot bel dimček v nebo.«

Delo v nekaterih komandah je bilo pravi pekel. V šivalnici, kjer je delala Vojna, je bil glavni vodja obrata esesovec Graf. Znan je bil po tem, da je z enim udarcem ubil žensko, ki ni prav šivala. Katera je morala v njegovo pisarno, se ni več vrnila. Med drugimi esesovci je bil najhujši Binder. Ta je kakor stekel pes tekal po šivalnici. Gorje ženski, ki je prepočasi šivala. Pretepala jo je, jo vrgel po tleh, skakal po nji, pri tem pa tako vpil, da je vsa delavnica trepetala od strahu. Če je vpil on, so vpili še drugi. V šivalnici je bilo, mislim, več kot petsto strojev in niti enega prostora, kamor bi se

lahko skril. In esesovka Lange – visoka, ohola Germanka! Če se ti je zlomila šivanka, ti je najprej primazala klofuto, preden ti je dala novo šivanko. Sukanec je bil slab, šivanke lomljive, jermenje pri stroju dotrajano, da se kolesa niso tekoče vrtela: in v eni noči je moralo biti pri zadnjem stroju tekočega traku sešitih dvesto dvajset parov vojaških hlač. Delo je trajalo po dvanajst ur. Nočno delo je bilo težje od dnevnega. Najtežje pa je bilo delo zunaj taborišča – tako imenovana Außenkomande. Tam so paznice imele tudi vsaka svojega velikega črnega volčjaka. Ti so bili tako zdresirani, da so žensko, ki ni zadosti hitro premikala rok, napadli in oklali. Naša Medja z Jesenic je bila od driske oslabela, prepočasni je vlekl travo iz jezera. Pes je skočil nanjo in jo ugriznil v ramo. Velika, grda rana. Tifus, jetika, flegmona, to je najbolj pobiralo uboge ženske. Hrane ni bilo, zdravil tudi ne dovolj. Zato so številne prežgale končale v plinski celici, med njimi tudi mlada učiteljica Milena Kodretova.

V taborišče je prišel velik transport iz Auschwitza. Hodile so večidel peš. Kar jih je preživelo ta dolgi pohod, so bile ali oslabele ali pa divje predzrne v svojem boju za obstanek. Ukradle so celo kebluco hrane, druge so zato ostale brez nje, ampak kaj jim je bilo to mar; preživele so marš in so hotele živeti. Nekega dne so postavili velikanski okrogel šotor in stlačili vanj veliko poljskih žensk in otrok, ki so se pred prodirajočimi Rusi zatekle pod okrilje Nemcev. Le kako so mogle nasesti nemški propagandi! S seboj so prinesle vse dragocene stvari, kar so imele doma. V taborišču so imele na tleh slamo, ležale so kakor živina, stranišče niso imele, ob vhodu v šotor in okoli je bilo vse ponesnaženo kakor v svinjaku. Po vstaji v Varšavi avgusta leta 1944 so množično

pripeljali v taborišče ženske in otroke, pa tudi iz Budimpešte. Gospoda, ki v svojem življenju ni nikoli delala, zmeraj pa se je dobro hranila, je ob taboriški prehrani takoj dobila drisko – teklo je iz njih kakor iz goske – in ženske so že v štirinajstih dneh odšle med angelčke. Takrat nas je bilo v ženskem taborišču 35.000, toliko, kolikor je štel pred vojno prebivalcev Maribor.

Omeniti moram še, kako je bilo poskrbljeno za najnujnejše životvarjenje. Perila, ki smo ga skrivaj oprale, nismo imele kje sušiti. Ležišča so bila po sedemdeset centimetrov široka za dve osebi. Slamnica je bila papirnata vreča, napolnjena s slamo ali z drobirjem iz grmovja, tudi rogovilaste veje so bile vmes. V začetku smo dobivale črbo z rdečo peso in kolerabo; dostikrat je bila koleraba posušena v peči, tako da si dobil pol oglja. Ves junij semo dobivale špinačo – tudi s podivjanim cvetom in stebлом in koreninami, katerih se je držala še prst. Neoprano so zmetali v kotle, zato je pod zobmi kar škrtalo. Špinača ni videla masti in včasih tudi ne soli. Mislim, da so kuhali v treh kotlih po dvesto litrov. Včasih smo dobile kakšen kuhan krompirček, pa je zmeraj smrdel po gnolobi. Kruh – štruco (komis) – smo v začetku delile na štiri dele, počasi pa so se ti deli zmanjšali na dvanajst delov, dokler nazadnje sploh nismo več dobivale kruha, kar je bila bombardirana pekarna. Ko sem zaradi ishiosa ležala na enajstem bloku, so mi vsak četrtek ukradli 250 cm³ krvi. Mislila sem, da raziskujejo mojo bolezen. Šele ko sem opazila, da se mlade Poljakinje skrivajo, ker so jim ravno takoj jemali kri, sem doumela lopovščino. Bili bi me popolnoma izčrpal! za nadomestilo sem dobila pol litra redke krompirjeve juhe. Vojna si je prizadevala in v kuhinji kaj izprosila zame.

Včasih slišiš nejeverno vprašanje: »Kako ste potem sploh preživele, če je bilo res tako hudo, kakor pravite?« Trdno prepričanje, da bo Nemčija poražena in da se bodo taboriška vrata odprla, nas je držalo pokonci. Imeti si moral pač tudi srečo, da te uš, ki je prej bila kri tifusnemu človeku, ni izbrala za prihodnjo žrtev. Moral si imeti srečo, da se nisi prehladil, ker se je to pogosto končalo z jetiko. Moral si imeti srečo, da nisi bil poslan na čiščenje ruševin. Skupino starejših žensk so poslali na čiščenje letališča v Templinu. Med njimi je bila tudi naša Idrijčanka, mama Lapajnetova. Čez nekaj dni sem jih zagledala, ko so se sedele pred kopalnico. »Kako sem srečna, da sem spet doma,« je rekla in mi pokazala veliko rano na hrbtu (bil je tur ali kaj). Zelo jo je bolelo. Le kako hudo ji je moralo biti pri odmetavanju razvalin na letališču, če je taborišče imenovala dom. Te simpatične stare Idrijčanke nisem več videla, izginila je za vrati kopalnice. Če bi vojna še trajala, bi tako izginjale druga za drugo. Pa smo nekatere imele le veliko srečo in smo preživele. Moje geslo je bilo: tu sem samo opazovalka.

Kontrola v taborišču je popuščala: že tako pičle in borne hrane je bilo vsak dan manj. Tudi delo ni bilo več tako napeto, ker je zmanjkovalo elektrike. Iz daljave smo slišale topovsko streljanje, ki se je čedalje bolj bližalo. Ponoči smo v daljavi opazovale žareče nebo nad gorečimi mesti, na katera so zahodni zavezniki metali preproge bomb.

V taborišče so pripeljali beli avtobusi Rdečega križa. Odpeljali so najprej Norvežanke. Čez nekaj dni so prišli po Francozinje. Svoje zapornice Nemce so že prej izpuštili. Pripadnice slovenskih narodov pa smo zaman čakale na Rdeči križ.

Justina Jagodič

Spomini na Gornji grad

V mesecu juniju so na mnogih šolah podelitve bralnih značk. In to z bogatim kulturnim programom. Slavisti se borijo, naj bralnih značk ne bi delili v zadnjih junijskih dneh, ko pa je ravno na koncu šolskega leta toliko različnih tekmovalcev. Tako je ta pomemben dogodek velikokrat privesek in ne ena osrednjih prireditev. Pomislimo na književnost, na naš slovenski jezik. Profesor Janko Moder je zapisal:

– Bodimo ponosni na svoj jezik, varujmo ga, razvijajmo ga, spoštujmo ga! Da pa bomo vedeli, kaj imamo, kaj naj varujemo, kaj naj razvijamo, kaj naj spoštujemo, se kar najbolj seznanjajmo s slovenščino! Pogovarjajmo se o nji, premišljajmo o nji! Bodimo kritični, pa vendar pravični in s tem objektivni! Slovenščina je namreč odvisna od nas! Mi smo njeni očetje in matere.

V Spodnji Savinjski dolini smo pridno hodili na šole prebirat literarne stvaritve: Meta Rajner, Dane Debič in pisec teh vrstic. Smo tukaj doma in prireditelju ni bilo treba plačevati dnevnice in potnih stroškov. No, Meta Rainer, izdala je dve pesniški zbirki za otroke, »Fičfirič« in »Miha« , kljub visoki starosti še recitira svoje igrive pesmi. Dane, zdaj ravnatelj Študijske knjižnice v Celju, borec NOV, izdal je več romanov, in jaz pa sva vse bolj redka gosta. Čeprav je nastopanje pred mladimi posebno doživetje. Kot pevec lepih pesmi te zgrabi pregovor: Mladost brez petja mlada ni, starost se v petju pomladi!

Ko smo prebirali te naše pesmi in zgodbe, ko smo se potem z značkari pogovarjali v živo, smo zavzetežem včasih zastavili vprašanje:

– Kdo pa je oče te vaše in naše bralne značke?

No, kar trd oreh. Ne vedno in povsod. Se je zgodilo, da jih je hkrati več skočilo na noge, hkrati zaklalo.

– Leopold Suhadolčan!

No, zgodilo se je, pred leti, ko smo brali učencem osnovne šole Vransko. Dvorana natrpana, vreme nič kaj prijazno, slavistka nas pred-

stavi, učenci prislunhejo, nas gledajo, čakajo, da še mi odpremo usta. Kar pogosto se zgodi, da je zgodba dobro napisana, pa slabo in pretežno prebrana. Pa smo imeli tokrat kar vsi trije tiho srečo. Vem, da so nas mladi poslušalci takole razdelili, oklasificirali.

– Debič, Rainer, Kumer.

Kar je res, je res. Dane se je posebno izkazal s svojim »Potovanjem v Kairo«. Pravi naslov je menda bil »Sinja ptica«. Razločno je bral, vsebina izredno privlačna, živo napisana. Pisatelj Dane je bil uspeha izredno vesel, povabil je naju v svoj avto in naju vprašal:

– Meta, Drago, kam se popeljemo? Sta za Gornji grad, ha?

Tovarišica Meta, izredno razumna, preudarna, načitana, tudi s satiro navdahnjena, med vojno izgnana, slavistka z vso svojo plemenito dušo, Danijelu in meni bi lahko bila mati, dobra mati, je pritrdila.

– Dobro, pa v Gornji grad. Meni je odleglo. Kaj odle-

glo. V meni je vzkipele! Gornji grad je vendar moje prvo službeno mesto. Gornji grad ima zgodovino. Staro in novejšo. Dane pa je inženir gradbeništva. Ne zgolj grad-

nje. (Prva njegova povest: »Strel na gradbišču«, tudi arhitekturo ima v prstu, v srcu. Kje se bo srečal s konjičkom? Pri piedestalu (podstetbrju) gornjegrajske cerkve. Pogovarjala sta se o vsem tem. O, tudi Meta ima marsikaj v mezincu.

Dane ni šofer, ki nenehno pritiska na plin. Ne vozi hitro, ne počasi, srednje in previdno, da lahko pogleduje med klepetom levo in desno. Vmes pa včasih kar vzklikne.

– Slovenija, naša dežela!

Če se ne motim, je prav tisto leto izšla že tretji dopolnjena izdaja prečudovite knjige »Zakladi Slovenije«. Prepis iz uvodnega besedila: Lepa je naša dežela! – imamo navadno reči samim sebi, prijateljem, tujcem in pri tem nas kanec zadovoljivo bahaškega ponosa upravičeno greje: vemo, da govorimo resnico. Lepa je ta naša Slovenija, lep ta košček sveta v srcu Evrope na križpotju cesta od hladnega severa k toplemu jugu, za soncem od vzhoda proti zahodu. Lepota se je naselila vsepovsod: v pomursko ravnino, na močvirne gorenjske doline, na valujoče, veselo neresne dolenske griče, na teransko bridki kras, k oknu sinjega Jadranskega morja; za pest zemlje, a polno prigrisice lepega!

Ko pa smo po ogledu močnega prenovljenega mesta posedli v Stigličevi gostilni, ko sva z Danetom popila kozarec cvička in najina draga Meta spoznal čajček, naju je Dane znova opomnil:

Gornji grad je pomnik naše revolucije. Naš Dane, drugače, najin Dane, je stresal iz rokava vsemogoče podatke geografske, zgodovinske, arhitek-

tonske. Kar kipelo je iz njegovega poznavalstva, Meta je spletala verze o vsem tem, pokimavala je z glavo in večkrat ponovila.

– Da, najbrž je res tako...

Ali pa je natiho ponavljala plemenito misel, tolikokrat spleteno v njene pesniške verze: Slovenija, moja dežela.

Jaz pa seveda malo drugače. Bolj osebno. Gornji grad – moje prvo službeno mesto. Predno sem vstopil vanj, leta 1946, sem se napotil peš od partizanskih Matk do meni neznanega mesta. Skoraj 50 kilometrov navzgor in prav toliko navzdol. Nekakšna »božja« pot. In prebral sem o tem mestu vse, kar se je dalo. V kraj, v mesto, nisem prišel nepoučen. Osnovni podatki: Vsekakor zgodovinski kraj. Gradišče pod Menino omejeno že leta 1174. Med obema vojnima je bil Gornji grad od l. 1924 sedež sreza, ki je zajemal razen današnje občine Mozirje tudi takratno občino Šmartno ob Paki. Nemški okupatorji so junija 1941 izselili na Hrvaško in v Srbijo 43 ljudi, v koncentracijska taborišča 27, ustreljenih 43 prebivalcev, okupator požgal, porušil 21 hiš in gospodarskih poslopij, 1. avgusta 1944 požgana graščina, ker je bila v njej nemška postojanka. Po trdem boju se je predalo 150 Nemcev in vermanov.

Spomin in prebrani zapisi tečejo dalje: V hiši nekdanje hranilnice je bila konec avgusta 1944 konferenca SKOJ za Štajersko. Tukaj je delovala kulturniška skupina IV. operative cone.

Mislím, da je bilo pozno v jeseni leta 1946. Bil sem član odbora, tako pač pomnim, za prekop padle partizanke Štefke Vodovnik iz Matk pri Preboldu. Petindvajsetletnica. Tako rekoč moja deželanka, celo moja sošolka. Bilo mi je težko, saj sem Štefko dobro poznal. Ali je tudi ona

delala v kulturniški skupini?

– Kaj razmišljaš? me Dane obudi.

– Saj res, kar tiho si, se je nasmehnila Meta.

– Obujam spomine, potihno odgovorim. In spomini se razpredajo dalje...

Moj Gornji grad! Kje ste moji stari znanci? Med drugimi mi je tudi župnik Šlander stisnil roko. V Stigličevi gostilni sva pri isti mizi pospravljala kosila. Dober, srčen človek.

– Veš, dragi fant, je začel, o tebi vem tako rekoč vse. Spodnjesevničan si, kajne? Jaz tudi. Iz Grajske vasi. Ker se pišem Šlander, so me v Starem piskru hudo krepelili. Poznaš Slavka Šlandra? So kričali gestapovci. V Krišpanju so bili asi. Poznal sem Slavka. Pameten, bister, jurišni človek. Poštenjak. Zobe mi je popravljal. In sva razpravljala. Jaz o teoloških, on o komunističnih stvareh. Ni nama manjkalo besed. Ne meni in ne njemu. Jokal sem se, ko so ga ubili. Pa nisva bila sorodnika. Niti v desetem kolenu.

Veliko sva govorila. On ne o cerkvenih rečeh, tudi jaz ne o drugačni, socialistični šoli. Postala sva nekakšna prijatelja.

– Res je, mi je povedal ljudski zdravnik dr. Lautner, po rodu menda Avstrijec, v Gornjem gradu pa je že pred vojno služboval. Pomagal sem našim, partizanom, sicer me ne bi bilo tukaj. Dajal sem zdravila, se je zgodilo, da sem kar s kuhinjskim nožem operiral. Da, tako je bilo.

– Tovariš, zares slišim razpoloženega Daneta, to je Zadrečka dolina, naša, partizanska dolina...

– Ja ja, zbudi se, tovariš, se malce ironično posmehljala tudi Meta. Pa boš prišel domov in si rekel: Greš skozi les in ne vidiš dreves. Ha, ha. Ali pa: Ko greš na pot, oči vzemi s seboj. Nikar ne za-

meri, samo šalim se.

Vem, naša Meta se vedno šali. Pogosto ji kar zavidam. Skoraj ne morem verjeti njeni mladoživosti. Kakor Dane ne verjame meni, da me secirajo živci. Tako je pač.

– Spomini ne smejo zbledeti, si ponavljam. Zakaj nosim Gornji grad tako globoko v srcu? Bil je moja ljubezen! Vse v njem sem imel rad in vse okoli njega. Lep je ta košček sveta, na začetku srca Zadrecke doline.

Spomnim se izleta na Menino planino. Upravnik, menda prvoborec, je nekako takole povedal navzočim.

– Menina planina je tragičen pomnik naše revolucije. Pod temi smrekami, je pokazal na skrivnčene iglavce, je od mraza, gladu, od izmučenosti umrlo na desetine, če ne sto in sto naših borcev. Preberite, kaj piše na plošči obeležja. Preberite Petra Levca – Dolg pohod je zdaj za nami, le stražaji so še budni...

Na Vranskem veselo razpoloženje, dasiravno sam bil zadnji v cilju. Ni me motilo, bilo je lepo, enkratno. Nikoli ne veš, kdaj ti bo zdrsnilo. Spomine pa je težko vleči iz dna korenin. V mislih listam po pesniški zbirki Petra Levca. Zavem se, da v meni spomin bleedi. Mar je arterio skleroza? Na svetu je vse mogoče!

Vrnemo se v jedro Spodnje Savinjske doline. V Zalec. Doma me čaka vabilo. Vabi kolegica iz Šmartnega ob Dreti: Pridi, preberi nam eno zgodbico. Petnajstega junija, ob enajst trideset. Čakamo.

In sem šel. In bral. Razred nabito poln. Silna vročina. Gledajo me mlade očke, sprašujejo: Tovariš, kdaj boš končal? In sem končal. S šopkom in s kolegi smo se malo poveselili, nato sem vstal in odločno povedal.

– Oprostite, grem v Gornji grad! Drago Kumer

Franc Rejec-Kuhar

Moja pot z Luko na Dolenjsko

Iz Gorenjega Lokovca v Čekovnik

Ko sem se vrnil s Krekavš na Vrše, sem moral takoj odpotovati na sedež II. bataljona (JOP) JPO – južno primorskega odreda – kateri se je tedaj zadrževal v kraju Mrzle drage, med Grudnec, in Lokovcem. Tukaj je bila tedaj močna skupina borcev, vendar jih sto gotovo ni bilo. Čez dan sem bil z njimi v taborišču. Eno manjšo skupino (20 ali 30 borcev) so ločili od ostalih. Vsi so bili zaposleni in so hiteli. Čistili so vsak svoje orožje. Nekaj pa se jih je vrtelo okrog neke granate iz prve svetovne vojne. Očitno so se pripravljali na neko akcijo. Po večerji, ko se je znočilo, je iz taborišča krenila najprej skupina borcev, ki so se čez dan pripravljali za akcijo. Odpotovali so razpoloženi, meni v neznanost.

Preostalo skupino (bilo je 19. februarja 1943) sem jaz odpeljal preko Vrat na Vrše. Naslednjega dne jutraj so se nam pridružili tudi borci, ki so preteklo noč odšli v akcijo. Bili so razočarani in zelo potrjeni in slabe volje. Zvedel sem, da so napadli fincarško kasarno na Slapu ob Idriji, pa jim akcija ni uspela. Imeli so tudi nekaj ranjencev, med njimi enega težjega. Menda mu je italijanska granata – paradajzarica, eksplodirala na zadnji plati in mu razcefrala stegno.

Ranjenci so ostali v okrevališču – bolnišnici na Vršeh. Zborno mesto je bilo na neki jasi (senožeti) na Vršeh. Po kosilu, ki je bila obenem tudi večerja, so priredili srečanje z aktivisti in domačini okoliških vasi. Komendant in komisar sta imela govor, ki je zvenel nekako poslovnost. Borci so se z domačini pozdravljali in poslavljali.

Z nočjo smo krenili na pot. Potovali smo v Gorenjo Tre-

Franc Rejec-Kuhar, komandir zaščitne čete tiskarn in njenih skladišč v Trstu maja-junija 1945

Foto: Franc Mikuž

bušo. Reko Trebušco smo prečkali preko viseče brvi v Krtovšah. Tukaj smo imeli krajši počitek. Po stezici ob reki Trebušci smo pot nadaljevali v Gorenjo Trebušo in se vtaborili za dva dni na kmetiji v Šojčesji (pri Šojčanju). Gospodar nas je oskrbel s hrano. Dal nam je vola in krompirja, mast in drugo drobnarijo. Ko smo se odpodili, smo krenili dalje čez Mrzlo Rupe v Zaklavže. Utaborili so se ob potoku Idriji izpod posestnika v Zaklavžah proti Tratniku. Ob prihodu so se tukaj pridružili skupini, ki je od nekdaj prišla pred njimi. Popoldan sem se jaz sam vprašal na kurirsko postajo. Ko prispem v bližino posestnika v Zaklavžah, je bilo vse v dimu. Prislunem in opazujem. Gospodarsko in stanvanjsko poslopje neusmiljeno gori. Nikjer žive duše. Nad gorečo domačijo opazim kolono italijanskih vojakov, ki se vračajo proti Baštetu na Vojsko. Ko se je dim podel, opazim, v gozdu kakih sto metrov od hleva štiri goveda in pred hišo šivalni stroj. Odšel sem nazaj v enoto in komandanta obvestil o dogodku in o živini čez naj gredo ponjo. Šivalni stroj sem sam odnesel pod neko skalo in ga skril. Tukaj je bil do poletja. Ko so se domačini vrnili iz internacije, sem ga jim izročil. Bile so presrečne, da so vsaj nekaj dobile od požgane domačije. Ta domačija je bila prva pož-

2

gana na Vojskem. Točno kdaj, ne vem, a dozdeva se mi, da je bilo okrog 23. februarja 1943.

Kasneje, marca 1943 se je v tem kraju Trnovskega gozda zbrala še ena skupina borcev – novincev iz Primorske. Po mojih spominih so iz teh krajev Trnovskega gozda v februarju in marcu 1943 odpotovale za Dolenjsko vsaj tri skupine s približno osemstotimi borci – novinci. Prvi skupini se je pohod posrečil v celoti (vsaj tako so povedali spremljevalci, ko so se vrnili), medtem ko sta drugi dve skupini naleteli na prepreke. Veliko jih je padlo in bilo ujetih. Bili so razbiti po snežniških gozdovih, v okolič Javornika in Črnega Vrh ter Mrzle Rupe. Neorganizirano so potem posamično in v manjših skupinah tavalili vsak po svoje, v glavnem v svoje kraje proti domu. Spominjam se, da so bili nekateri čisto na robu obupa. Nekateri so se zadrževali v bližini svojega doma. Ko so dobili zvezo, so ponovno odšli v enoto. Bilo je tudi nekaj primerov, ko so se iz obupa prijavili v italijansko postojanko.

Ko sem spremljal pripovedovanje teh nesrečnih obupancev, sem si tudi jaz sam pri sebi mislil: le kakšno srečo sem imel, da mi Bracič ni dovolil odhoda na Dolenjsko in sem ostal kurir na kurirski postaji v domačem kraju, kjer lahko vsak trenutek pridem do domačinov, do svojih ljudi, tople besede, do kruha... in do varnega zavetja, če bi bilo potrebno.

SKUPŠČINA OBČINE

LJUBLJANA BEŽIGRAD

SKUPAJ Z DRUŽBENOPOLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI

čestita vsem delovnim ljudem in občanom ob dnevu vstaje

SKUPŠČINA OBČINE

ŠKOFJA LOKA

SKUPAJ Z DRUŽBENOPOLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI

čestita vsem delovnim ljudem in občanom ob dnevu vstaje

Alpkomecc

DO TOLMIN, p. o.

trgovina na drobno in debelo,
Cankarjeva 6, TOLMIN
tel. h. c. (065) 81-211

Dan borca 1987

Borci krajevne organizacije MILOŠ ZIDANSEK iz Maribora smo nadvse slovesno proslavili svoj praznik ob dnevu borca, 4. juliju.

V velikem številu smo se udeležili osrednje proslave mesta in občin Maribora v Limbušu pri Mariboru. Na svečanosti je udeležencem proslave in borcem spregovorila predsednica MK ZSMS Maribor Marija PEHAN. Pevski zbor Partizan iz Maribora je zapel več partizanskih in narodnih pesmi; mladina in Pionirji Limbuša pa so poskrbeli za bogat kulturni program. Po slavnostnem sporedu je ob vojaškem ansamblu kar na prostem zaplesalo staro in mlado. V vselem razpoloženju je rajanje trajalo do poznih večernih ur.

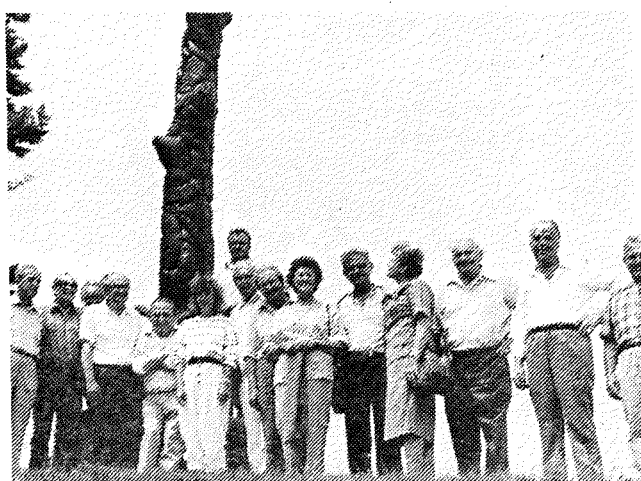
V nedeljo 5. julija 1987, smo se borci skupaj z družinskimi člani z avtobusom CERTUSA odpeljali na izlet na Pohorje. Popeljali smo se preko AREHA na OSANKARICO. Od tu smo se podali peš na prizorišče poslednje boja Pohorskega bataljona. Tam smo ob spomeniku padlih položili cvetje in obudili oz. počastili spomin na padle v tem boju z enominutnim molkom.

Marsikaterega izmed nas je stisnilo pri srcu, ker smo videli kako slabo so vzdrževana obeležja, zlasti nekateri napisu so le komaj še vidni. Mar bi najnujnejša obnova, vsaj napisov, res toliko stala? Morda je vzrok v brezbriznosti odgovornih za vzdrževanje spominskih obeležij in grobišč padlih za našo svobodo?

Na Partizanskem domu na Osankarici smo si ogledali stalno razstavo o razvoju NOB na tem delu Štajerske, prihoda 14. divizije na Štajersko in poslednjega boja Prvega pohorskega bataljona.

Tisti, katere so nas noge še kolikor toliko ubogale, smo se napotili še k Črnemu jezeru in se tako nadihali svežega pohorskega zraka. Z Osankarice smo se odpeljali na Ruško koč, kjer smo po skrbno pripravljenem kosilu preživeli še nekaj lepih uric, proti večeru smo se v prijetnem razpoloženju vrnili domov, v Maribor.

Jože Škoporec

Pred petnajstimi leti, ko so začeli borci Lesnine odhajati v pokoj, je aktiv ZB dal pobudo vodstvu delovne organizacije, da bi ob dnevu borca povabilo vse upokojene in še zaposlene borce na tovariško srečanje. Odtlej dalje se borci, od katerih je zaposlen samo še eden, vsako leto snidemo ob dnevu borca na krajšem izletu.

Srečanja se udeleže tudi predstavniki DPO in generalni direktor, ki nas seznani z uspehi in težavami v poslovanju. Vedno pa smo veseli tudi navzočnosti predstavnikov mladinske organizacije, ki nam pove, kako delujejo mladi v Lesnini.

Na letošnjem jubilejnim 15. srečanju na Katarini je bilo še dvajset borcev iz ljubljanske regije. Vsi so prejeli knjigo Ljudska oblast na Slovenskem.

Po Lesnini se bo morda zgledovala še kakšna delovna organizacija

P. P.

Balinarski športni klub – BSK Radna in krajevna organizacija ZB z Brezovice pri Ljubljani sta v počastitev dneva borca v nedeljo, 5. julija organizirala tradicionalni balinarski turnir. Nastopilo je 16 ekip z Gorenjske, Primorske in okolice Ljubljane. Lepo vreme, prijetna okolica in že tradicionalne igre so privabili številne gledalce.

Prvo mesto in prehodni pokal krajevne organizacije ZB Brezovica je osvojila ekipa BOREC iz Kranja, drugo

SVOBODA Ljubljana, tretje pa HUJE Kranj. Ostale ekipe, ki so se zvrstile do osmega mesta, so dobile spominske plakete.

Turnir so finančno podprle delovne organizacije in zasebni obrtniki s praktičnimi darili za srečelov. Vsem se za pomoč iskreno zahvaljujemo.

Tone Slobodnik

Organizacija ZB NOV KS Malči Belič je priredila v počastitev dneva borca in posameznih jubilarov, ki v letošnjem letu slavijo svoj osebni jubilej, že šesto tovariško srečanje v sredo, 2. julija 1987. Nanj so bili pisno vabljeni člani te organizacije in tudi nekateri predstavniki družbenopolitičnih organizacij krajevne skupnosti.

Odzvalo se je okoli 70 članov, sekretar ZK Štefan Gumilar in predsednik ZRVS Sandi Škrl. Opravičeno odsoten je bil predsednik SZDL Cvetko Aleksej, ker je bil na dopustu, predsednik sveta KS Viktor Rus, predsednik skupščine KS dr. Jože Lovšin in tajnik KS Tone Bagarič pa niso opravičili odsotnosti.

Uvodoma so povedali, da je to srečanje osebnih jubilarov povezano z dnevom borca in skromnim, pa vseeno prisrčnim kulturnim in zabavnim programom. S kulturnim zato, da bi podoživeli spomine na življenje pred dvainštiridesetimi in več leti, s katerim je povezan

praznik in tudi letošnji jubilanti.

Ob zabavnem programu naj bi se med seboj še bolj spoznali in povezali, saj nas je vsako leto manj. Med nami ni več vseh tistih, s katerimi smo med vojno delili usodo svojih življenj in svoje domovine.

Zaradi nemirov in kriz po svetu pa smo lahko spet zaskrbljeni. Posebno še zato, ker je tudi jugoslovansko gospodarstvo v zelo slabem položaju. Res je, da življenjski standard na splošno še ni ogrožen, toda ugotoviti, da je vzdrževan le še umetno, ni težko. Denar, ki ga brez kritja venomer tiskamo, ni zaslužen, ni z delom pridobljen. Zato je tudi vsak dan manj vreden. To dokazuje močna inflacija, ki je v letošnjem letu že do sedaj 110%.

Toda kljub temu borci se nismo izgubili optimizma. Kot je povedal predsednik slovenske borčevske organizacije, »hočemo odločne in hitre spremembe v bolj učinkovito družbo, v kateri bo hitreje in jasneje prišla do izraza odgovornost, skupna in posamična, z vsemi posledicami. Tako stališče nam je lastno iz časa NOB in revolucije. Glede tega nam niso potrebni novi vzorci.«

Nato je Martin Rojko na harmoniko zaigral v srce segajočo partizansko pesem neznane avtorja besedila in melodije Počiva jezero v tihoti. Za njim je Jože Bajd recitiral svojo stvaritev Praznik krajevne skupnosti. O pomenu Dneva borca je spregovoril predsednik ZB Milan Petelin. Janko Moser pa je prebral dva odlomka iz Stihovih spominov na otroštvo. Nato se je spet oglasila harmonika, sledila sta dva eseja iz Vošnjakovega Mitinga. Predsednik ZB pa je razdelil spominska priznanja letošnjim jubilarom. Prisluhnili smo še recitaciji Utrinek svobode in za konec kulturnega dela programa se je spet oglasila harmonika s slovensko narodno pesmijo Lipa zelenela je.

Zvone Grčar

Na proslavi ob odkritju spomenika v Šmartnem ob Paki je govoril Ferdo Kovič in med drugim dejal:

»Spomenik naj nas in vse bodoče rodove spominja na strahovito trpljenje in velike žrtve, ki so jih prispevali krajanji Šmartnega ob Paki in njene bližnje okolice v narodnoosvobodilni vojni, s prvimi partizani že leta 1941, med njimi najbolj znanima bratoma Letonja,« nadaljeval je, da je »področju sedanje občine Velenje prav Šmartno ob Paki z okolico med štiriletnim narodnoosvobodilnim bojem dalo največji krvni davek, saj je izgubilo življenje kar 146 krajanov kot padli borci, ustreljeni talci ali preminuli v koncentracijskih taboriščih po vsej Evropi.

Naša domovina Jugoslavija je svoboda, ki jo uživamo, drago plačala s krvjo, žrtvami in trpljenjem. Zato smo mi, živi, ostali večni dolžniki, da ohranimo mir, bratstvo in enotnost kot našo veliko pridobitev štiriletnega boja, saj bomo le tako združeni v federativni Jugoslaviji še naprej obstajali in s prizadevanji za odpravo nesoglasij lepo živeli.«

Svečanost je krasilo poleg legega vremena še preko 30 raznih praporov, celotno slovesnost, katero sta organizirala občinski odbor ZB NOV Velenje in krajevna organizacija ZB NOV Šmartno ob Paki, pa so popestrili z bogatim kulturnim programom domači pevci, recitatorji in vmesne melodije.

Martin Slatinšek

V petek, 3. julija, je bila v Dolenjski galeriji Novo mesto slovesnost, na kateri je Občinski odbor ZB NOV ob 4. juliju, dnevu borca, podelil priznanja borcem ob njihovih življenjskih jubilejih in v zahvalo za dolgoletno družbenopolitično aktivnost ter pohvale zaslužnim organizacijam in posameznikom za razvijanje in ohranjanje tradicij NOB, utrjevanje bratstva in enotnosti ter skrb za spominska obeležja.

V imenu družbenopolitičnih organizacij občine Novo mesto je jubilarne pozdravil Franci Cvelbar, predsednik OK SZDL Novo mesto. Poudaril je njihov prispevek med NOB in v povojni izgradnji, zlasti pa je opozoril na razvijanje in ohranjanje izročil NOB, ki mora postati

obveznost vseh frontnih delov SZDL, posebno pa mlade generacije.

Slavnost, na kateri je bil tudi Janez Vipotnik, znani družbenopolitični delavec, publicist in književnik, je popestril pevski zbor KD Dušan Jereb iz Novega mesta, ki je s kvalitetno izvedbo borbenih in narodnih pesmi ustvaril zelo slovesno razpoloženje.

Matevž Franko

V radovljiški občini so počastili dan borca 4. julij s slavnostno sejo občinskega odbora ZB NOV, ki so se udeležili tudi nekateri prvoborci, predstavniki skupnosti borcev domicilnih enot, občinskih družbenopolitičnih organizacij in skupščine občine.

O pomenu praznika in današnjih navzkrižjih v naši družbi s posebnim ozirom na izročila NOB je govorila članica predsedstva občinskega odbora ZB NOV Radovljica Katarina Bem. Predsednik Slavko Staroverski in podpredsednik Ivan Cerkovnik pa sta podelila letošnja priznanja in nagrade.

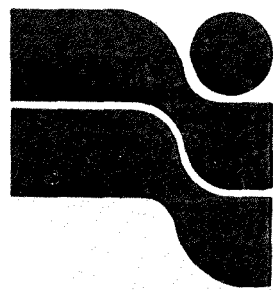
Medaljo Medobčinskega sveta ZB NOV za Gorenjsko za zasluge v NOB in v povojnem obdobju so prejeli: Jože Kapus z Bleda, Stanek Iskra z Nemškega rova v Bohinju, Mirko Košnik in Ivan Ravnik iz Broda v Bohinju, Ivan Marincek iz Radovljice in Jakob Zupan iz Kroppe. Listino »Osvoboditelj Beograda 1944« Mestne skupščine Beograda je prejel Zdravko Pikon iz Radovljice.

Za življenjski jubilej – 60. letnico so prejeli knjižne nagrade zaslužni družbenopolitični delavci in dolgoletni člani raznih teles ZB NOV: Katarina Bem, Ivan Cerkovnik, Franc Golmajer, Štefka Malej, Jakob Pretnar, Ludvik Rakovec, Marica Ravnik, Elica Stare in Peter Zbontar. Ob 70-letnici je prejel nagrado Pavel, Tolar, ob 85-letnici pa eden najstarejših komunistov in dolgoletni predsednik občinske organizacije ZB NOV Janez Strgovšek iz Lesc. Dan borca so proslavili tudi v nekaterih krajevnih organizacijah ZB NOV, skupaj z drugimi DPO in kulturnimi društvi.

JR

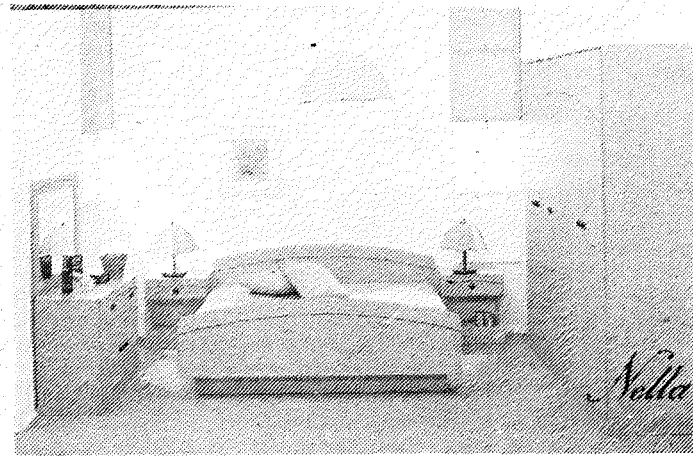
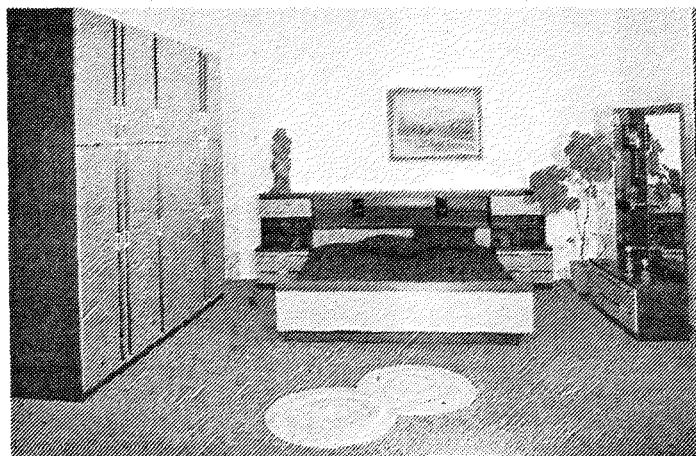
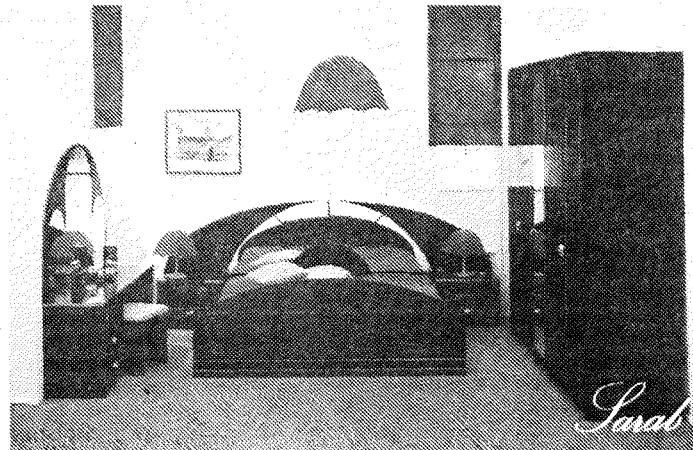

SLOVENIJALES

SLOVENIJALES

lesna industrija idrija

Pisali so nam

Ervin Mejak iz Celja

Maistrovi borci na Koroškem

Borci za severno slovensko zemljo 1918/19 v Celju v svojem delovnem programu načrtujejo tudi obiskati zgodovinske kraje na Koroškem in biti v stikih s tamkajšnjimi rojaki. V ta namen organiziramo tja vsako leto spomladi in jeseni izlete z avtobusom znanega avtoprevoznika Zvoneta Kokalja iz Celja, ki tudi pozna kraje in razmere v avstrijski Koroški.

Zadnji tak izlet je potekal ob prijetnem sončnem vremenu 19. maja v čisto slovensko vas Sele pri Borovljah. Sele so od mejnega prehoda Holmec oddaljene 90 kilometrov in pelje tja pot skozi lepe koroške kraje po asfaltirani cesti. V Selah nas je prijazno sprejel domačin in star partizan Janko Male, član glavnega odbora Zveze koroških partizanov v Celovcu, ki nam je pred spomeni-

kom, posvečenim trinajstim koroškim partizanom, ki so jih nacistične oblasti leta 1941 po zloglasnih procesih na Dunaju tam obglavili. To je eden najgrozovitejših zločinov nacistične sodrge v drugi svetovni vojni.

Spomeniku smo položili naš venec s slovensko trobojnico, potem pa nam je Janko Male na kratko opisal zgodovino NOV selskega kraja in omenjeni dogodek. Govorniku smo se zahvalili za lep sprejem in za njegove spominske besede, nakar smo si ogledali pokopališče. Na nagrobnih spomenikih smo prebrali izključno slovenska imena.

Poleg tega izleta smo do- slej opravili že osem izletov. Septembra letos se bomo zbrali v Mariboru pri odkritju spomenika generalu Mai- stru.

Miloš Volk iz Šoštanja

Pri Jeseničniku je bilo poučno in veselo

V združenje vojaških vojnih invalidov Šoštanj je včlanjeno še 71 vojaških vojnih invalidov NOV, partizanskih vdov in mater iz šoštanskega okoliša, katerim prizadevni odbor in poverjeniki pod predstvom prvoborca – nosilca partizanske spomence 1941 tov. Ivana Gušića posvečajo vso skrb in pomoč z rednimi obiski na domu in občasno obdaritvijo, z nudenjem pravne pomoči pri reševanju njihovih zdravstvenih, socialnih, materialnih in stanovanjskih problemov.

Po sprejetem delovnem načrtu na letni konferenci je vodstvo združenja organiziralo v četrtek, 25. junija 1987, s plačilom samopriskevka enodnevnega avtobusnega izleta v partizansko vasico Šmihelj nad Mozirjem, kjer je 52 članov in svojcev preživelo lepo pripravljeno srečanje, s celodnevno oskrbo pri kmečkem turizmu Pavla Goličnika, ker je ta kmečka domačija v času okupacije naše domovine bila središče narodnoosvobodilnega delovanja. To potrjuje tudi na pročelju domačije pritrjena spominska plošča z naslednjim posvetilom:

»V tej hiši je bil ustanovljen 20. 10. 1941 odbor OF« – KO ZB.

Gospodarja Lovra Goličnika in njegovega sina Lovra so okupatorji aretirali in odpeljali v zapore celjskega Starega piskra, kjer so ju 23. 6. 1942 ustrelili, skupaj z ostalimi zaporniki. Gospodarjeva žena Marija z družino: Rozalijo, Jožefo, Alojzijo, Terezijo in sinom Francem pa so bili 1942. aretirani in odpeljani v Celje, od tod so poslali mater Marijo v koncentracijsko taborišče Auschwitz, kjer je po muče-

nju in trpljenju končala svoj življenjski pot. Otroke, ki so jih ukradli materi, pa so poslali v otroška taborišča z ostalimi otroki v Fronleiten, Saldenburg, Neuschüttel in Kassel, od koder so se vrnili v domači kraj 22. junija 1945. Domačijo, kjer so pred izselitvijo redili 14 govedov, ovce, svinje in perjad so našli izropano. Sin Pavle pa je bil med njihovo aretacijo kot aktivist OF na terenu in ga niso našli, da bi ga odpeljali. Ves čas okupacije pa je deloval na tem terenu kot aktivist, ki je po osvoboditvi in vrnitvi preživelih sester in brata pričel obnavljati domačijo tako, da je leta 1971 dokončno obnovil domačijo, leta 1973 pa zgradil gostinsko hišo za potrebe kmečkega turizma.

Tako smo se seznanili o tej partizanski vasi in o tej narodno zavedni družini in njihovem sodelovanju v NOB in žrtvah.

Organizator tega izleta se je vnaprej dogovoril z lastnikom kmečkega turizma za celodnevno oskrbo izletnikov z domačo hrano in pijačo. Po prihodu so tako nudili domači aperitiv – slivovko, nato pa mesno juho z zabeleženimi adjovimi žganci; kosilo je bilo pripravljeno ob 15. uri z domačo govejo juho z rezanci, pečenko, ocvrtim piščančjim mesom domače vzreje, praženim krompirjem, rižom, zeleno solato, omako, domačo orehovo potočico, domačim vinom in kavom. Za razvedrilo pa je poskrbel harmonikar Stane Podbregar.

Ceprav vreme ni bilo preveč naklonjeno, ni pokvarilo razpoloženja in zadovoljstva udeležencev tega izleta in srečanja, kakršnih si še želijo.

Živa Drole O poletni šoli klubov OZN na Debelem rtiču

Kaj se dogaja doma in po svetu

Za uvod napišimo, kar so nam sporočili klubovci OZN iz osnovne šole Karel Destovnik-Kajuh iz Ljubljane o tem, kaj sploh je OZN in o proslavi ob dnevu OZN:

»Številni med nami bi se vprašali: »Kaj pa sploh je OZN?«

OZN je kratica za Organizacijo združenih narodov. Ta organizacija je nastala po vojni I. 1945 v San Franciscu.

Njena osnovna načela so: – Vse države so suverene in enakopravne.

– Mednarodne spore je treba reševati na miren način.
– Razvite države morajo pomagati zaostalim deželam.
– Vse članice OZN morajo spoštovati in braniti osnovne pravice vseh ljudi ne glede na raso, jezik, vero in spol.

V OZN je včlanjenih že 158 držav. Leta 1945 pa jih je bilo 51. Tudi na naši šoli že štiri leta deluje klub OZN. Sestajamo se enkrat tedensko. Obiskuje ga petnajst članov. Na sestankih v klubu, se pogovarjamo o pomembnih zgodovinskih dogodkih in o trenutni situaciji v svetu. Na oglasni deski v jedilnici vidimo tudi tedenski pregled dogodkov doma in po svetu.

Ob 24. oktobru, dnevu OZN smo priredili razstavo. Vsako leto lahko gredo klubovci OZN na tradicionalno srečanje v Kranj, kjer je proslava ob dnevu OZN.

Tam se spoznamo z drugimi klubovci iz cele Slovenije. Program proslave je bil letos zelo pester in zanimiv, saj je med drugimi nastopal tudi čarovnik. Mnogi pa so si z zanimanjem ogledali znamenitosti mesta Kranj. Še zlasti je bil zanimiv Prešernov gaj, kjer so pokopani France Prešeren, Simon Jenko ter bazoviške žrtve.

Poleti je za klubovce OZN organizirana poletna politična šola na Debelem rtiču. Poleg kopanja v morju, sončenja in igranja na plaži, imajo udeleženci še razna predavanja o OZN in drugih aktualnih vprašanjih, kjer se veliko naučijo.

To bi bilo v malem vse o OZN in klubu OZN na naši šoli.

Milan Garantini iz Senožeti

Ob krajevnem prazniku

Krajevna skupnost Senožeti-Tirna praznuje vsako leto svoj krajevni praznik 20. julija v Šentlambertu. Izmenično je tako, da je vsako drugo leto v Tirni.

Nekdanja občina Šentlambert je segala do levega brega reke Save, zajemala pa je vasi: del Save, Leše, Široka set, Laze, Cvetež, Zasavska gorja, Jablano in Colnišče. Naše sosednje občine so bile: Polšnik, Litija, Vače, Mlinše, Izlake in Loke-Kisovec. Šentlamberski župani pa so bili kmetje: Boltin iz Jablane pred 150-timi leti, pozneje pa: Jože Čebela iz Leš, Franc Lovše iz Tirne, Janez Grošelj iz Požarij, Jože Grabnar iz Kolka in Janez Vrtačnik iz Šentlamberta. Takratni občinski sluga pa je bil Valentin Bregar iz Leš. Leta 1938 je en del naše občine pripadal občini Litija (tako je bilo tudi med vojno), drugi del pa Zagorju. Vasi pod občino Zagorje so tako med okupacijo spadale pod Untersteiermark, vsi Spodnji Štajerci so bili priključeni k velikemu rajhu, vasi pod občino Litija pa pod Oberkrain. Če si hotel mejo med železniškimi postajami Zagorje in Savo prepotovati z vlakom, je bilo potrebno posebno potrdilo od pristojne občine. Tega je bilo treba pokazati policiji, ki je spremljala vlak. Če tega potrdila nisi imel, so te postavili iz vlaka. Po ustanovitvi krajevnih skupnosti leta 1965 pa so sedanje skupnosti Polšnik, Sava, Vače, Mlinše, Izlake in Kisovec ter del Zagorja. To so naše sosednje krajevnih skupnosti.

Sodelovanje z ostalimi krajevnimi skupnostmi je slabo, komaj da se poznamo med seboj.

Prvi zametki osvobodilnega odpora so bili v naši krajevni skupnosti že oktobra leta 1941. Revirska četa je bila na Plešah že julija 1941, v začetku leta 1942 pa je bila OF organizirana že skoraj v vseh vaseh naše krajevnih skupnosti. V letu 1942 nas je odšlo v partizane sedem: bratje Gričarjevi, Ivan Beja in jaz z ženo. Leta 1943 so odšli Stane in Anton Vozelj, brata iz Golč Ivan Lovše in njegov brat Franc, Slavko Žibert iz Tirne, Ivan Vozelj, Karel Molka in Rihard Savelj iz Selc, Valentin Grošelj s Kolka ter Franc Režun in Viljem Železnik iz Senožeti – skupno 16. V letu 1944 jih je odšlo v partizanske enote 70 v letu 1945 pa nobeden; v partizanskih enotah je bilo torej skupno 95 udeležencev.

Na območju naše krajevnih skupnosti imamo dva spomenika in osem spominskih plošč. Za svobodo je padlo iz naše krajevnih skupnosti in ostalih 70 tovarišev. Po ustanovitvi naše organizacije Senožeti-Tirna je štela 265 članov, dosedaj pa jih je umrlo 172, tako, da nas je še 93 članov ZB.

Krajevna skupnost ima sedaj dobro urejeno upravno delo. Tako je tudi krajevna skupščina organizirana po delegatskem sistemu. Krajevna skupnost skrbi na našem območju za vso dejavnost krajanov, vendar pa ne moremo trditi, da je vse urejeno. Največ težav je z ones-

Če vas zanima, se nam pridružite v boju za lepši jutrišnji dan!«

Kako je letos s to šolo na Debelem rtiču pri Ankaranu? Organizira jo republiška konferenca ZSMS – Center klubov OZN in je vsekakor že tradicionalna. Prostor ima zagotovljen na tabornem prostoru pri Mladinskem zdravilišču in okrevališču, poteka pa od 4. do 27. julija. Namen šole je seznanjanje mladih z dogajanjem doma in po svetu, z izobraževanjem za mir, mednarodno razumevanje in sodelovanje. V šoli uposabljajo mlade člane za delo na področju mednarodnega sodelovanja in razumevanja v mladinski organizaciji. Posebno pozornost namenjajo združevanju mladih in možnostim njihovega aktivnega vključevanja v sooblikovanje in tudi izvajanje programa. Prva izmena, od 4. do 11. julija, je bila namenjena predvsem klubovcem iz osnovnih šol. Svoje znanje so udeleženci lahko pokazali v okviru ekološke in mirovne delavnice, ki sta bili na programu 9. julija, poleg tega pa so sodelovali tudi pri delu v skupinah – v jezikovni delavnici in pri projektu za sodoben klub OZN.

Druge izmene, od 12. do 19. julija, so se udeležili klubovci iz srednjih šol. Program je seveda nekoliko zahtevnejši – o možnosti razvoja na afriški celini, o Latinski Ameriki in slovenskih izseljencih, o gospodarskem odpiranju Kitajske in Jugoslavije, o pomenu komunikacij v sodobnem svetu, o mednarodnih ekonomskih odnosih mladinskih in študentskih gibanj v svetu, o tem, kaj želi in kje je ZSMS, pa je v soboto popoldne predaval predsednik RK ZSMS Tone Anderlič.

Od 20. do 24. julija bo zadnja izmena politične šole klubov OZN. Namenjena je vodstvom Centrov klubov OZN, gostom iz drugih republik in pokrajin ter iz zamejstva. Preučevali bodo aktualni trenutek Slovenije in Jugoslavije, Jugoslavijo v mednarodnih ekonomskih odnosih, Slovenijo in našo politiko do zamejstva, našo iniciativnost mladinske politike ob mladinskih in študentskih gibanj v svetu ter projekt Za sodoben klub OZN.

Povejmo še to, da letos obeležujejo trideset let delovanja klubov OZN v Sloveniji. Letošnja politična šola ima zato z geslom »Za mir in enakopravno sodelovanje med narodi« poleg delovne še slovesno noto.

naževanjem, saj nesnaga leži ob cesti vse od Zagorja do Mošenika oziroma do Save. Če se ne bo uredilo, se bomo nekoč v odpadkih zadušili.

V naši krajevni skupnosti je okrog 700 prebivalcev. Število prebivalcev pada. Pred približno 50-letji je bilo v 14 družinah skupno 84 otrok. Danes pa v tej vasi z zaselki samo dva.

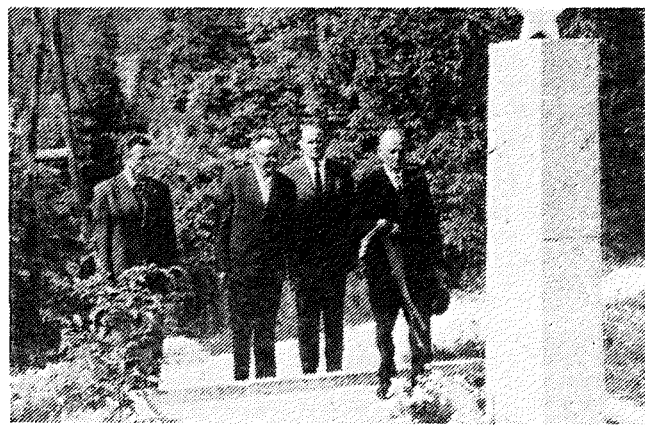
Prostovoljno delo naših krajanov ni majhno, saj sta dva gasilska domova v gradnji. Krajanji sodelujejo tudi pri napeljavi električne razsvetljave in telefonske napeljave v Mošeniku. Opravljajo tudi zimsko službo. S prostovoljnim delom je opravljeno približno 2200 delovnih ur, kar znese približno 33 starih milijonov din. Sedaj pa primerjamo naše prostovoljno delo z nekaterimi krajevnimi skupnostmi v dolini, ki jim komunalna služba v glavnem uredi vse, predvsem pa v zimski službi! Žalostno, toda resnično. Pri družini Ocepkovih v Vežnici, ki je na samotni, oddaljena od Golč približno 2 km, so morali

mamica in oče z otroki prekidati sneg čez gorsko planoto pod Plešami, če so hoteli, da gredo otroci v šolo, oče pa na delo. In to ne samo enkrat.

Kako pa naš samopriskevke! Ta je potekel. Denarja se je nabralo približno 800 starih milijonov. Od tega so gasilci obeh društev dobili nekaj čez 300 milijonov, drugo pa smo vezali pod obresti v interesni skupnosti. Cesta proti Senožetim pa se iz tega prispevka in drugih sredstev ni naredila, ceste proti Savi so zasilno vzdrževane.

Kaj pa s šolsko kuhinjo in prehrano? Tudi ta je ogrožena, čeravno so krajanji s svojim delom in hrano veliko prispevali. Ali ni sramota, da se je o celodnevni šoli od vrha pa do občine toliko govorilo, sedaj pa se razpravlja drugače? Zakaj naj bi prehrano ukiniteli ali pa jo naj bi v glavnem plačali starši sami.

Resnično nas skrbi naša prihodnost. V naši družbeni ureditvi bi bilo treba marsikaj urediti.

Ignac Zdovc v imenu partizanskih kurirjev

Na partizanski javki K-10 v Koprivni

Zadnje majsko soboto so se petnajstič srečali partizanski kurirji 4. VDV brigade Slovenije (območni odbor Koroške). Na tem srečanju partizanskih kurirjev skupaj z gosti jih je bilo 52, so se prijetno počutili med šolsko mladino.

Vse navzoče je pozdravil predsednik pododbora koro-

ških kurirjev tovariš Ožbi Fajmut, slavnostni govornik pa je bil Drago Miklavc, član odbora 4. VDV brigade Slovenije. Vse navzoče je tudi pozdravil direktor delovne organizacije Gorenje Muta inž. Marko Rutar. Tovarna Gorenje Muta bdi nad delom pododbora koroških partizanskih kurirjev. K slavnosti se je tudi pridružil nekdanji

koroški borec in kurir iz Ljubljane novinar Zvone Gjurin, ki je z šolsko mladino pripravil poseben program.

Šolska mladina iz Koprivne je vse navzoče s svojim bogatim programom presenetila. Vsa zahvala gre tovarišicam, ki poučujeta na tej partizanski šoli. Skupnost borcev NOV 4. brigade VDV partizanskih kurirjev Slovenije je podelila kip kurirčka, kot priznanje za uspešno delo pri ohranjanju in razvijanju vrednot narodnoosvobo-

dilnega boja naslednjim tovarišem: inž. Marku Rutarju, direktorju Gorenje Muta, Osnovni šoli K-10 v Koprivni, Martinu Mlinarju iz Mežice, Ignacu Zdovcu iz Črne in Avgustu Urbanču.

Predsednik pododbora koroških kurirjev Ožbi Fajmut je sprejel posebno plaketo 4. VDV brigade VDV Slovenije. Tovarna Gorenje pa je pripravila za vse udeležence pravi partizanski golaž. Za veselo razpoloženje je poskrbel ansambel »Koroški drvarji« iz Slovenj Gradca.

Nekdanji ukradeni otrok Rozalija Goličnik ob spominski plošči na svojem domu

Udar plavega ni presenetil

Akcija ob dnevu tankistov in ABHO enot

Jugoslovanska ljudska armada ima za seboj bogato tradicijo, ki izhaja iz časov narodnoosvobodilnega boja in revolucije, iz časov, ko so se iz nič rojevale številne enote, ki bi bile danes v ponos sleherni armadi. Rojevale so se v letih najtežjih preizkušenj, v letih, ko pravkar ustanovljeni rodovi niso imeli lastnega orožja, pač pa so si ga morali priskrbiti od sovražnikov. Ene izmed teh, ki v teh dneh slavijo obletnico ustanovitve in svoj praznik, so tudi oklepno-mehanizirane in ABHO (za boj z

atomske in biološkimi sredstvi) enote.

Poveljstvo ljubljanskega armadnega območja je v ta namen omogočilo, da so predstavniki sredstev javnega obveščanja obiskali te enote. Ponedeljek, 13. julija, v dopoldanskih urah na vežbališču med Postojno in Ilirsko Bistrico. Dan vroč, kot se za poletje spodobi. Milovan Nešić in Borislav Kojić, ki sta akcijo tudi odlično vodila, sta časnikarje in poročevalce seznanila z vajo, ki se bo pravkar pričela, prak-

tično pa naj bi prikazala delo teh enot v primeru vojne. Tudi v zraku je bilo čutiti premik »plavega«, katerega cilj je onemogočiti obrambo in nadaljnjo akcijo »rdečih«. Sovražna skupina je zvedela za nameravano pot oklepne enote, zato je minirala zemljišče. v zasede pa postavila protitankovska gnezda z minometalci. Vod za vodom se je počasi pomikal proti cilju – preboj sovražnikovega obroča je skoraj uspel. Glavnina se je prebila na varno, toda te sreče ni imel tretji vod, ki ga je zadela mina. Na

pomoč so takoj priskočile ostale enote. Na poti pa so naleteli na novo oviro – globok kanal. Brez mostu pač ni šlo. oklepne enote so tudi za takšne akcije primerno opremljene. Med napadom »plavih« so ugotovili, da je sovražnik uporabljal strupene kemične in radiološke snovi, zato so enote ABHO imele dovolj dela. Takoj je bilo treba vzeti vzorce tal in zraka, jih analizirati, rezultate pa posredovati operativnemu štabu v nadaljnjo raziskavo.

Čprav so v vaji sodelovali vojaki, ki so pred kratkim oblekli vojaško uniformo, so v zadovoljstvo vseh naloge odlično opravili. To je pa le del njihovega vsakdana; poleg rednega varčevanja po-

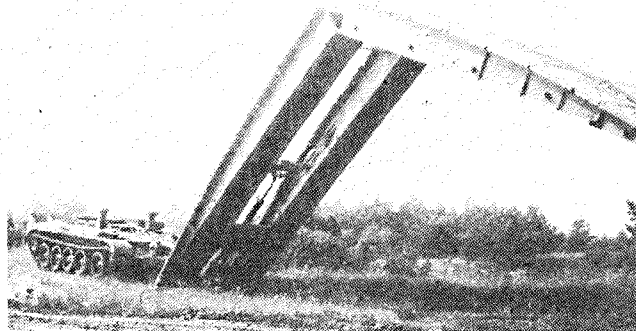
Oklepno-mehanizirane enote so že krenile v preboj iz obroča »plavega«

drejenega usposabljanja je ustanovitve jim želimo še veliko uspehov. s številnimi kulturnimi in športnimi prireditvami. Ob njihovem dnevu in obletnici

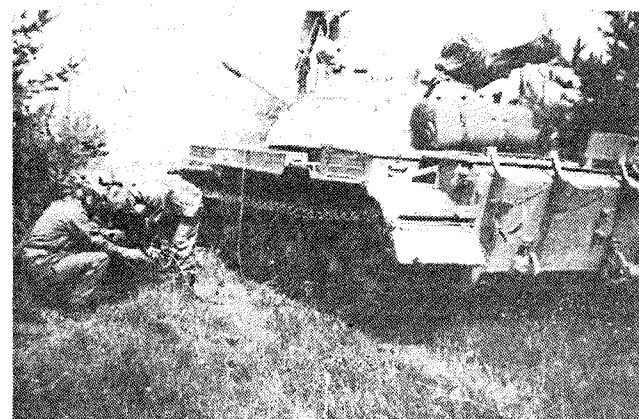
S sliko in besedo:
Jože Čurin

Ker je bil napad izveden z radiološkimi in kemičnimi snovmi, so enote ABHO takoj začele analizirati tla in zrak. Stopnjo zastrupljenosti in radiacije lahko ugotovijo nemudoma, podatke pa takoj sporočijo operativnemu štabu.

Med potjo oklepna enota rãleti na naravno oviro – globel. Takšnim primerom so tudi motorizirane enote kos, saj so se lotile postavljanja mostu. Med to akcijo se je odločno izkazal Milorad Letić.

Ob koncu vaje je bilo treba očistiti vsa sredstva in orožje od strupenih snovi. To je naloga ABHO enot, ki so se tudi pri tem opraviu odlično izkazale.

Iz dela organizacij ZRVS

Titovo Velenje:

Konec junija (29. junija 1987) je bil na pobudo predsedstva zvezne in republiške konference ZVEZE REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN v domu BORCEV IN MLADINE v Titovem Velenju organiziran POSVET s predstavniki družbenopolitičnih organizacij, upravnega organa za ljudsko obrambo, teritorialne obrambe in sosednjih vojnih post, nato pa še anketiranje RVS iz predsedstva OK ZRVS, komisije za IPD OSZU in RVS iz KO ZRVS na tematiko: »IDEOLOŠKO-POLITIČNO USPOSABLJANJE REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN V ZVEZI REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN JUGOSLAVIJE«.

Izhodišča velenjskega in še nekaterih drugih posvetov iz drugih republik in pokrajin bodo osnova za obravnavanje tega pomembnega vprašanja na zvezni konferenci ZRVS Jugoslavije še to leto. Udeležba je bila zelo zadovoljiva. (M.

Celje:

V drugi polovici junija je bil organiziran na pobudo OK ZRVS Celje in poznejšega sklepa MS ZRVS regijski seminar predsednikov komisij za IPD. Za popestritev tovrstne dejavnosti, predvsem pa iskanja novih, uspešnejših oblik informiranja in komuniciranja, so na seminar povabil. Dušana Rebolja, vodjo Centra za razvijanje obveščanja v ZD pri Delavski enotnosti.

Iz njegove uvodne besede in kasnejšega skupnega razmišljanja je bilo možno zaključiti, da je informiranost članstva na zadovoljivi višini, vendar vse preveč enosmerna. Osnovni cilj, katerega želimo doseči, vzpodbude za povratne informacije iz baze pa ostajajo nedorečene.

Zato si bomo prizadevali pri snovanju informacij doseči takšno vsebino, ki bo za članstvo zanimiva, koristna ter da bo hkrati vzpodbudila interes za povečano komunikativnost. Prepričani smo, da se v KO ZRVS izvajajo določene izvenpriporčne aktivnosti, s katerimi bi lahko brez »posebne hvale« obveščali tudi širšo javnost.

Triurni seminar je udeležencem vlil nove pobude in osvežitve določenih znanj za sodobnejše načine tako zbiranja kot posredovanja informacij. Zato tudi hkrati izražamo željo, da bi RK ZRVS organizirala takšne in podobne seminarje še za ostala področja dejavnosti za nosilce posameznih funkcij.

Hkrati pa moramo tudi poudariti, da smo pričakovali na tem seminarju večjo odzivnost.

Za uspešno izveden seminar se OK ZRVS Celje zahvaljuje INDOK Centru Celje za vzorno pripravljen in izveden prvi tovrstni seminar za predsednike komisij na IPD ZRVS Celje. (F. R.)

Postojna:

Na nedavnem posvetu o vlogi in delovanju organizacij ZRVS notranjskih občin je bil največji poudarek na delovanju krajevne organizacije ZRVS kot temeljne oblike organiziranja in delovanja ter na delovanju občinskih organizacij in njihovih samoupravnih sodišč.

Razprava na posvetu je dala odgovore na določena vprašanja. Na vprašanje, če je formiran aktiv ZRVS pri OZD ali TOZD, ali se delo RVS v aktivih in KO ZRVS potem takem

podvoji, je sledil odgovor: TOZD, OZD RVS v svojih okoljih ne seznanjajo z obrambnimi načrti ali z načrtom SLO in DS, da bi le-ti RVS ali aktiv ZRVS lahko vplivali, sestavljali in izvajali načrte, s čimer bi dosegli pomembnost člana ZRVS in njenih organizacij. Najdemo OZD TOZD, kjer te načrte izdelujejo ljudje, ki niso RVS in niso vključeni v organizacijo ZRVS. Menimo, da v takih primerih organizacija ZRVS mora le vplivati prek sekretariata za LO, da se take pomanjkljivosti odpravijo.

Udeležba RVS na predavanjih, seminarjih in preverjanju znanja v zadnjem času upada. Člani posveta so menili, da bi zlasti mlade RVS take aktivnosti morale zanimati, kajti tu RVS izkazuje svoje sposobnosti za dolžnosti, kot so: komandirji, komandanti in podobno. Pri odrejevanju RVS na dolžnosti v rednih enotah pri štabih TO se mora upoštevati ocena RVS od preverjanja znanja v organizacijah ZRVS ter predlog OK ZRVS.

Nekateri delegati posveta predlagajo (in o tem bi bilo potrebno razpravljati tudi na višjih forumih organizacij ZRVS ter drugih strukturah za SLO in DS), da bi se RVS na predavanju, preverjanju znanja, seminarju in podobno do 60 let pozivali, od 60 let starosti dalje pa vabili.

Izbiri kandidatov za ŠRO je namenjeno premalo pozornosti in organizacije ZRVS niso niti vabljene pri odrejevanju kandidata. Člani posveta menijo, da je kandidata treba spremljati od vpisa v srednjo šolo prek mentorjev za SLO in DS, obrambnih krožkov in podobno, ter zbirati podatke o nagnjenosti kandidata do vojaških poklicev. Takega kandidata bi v KS spremljale tudi KO ZRVS in ne nazadnje tudi RVS. Na ta način bi organizacije ZRVS vnaprej vedele, kakšno dolžnost se lahko naloži kandidatu po končani ŠRO v KS, OK ali redni enoti.

Usposabljanje RVS na ravni KO in OK je problem zlasti za tiste specialnosti, v katerih so v KO pa tudi OK manj številni. Posvet predlaga, naj bi se take RVS usposabljale v prihodnje organizira na ravni medobčinskega sveta. Posvet je tudi mnenja, da mora usposabljanje RVS temeljiti na teme in vprašanja, ki so pomembna za SLO in DS v TOZD, KS, SO in regijah, da bi pri usposabljanju smotrnejše izbirali učilnice-dvorane, v katerih dajo možnost uporabe učnih pomagala, kot so: videorekorder, kinoprojektor in podobno.

Usposabljanje enote za podporo

Streljanje z minometom zahteva od celotne posadke dobro izurjenost.

V okviru letnega načrta usposabljanja pripadnikov teritorialne obrambe je občinski štab TO Postojna pripravil in izvedel večdnevno usposabljanje svoje enote za podporo.

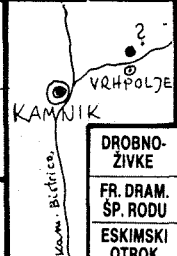
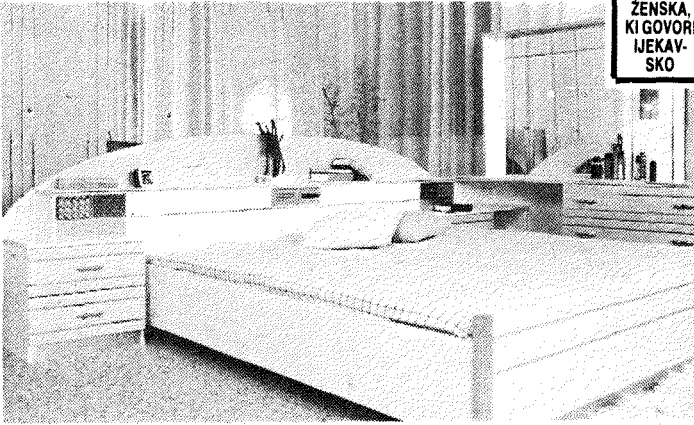
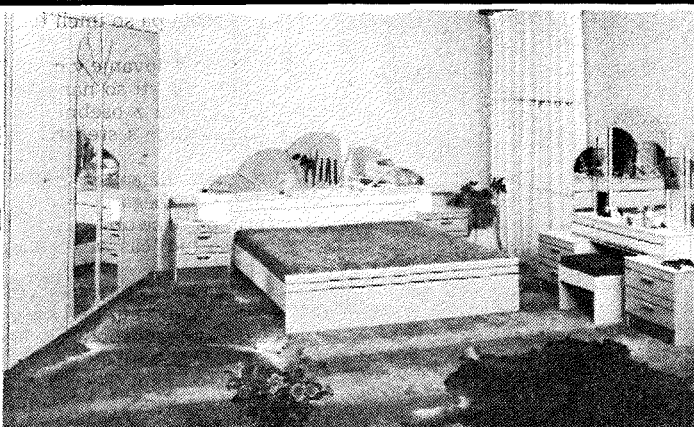
Pred samim usposabljanjem so se komandirji temeljito pripravili za delo z vojniki. Usposabljanje je potekalo v obliki taborjenja. Teritorialci so si postavili šotore, s seboj pa so imeli tudi kuhinjo.

Osnovni cilj urjenja, to je usposabljanje za delovanje v morebitni vojni, so v celoti dosegli. Največ pozornosti so namenili taktični izurjenosti enote ter izvedbi streljanja z osebnimi in kolektivnim orožjem, usposabljanju za ravnanje s sredstvi za zaščito in dekontaminacijo.

V prostem času, katerega je bilo bolj malo, pa so teritorialci namenili največ pozornosti utrjevanju vojaškega kolektiva, delovanju aktivov ZK in ZSM, ob večerih pa so se ob tabornem ognju oglasile tudi harmonike. Našli pa so tudi čas za športne dejavnosti.

Med usposabljanjem so enoto večkrat obiskali predstavniki skupščine občine in družbenopolitičnih organizacij, ki so pripadnike enote seznanili z aktualnimi družbenogospodarskimi dogajanja doma in v svetu. Hkrati pa so se tudi sami seznanili z organizacijo in načinom usposabljanja pripadnikov TO.

Adam Dekanj

IVAN MINATTI	▽	▽	ANGL. HUMANIST (THOMAS, 1478-1535)	STARI SLOVANI		BORIS KIDRIČ	PRIŠTINA KRALJ ZAHODNIH GOTOV	▽	▽	ANGLEŠKI POPEVKAR FR. FILM. IGRALKA (MARIE-JOSE)		MORSKA RIBA V OBLIKU ROMBA	PREBIVALCI ISKRE	KOVANEC V STARI AVSTRIJI	RADIJ	PAS PRI KIMONU	NAPIT. NINA	PEVKA BRATUŽ-KACJAN
LETNI ČAS					PLEM. NASLOV					TEKMEC								
PRESTOL					IZDELOVALEC SKLED PRIPOVED-NA PESEM	▽												
AM. META-LEC DISKA (AL)							VZDRŽ-NOST									EISEN-HOWER PRVOTNA GR. MUZA		
ZAČETNIK HIDROTE-RAPIJE-SEBASTIAN							KRAJ NAD DOLINO KORIT-NICE			TELOVNIK ROČKA							ŠABAC DLAKO-CEPEC	
							ŽENSKA, KI GOVORI IJEKAV-SKO						GOZDAR. ORODJE ZDRAVIL. RASTLINA					
						▷						SRBSKO M. IME						
							REKA NA TAJSKEM			JANEZ MENART			POLTEMA SLIKANJE POKRA-JINE				NEODLO-ČEN IZID	BODEČ PLEVEL
							JUGOSLOV. RADIO-TELEVI-ZIJA			KRAJ V VOJVODINI FR. FILO-ZOF				SL. GLED. IGRALEC (ZVONE)	MAKEDON-SKI PLES			
							LETNI GOZDNI POSEK				PESNICA MUSER KAVBOJKE					PRODUKT GOZDOV DNEVI V RIM. KOLED.		
							MIRAN HERZOG	LETA-LIŠČE	POKLICNI BORILEC V STAREM RIMU	MADŽAR. MESTO DEL TENI-SKE IGRE			POUČNA MISEL PRIJETNA DRAŽILA					
						▷						SLOVAN-SKI BOG ZMAGE						
						▷						IGRALKA PAPAS RIM. MIT. PODZEMLJE						
							MORSKA ŽIVAL Z LUPINO											
							OSEBNI DOHODEK			NAVITJE	NEUGODEN OBČUTEK VRSTA PRIKUHE					ŠVIC. NARODNI JUNAK (WILHELM)		OKRASNI KAMEN
																		SOM-BOR
							PRODUCENT DE LAU-RENTIS					ZNAK ZA MNOŽENJE					KAJNOV BRAT	▽
							REKA RABA					PREDMET	SNOV ZA SVEČE					
							KREAČIČ						LAHEK DVOKO-LESNI VOZ					
							ANGL. FILM. IGRALEC (ROGER)						KAR JE VKLESANO					
							AVTOR VINKO KORENT	LUKNJAČ					OCVIRK ANTON				RIBIŠKA VRVCA	

Alojz Kovačič

V osemdesetem letu starosti je umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Alojz Kovačič, iz Ljubljane, Knezov štraden 60.

Rojen je bil v Števerjanu pri Gorici, zaradi delovanja v naprednem delavskem gibanju pa je bil že 1928. leta obsojen na znanem »Goriškem procesu« in zaprt v Rimu.

Od leta 1941 je bil aktiven član Osvobodilne fronte. Od julija 1942 je bil borec v raznih enotah narodnoosvobodilne vojske, med drugim v Krimskem odredu, Tomšičevi, Šercerjevi in 9. brigadi ter v Ljubljanski brigadi. Po nalogu Glavnega štaba NOV in POS je bil poslan v tankovski tečaj v Afriko in se z tankovsko enoto vrnil v Jugoslavijo ter sodeloval v bitkah za osvoboditev.

Tudi po vojni je bil družbenopolitično aktiven.

Milan Komadina

Umrl je tovariš Milan Komadina, nosilec Partizanske spomenice 1941, rojen leta 1926 v Plaški pri Ogulinu. Takoj po začetku vojne se je vključil v SKOJ, decembra 1941 pa je vstopil v NOB. Bil je borec Plaščanskega odreda v II. udarni kordunski brigadi. Plaščanski brigadi, 8. udarni kordunski diviziji ter v letalski bazi Hrvaške.

Po vojni je ostal v JLA, kjer se je tudi upokojil v činu podpolkovnika. Vsakozi je bil družbenopolitično aktiven in je prejel več visokih odlikovanj.

Anton Boltes

19. aprila 1987 smo se na pokopališču v Gabrju pod Gorjanci poslovili od Toneta Boltesa, aktivista in borca NOV, družbenopolitičnega delavca, lovca in gasilca. Že v mladosti je okusil vse tegobe trdega kmečkega življenja in krutosti starojugoslovanskega režima, zato ni čudno, da se je že 1942. leta priključil tistim, ki so se odzvali klicu partije. Kot prekaljen aktivist je februarja 1943 postal borec Gubčeve brigade in sodeloval na njeni slavni bojni poti, dokler niso v maju 1945 zaplopolale zastave zmage in svobode...

Tudi po vojni se ni izmikal sprejeti pomembne družbenopolitične obveznosti. Vedno je bil v prvih vrstah tistih, ki so se bojevali za napredek kraja in širše družbene skupnosti.

Odlikovalo ga je tovarštvo, razumevanje, posebno mladih in njihovih idej. Problemov nikoli ni obravnaval enostransko, ampak je vedno našel konstruktivne rešitve in predloge.

Za svojo revolucionarno in družbenopolitično delo je prejel več odlikovanj in priznanj. Največje priznanje pa je bila zbrana množica borcev, prijateljev, lovskih tovarišev in znancev, ki se je te sončne nedelje poslovila od njega.

Janko Lazar

Rodil se je leta 1922 v kmečki družini v Stari vasi pri Žireh. Pred vojno se je izučil čevljarstva poklica, bil je mobiliziran v nemško vojsko. Iz ujetništva je prišel v V. prekomorsko brigado, kasneje pa je bil razporejen v 3. krajiško brigado, kjer se je izkazal kot zelo pogumen borec, za kar je bil tudi odlikovan.

Od njega smo se poslovili letošnjega januarja na žirovskem pokopališču.

Marjana Mlinar

Krajani, borci NOV in aktivisti OF Žirov smo se v začetku marca letos na žirovskem pokopališču poslovili od Marjane Mlinar - Leandrove mame, iz Žirov, rojene 1895. leta.

Vsa njena družina je bila narodno zavedna in zelo aktivna v sodelovanju z NOG v boju proti fašističnim silam in njenim pomagačem. Že v poletju 1943 je postala članica vaškega odbora SPŽZ v Žireh. V tem odboru je aktivno delala vse do konca vojne, kljub temu, da so jo okupatorji večkrat zasliševali in preganjali. Bila je mati padlega partizana.

Za delo, zasluge in požrtvovalnost med NOB je bila odlikovana.

Po vojni je ostala zvesta svojemu pričanju in skupaj s svojim možem nadaljevala delo za napredek in blaginjo naše domovine.

Marica Čeh

Letos smo se na pokopališču v Voličini poslovili od Marice Čeh, roj. Krajnc iz Sp. Voličine 116. Rodila se je leta 1925 v Čerm-ljenšaku. V NOG se je vključila leta 1944, saj je na njenem domu bila partizanska postojanka. Bila je sekretar mladine in je aktivno delovala v tej organizaciji. Organizirala je akcije za uničevanje okupatorskih zvez. Opravljala je kurirsko službo. Vsa družina je delovala v NOG in tako pomembno prispevala k osvoboditvi.

Po osvoboditvi je delovala v organizaciji ZZB v Voličini.

Tomaž Svetičič

Marca smo se v Bevkah poslovili od Tomaža Svetičiča, rojenega leta 1900 v Jagrščah na Cerkljanskem. Z NOG se je povezal že konec 1942. leta. Njegov dom je bil vedno odprt borcem in aktivistom, bil pa je tudi javka za okrevališče bolnice Pavla. Na domači žagi, ki je bila pod komando mesta Vojsko, je žagal les za potrebe partizanskih enot in za obnovo požganih domačij. Tudi po vojni je bil aktivno vključen v obnovo požganih vasi in v družbenopolitično življenje domačega kraja. Za zasluge je bil večkrat odlikovan.

Jakob Knafelje

Na pokopališču v Vojniku smo se poslovili od Jakoba Knafeljca, rojenega 1902. leta kmeta iz Bezovice. Od februarja 1944. pa do konca vojne je pomagal partizanom. Bil jim je za vodiča in opravljal delo obveščevalca.

Ivan Čelhar

Na piranskem pokopališču smo se aprila poslovili od Ivana Čelharja iz Pirana. Rodil se je 1919. leta v Premu. V partizane je šel ob razpadu Italije in bil borec Gubčeve brigade. Odlikovan je bil z redom za hrabrost in z medaljo zaslug za narod. Po vojni je bil zaposlen na PTT v Piranu.

Milivoj Djurić

V 80 letu starosti je umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Milivoj Djurić iz Trbovelj.

V NOV je vstopil leta 1941, bil je v Brinjskem odredu, v II. Primorsko-goranskem odredu, v 4. in 3. brigadi XIII. divizije, kot komandir bataljona.

Je nosilec številnih odlikovanj.

Janez Rešek

Umrl je nosilec Partizanske spomenice 1941 Janez Rešek, roj. 30. 7. 1912. Kamna gorica, občina Radovljica, stan. v Ljubljani, Rožna dolina C. I/7.

Od ustanovitve OF leta 1941 je bil njen aktiven član. Leta 1942 je bil interniran v Italijo in v internaciji organizirano deloval za Osvobodilno fronto in narodnoosvobodilno gibanje. Po pobegu iz taborišča ob kapitulaciji Italije se je najprej priključil italijanskim partizanom, nato našim enotam. Do konca vojne je deloval v varnostno-obveščevalni službi v Karavankah in na Jelovici.

Tudi po vojni vse do upokojitve je delal v službi državne varnosti in bil družbenopolitično aktiven.

Za svoje delo je prejel več državnih odlikovanj in družbenih priznanj.

Andrej Janežič

Marca je umrl Andrej Janežič. Rodil se je 1903. leta na Gornjem jezeru. Kot aktivista so ga italijanski okupatorji maja 1942. leta aretirali. Zaprt je bil v Ljubljani, Pivki, Castel Francu in Parmi. Po razpadu fašizma v Italiji je na poti v novo prebivališče po-begnul in se pridružil NOV. Prejel je več odlikovanj.

Marija Šega

V Loškem potoku smo se marca poslovili od Marije Šega-Ide, rojene 1903. leta v Segovi vasi. Ze od 1941. leta je pomagala možu, ki je bil terenski obveščevalec. Po njegovi smrti 1942. leta pa je sama delala za NOB. Vključena je bila v bataljon Miloša Zidanška, ki se je takrat nahajal v Jazbini pri Loškem potoku. Raznašal je partizansko literaturo. Oktobra 1942. je bila aretirana in zaprta v postojanki na Taboru. Po izpustitvi je kljub prepovedi odhajala iz vasi. Kot aktivistka je zbirala hrano, obleko in sanitetni material. Že ob ustanovitvi je postala sekretarka vaškega odbora AFŽ, nato predsednica RO AFŽ ter predsednica Agitpropa in sekretarka odbora OF. Po vojni je bila ves čas aktivna, delovala je v raznih organizacijah. Za svoje delo je bila večkrat odlikovana.

Franc Šorli

Na tolminskem pokopališču smo se februarja poslovili od Franca Šorlija, rojenega 1909. leta v vasi-ci Loje nad Kneško grapo. V NOB se je aktivno vključil decembra 1942. in februarja 1943. leta je odšel v partizane. Najprej je bil borec Severno-primorskega odreda, nato pa je bil dodeljen kot kurir na karavlo P-22, kjer je bil do spomladi 1944., ko je bil premeščen kot kurir na Komando mesta Tolmin. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod, ordenom zaslug za narod in kurirsko značko.

Dragomir Pirih

Konec avgusta lani smo se v Tolminu poslovili od Dragomira Piriha, rojenega 1925. leta v Kalu nad Kanalom. Takoj po kapitulaciji Italije je vstopil v NOV in bil borec Goriške in Gregorčičeve brigade. Februarja 1945. leta je bil ujet in zaprt v Gorici. Odlikovan je bil z ordenom zaslug za narod III. stopnje.

Pavel Pivk

Pavel Pivk se je rodil leta 1924 v številni kmečki družini v Novi vasi pri Žireh. Skupaj z že nekaterimi fanti se je že konec leta 1942 vključil v delo za NOG, prenašal poročila, pobiral mine na minskem polju in podobno. Januarja 1943 je postal borec Poljanske čete, kasneje pa je bil član VOS I. žirovske grupe. Aprila leta 1944 je bil ujet in poslan v taborišče Breslau v Šleziji. Po vrnitvi se je zaposlil kot mehanik, vendar je bil zaradi slabega zdravja kmalu invalidsko upokojen.

Pokopali smo ga in se od njega poslovili na žirovskem pokopališču v začetku februarja.

Združenja borcev NOV Tolmin sporoča, da so umrli njeni člani:

Anton Kutin, šef vojaške krojaške delavnice in odlikovan z medaljo zaslug za narod. Alojz Šturm, borec Gregorčičeve brigade in tehnične čete 9. korpusa. V NOV je bil od septembra 1943. leta. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in medaljo zaslug za narod. Rozi Laharnar, terenska delavka, kurirka VDV in na P-21. Za NOV je delala od avgusta 1943. leta.

V 1987. letu smo se poslovili od članov ZB NOV Milan Česnik, občina Ljubljana Vič-Rudnik:

Elice Justin, Josipa Kariča, Anice Venturini, Miljane Makovec.

Martin Pajk

V Zabukovju smo se marca poslovili od partizana Martina Pajka, rojenega 1928. leta. Leta 1943 so začeli v njegovo hišo prihajati prvi partizani, Martin pa je začel aktivno in organizirano delati za NOB. Bil je član odbora OF. Po vojni je bil aktiven pri obnovi domovine in se zaposlil pri železnici. Za zasluge med NOV je bil odlikovan.

Alojz Šolar

V devetinsedemdesetem letu je umrl Alojz Šolar, član ZB NOV Ljubno na Gorenjskem. Konec 1943. leta je kot krojač v Celovcu začel sodelovati kot aktivist z OF. Pomagal je pobegniti v partizane številnim prisilno mobiliziranim gorenjskim fantom iz nemške vojske. Spomladi 1944 ga je gestapo aretirali. Alojz se je spretno zagovarjal, zato so ga po nekaj tednih pustili. Maja 1944 je odšel v partizane, v 3. bataljon Gorenjskega odreda. Ob razformiranju GO v Kokrški odred je bil kot krojač dodeljen krojaški delavnici v Karavankah, ki jo je potem kot mojster vodil do osvoboditve. Konec vojne je dočakal s činom starejšega vodnika in bil odlikovan z medaljo za hrabrost. Po vojni se je vrnil v Ljubno, kjer je še nekaj časa opravljal krojaško obrt, nato pa se je zaposlil v jeseniški železarni.

TIMAV

SOZD TIMAV KOPER

je sestavljena organizacija združenega dela s področja
agroživilstva, trgovine in turizma

Članice **SOZD TIMAV** so naslednje
delovne organizacije:

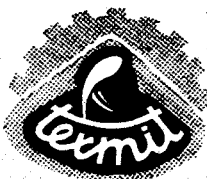
DROGA PORTOROŽ – kmetijstvo in
živilska industrija

JADRAN SEŽANA – export-import

TOP PORTOROŽ – trgovina na debelo in
drobno

AGROSERVIS KOPER – servisiranje,

INTERNA BANKA TIMAV Koper
mehanizacija in trgovina

TERMIT DOMŽALE

rudarsko podjetje kremenovih peskov in
oplemenitve kovin, n. sol. o.
Ljubljanska cesta 18, Slovenija
telefon: (061) 721-502, 721-374, 721-249
telegram: »Termit«
telex: 31788 Termit YU, pošta: 61230 Domžale

TOZD »PESKOKOPI« z o. sol. o. Moravče

Telefon: (061) 731-006, 731-020

Žiro račun 50120-601-30692

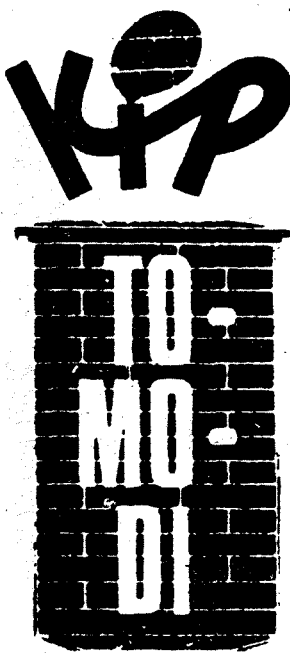
Kremenčev pesek – prirodni, prani, sušeni, oplasčeni, filter, ognjevdzdrna masa

TOZD »ILPOS« z o. sol. o. SELO pri IHANU

Telefon: (061) 721-377

Žiro račun 50120-601-30715

Premazi, eksotermna sredstva, izolacijska sredstva, talila, likopodij, kiti, mletje
nekovin

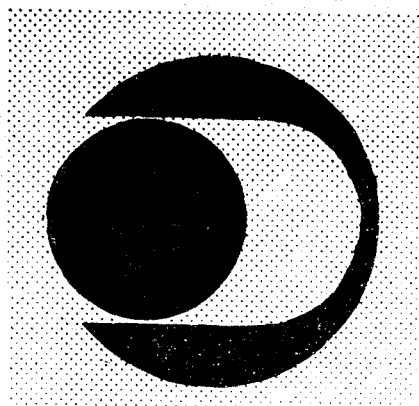
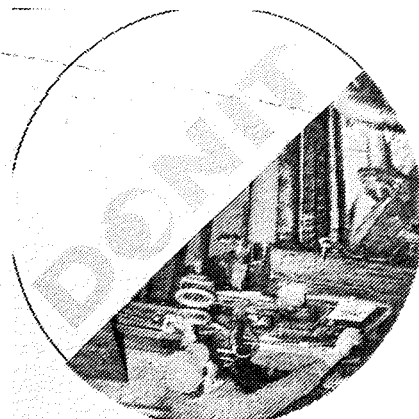
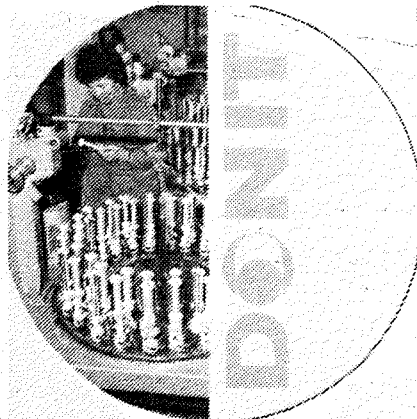
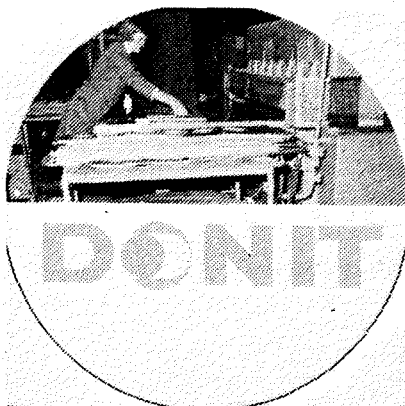

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

TOPLEJE IN CENEJE

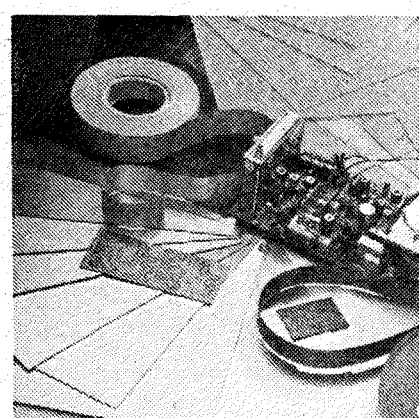
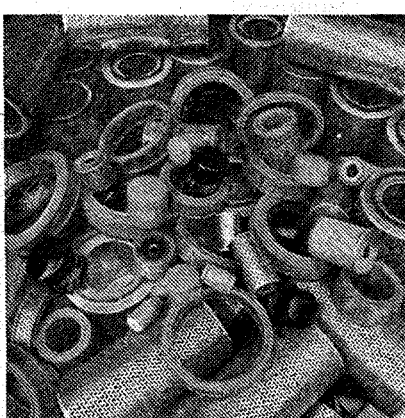
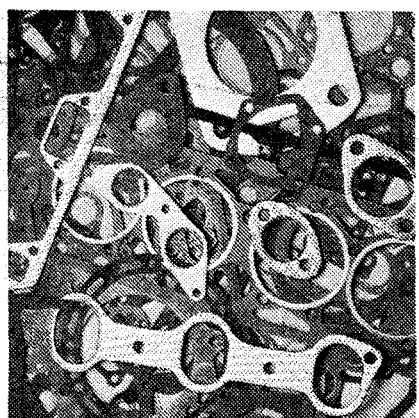
*topli montažni dimnik
z gibljivo kisloodporno
ognjestalno šamotno cevjo*

DONIT
N. SOL. O. MEDVODE

DONIT

KEMIČNA INDUSTRIJA DONIT
61215 MEDVODE

Vabila in obvestila

Odbor skupnosti borcev Zaščitnega bataljona štaba IX. ko-pusa v sodelovanju s pokroviteljem Soškim gozdnim gospodarstvom Tolmin pripravlja srečanje borcev naše enote in delavcev te delovne organizacije predvidoma v soboto, 29. avgusta 1987, na Lokvah.

Na to srečanje vabimo vse preživele borce, kakor tudi svojce pokojnih borcev naše enote. O tem smo že pisali vsem tistim, katerih naslove imamo. Od nekaterih smo že dobili odgovor in prijavo udeležbe na to srečanje. Pričakujemo odgovor od vseh, ki so naše pismo – vabilo dobili. S to objavo pa želimo doseči, da se oglašijo tudi vsi tisti, ki našega vabila doslej niso dobili. Morda nimamo pravega naslova, ali pa kdo še sploh ni prijaven, pa ga nismo mogli obvestiti.

Prijavo udeležbe za to srečanje je treba nasloviti na: Milan Gruđen, Ul. I. Regenta št. 43, 65000 Nova Gorica, in to do 31. julija letos.

Da bi ob tej priložnosti mogli izpopolniti seznam borcev naše enote, prosimo, da se oglašijo tudi svojci po vojni umrlih borcev našega bataljona, ker za vse še nimamo točnih podatkov.

V avgustu bomo vsem tistim, za katere bomo imeli naslov, poslali vabilo za letošnje srečanje na Lokvah.

Odbor

Krajevna skupnost Kokra praznuje svoj krajevni praznik v počastitev 45. obletnice požiga Kokre in streljanja talcev.

V spomin na ta žalostni dogodek bo v nedeljo, 19. julija, ob 10. uri pred glavnim spomenikom slovesna proslava.

Pozdravni nagovor bo podal predsednik ZB Kokra, nastopali pa bodo mladinci s svojimi recitacijami, pel bo pevski zbor upokojencev iz Kranja. Slavnostni govornik bo častni krajan Kokre Dr. Avguštin LAH. Vabimo vse krajanke, svojece padlih, vse partizane, ki so se zadrževali na tem območju, da se proslave udeležijo v čim večjem številu.

Krajevna organizacija ZB NOV Kokra

G. TOPLA REBER 3.3.1942

Odbor skupnosti borcev 1. dolenskega partizanskega bataljona je sklenil podeliti medalje vsem še živečim borcem, ki so se bataljonu pridružili do 9. maja 1942.

Mnogi borci bataljona ne morejo prihajati na bataljonska srečanja, ki so ob raznih priložnostih vsako leto. Zadnje je bilo 14. marca v Mirni peči, ko smo proslavljali 45-letnico ustanovitve bataljona, ki je bil ustanovljen dne 3. marca 1942 leta na Gornji Topli rebri na kočevskem Rogu.

Zato pozivamo vse tiste borce 1. Dolenskega partizanskega bataljona, ki so se vključili v bataljon med 3. marcem in vključno 9. majem 1942 leta, pa se do sedaj niso mogli udeležiti naših srečanj in prejeti to priznanje, da čim prej pošljejo svoj zahtevek za podelitev Spominske medalje po pošti. Ob vlozi ga za zahtevek naj vsak borec na kratko napiše tudi vse bolezni, ki mu ta čas grenijo življenje, da jih vnesemo v bataljonsko kartoteko.

S Spominsko medaljo vam bomo poslali tudi Zlato značko bataljona iz 1986 leta in posebno jubilejno značko bataljona, ki je bila prvič podeljena borcem, ki so se udeležili srečanja ob slavnostnih 45-letnici bataljona v Mirni peči marca letos.

Vaš zahtevek pošljite na naslov tajnika odbora skupnosti borcev bataljona: Drago Suhi, 61000 Ljubljana, Streliška 1.

Odbor skupnosti borcev bataljona

Več kot dogovor

Pred dobrim letom se je med predstavniki Kokrškega in Zapadnodolenjskega odreda ter 9. brigade rodila ideja, da bi bilo prav, da bi se med seboj povezali in poizkusili izmenjati izkušnje in vsebino pri prenašanju tradicij in vrednot iz NOB na mlajše rodove. S takšno izmenjavo izkušenj in tem bi namreč lahko še popestrili šolski predmet iz zgodovine NOB, ga naredili še zanimivejšega, s tem pa še dodatno prispevali k temu, da bi ga šolska mladina še lažje razumevala in osvajala; to je pa vsaj z vidika pridobitve NOB in naše nadaljnje socialistične revolucije pomembno. Tako so se predstavniki ZDO in Devete preteklo leto udeležili srečanja gorenjskih partizanov na Ankini planini, predstavniki Kokrškega in Gorenjskega odreda pa so obiskali Partizanski tabor ZDO v Jelovki. Slednji so tudi že maja letos predavali na OŠ ZDO na Mirni, predstavniki ZDO in Devete pa jim bodo podobna predavanja vrnil v začetku naslednjega šolskega leta.

V okviru tako začrtanega sodelovanja so se predstavniki navedenih enot srečali tudi 10. julija letos na Gorenjskem. Pri tem so si ogledali Republiški center za obrambno usposabljanje, Muzej in grobišče talcev v Begunjah, grobišče talcev v Dragi in delovno organizacijo Elan. V Elanu je bil tudi zaključek srečanja, na katerem so o motivih srečanja, oz. o predstavitvi DO Elan govorili njen generalni direktor Uroš Aljančič (sin borca Kokrškega odreda), urednik Elanovega glasila Smučine Slavko Knafelj, predsednik odbora Kokrškega odreda Janjo Prezelj-Stane, predsednik odbora ZDO in Devete Alojz Bele-Tičko in vodja srečanja Miloš Rutar-Ružo. Glede na dosedanje uspešno sodelovanje je Odbor Kokrškega odreda podelil DO Elan in Odboru ZDO in Devete spominski plaketi (delo priznanega oblikovalca spominskih znakov in plaket Štefana Urbanca-Štefka), slednji pa je Kokrškemu in Gorenjskemu odredu izročil po dve brošuri o ZDO in njegovem taboru.

Ceprav so na srečanju bili pretežno veterani NOB, so vendar zvedeli ali videli še marsikaj novega. Predvsem gre za sodobno zgrajeno, opremljeno in voden Republiški center za obrambno usposabljanje na področju SLO in DSZ, katerega že sama njegova dejavnost pove njegov družbeni pomen, in DO Elan, dobro znano po svojih kakovostnih izdelkih znotraj in zunaj naših meja. Posebej zanimivo je, da korenine nastanka DO Elan segajo tja v januar leta 1945. Takrat je bilo edino smučarsko tekmovalništvo v okupirani Evropi v Cerknem, seveda partizansko, in takrat se je porodila ideja o naši industrijski proizvodnji smuč, njen nosilec pa je bil tov. Rudi Finžgar.

Lepo je v naši domovini biti mlad, pravi naša znana pesem. Prav tako pa je lepo biti tudi starejši, kadar vidiš, da žrtve v NOB in za našo socialistično revolucijo niso bile zaman. Zato se udeleženci srečanja zahvaljujejo vsem, ki so to srečanje omogočili, zlasti pa še tovarišem Janku Petroviču in Slavku Knaflju za nadvse potrpežljiv in nazoren prikaz prostorov in dejavnosti svojih ustanov.

Karol Horvat

Predlog

Televizija Ljubljana bi lahko veliko pripomogla k večjemu zanimanju za naše pomorstvo. Branko Maksimovič, Barbara, Tajda in Miran vodijo oddaje »Zdravo«, ki vsebujejo tudi kviz. Predlagam, da bi v njem postavili več vprašanj, na primer:

– Kdo je napisal knjigo »30 let slovenskega pomorstva 1945 – 1975«? Ali je to bil dr. Mirko Koršič, dolgoletni novinar v Kopru?

– Kdo je od slovenskih slikarjev najboljši marinarist? Ali so to Tržičani Josip Tominc ali Albert Sirk ali dr. Robert Hlavaty? (Če ne veste, vprašajte višjega kustosa v Moderni galeriji EVO Gspan).

– Kdo so bili štirje slovenski tržaški umetniki, ki so opremljali notranjost Kozuličevih velikih, prekrasnih, luksuznih potniških prekoceanov? (To sta bila slikarja Avgust Černigoj in Lojze Spacal in arhitekta Zorko Lah in Franjo Kosovel).

– Kdo je od slovenskih pomorščakov zapustil svojo hišo – v muzej Pomorskega muzeja v Kotoru in pod kakšnim pogojem? (To je bil odličen pomorščak, kapetan bojne ladje Miroslav Štumberger, ki je kot pogoj postavil zahtevo, da bo pokopan pod drevesom v svojem malem vrtu v Baošiču v Boki Kotorski).

– Kdo, kdaj in kje sta sestavljala poseben statut za mesto Trst za primer njegove vključitve v novo Jugoslavijo? (To sta bila tovariš Edvard Kardelj in Dr. Josip Smolčak 1944 leta na otoku Visu).

Oskar Bizjak-Olaf

Krajevna organizacija ZB NOV vabi 19. julija ob 10. uri v Hrastnik pri Moravčah na proslavo v spomin 45. obletnice požiga te vasi. Nemci so zmetali v ogenj 11 moških prebivalcev, ostale pa izselili.

V spomin na ta žalostni dogodek, vabimo borce, aktiviste in ostale, da se te proslave udeležijo v čim večjem številu.

Triglav – simbol svobode

Do pohoda le še nekaj dni

Udeležencem drugega spominskega pohoda borcev na Triglav 24. in 25. julija namenjamo tokrat nekaj posebnih obvestil.

Na pot bomo krenili 24. julija ob 8. uri z Rudnega polja na Pokljuki, šli bomo mimo Vodnikovih koč, kjer bomo počivali, do Kredarice, kjer je cilj prvega dne pohoda. Cena prenočišča za pohodnike bo enotna in sicer okoli 4.000 din na osebo, enolončnica pa bo veljala 1.500 dinarjev. Drugega dne, 25. julija, se bomo povzpeli na vrh Triglava, pot nadaljevali čez Planiko, se vrnili na Rudno polje, kjer bo pri vojašnici sklepna slovesnost.

Prenočišče imajo zagotovljeno le tisti, ki so se pravočasno in pisno prijavili na naš razpis. Dodatnih prijav organizacijski odbor ne sprejema, ker je število prenočišč na Kredarici omejeno. Poleg ustrezne

planinske opreme naj na pohod gredo le tisti, ki bodo kos naporom: da pa bi tudi letošnja akcija uspela v zadovoljstvo vseh, naj ne bo odveč sleherno napotilo gorskih reševalcev in organizatorjev pohoda.

Za tiste, ki nimajo lastnega prevoza, pa velja tole obvestilo. Iz Bleda na Rudno polje v petek 24. julija bo odpeljal posebni avtobus z avtobusne postaje. Iz Ljubljane Bled ob 6. uri zjutraj. Na Bledu bo čakal posebni avtobus, ki bo takoj odpeljal na Rudno polje. Torej velja pravočasno rezervirati vozovnico za avtobus iz Ljubljane (24. julija, ob 6. uri). Ob koncu tega zapisa vam vsi skupaj želimo uspešen vzpon in srečno vrnitev v dolino. Daljši reportažni zapis s pohoda borcev na Triglav pa bomo objavili v naslednji številki TV-15 Naš tovariš.

Jože Čurin

Spominska plošča sedmim partizanom

V majhni brkinski vasi Gradišča, kjer v osmih hišah stanuje 34 prebivalcev, so v nedeljo, 28. junija, slavnostno odkrili spominsko ploščo sedmim padlim partizanom iz te vasi.

Z Internacionalo, ki jo je zapel moški pevski zbor iz Divače pod vodstvom Edija Raceta, se je v Gradišči pri Materiji začela proslava. Zbrali so se številni svojci padlih, borci in aktivisti Istrskega odreda, Brkinske čete, in ostalih enot NOV, predstavniki družbeno političnih organizacij sežanske občine in domačini. Vse navzoče je pozdravil Franc Gerželj, predsednik krajevnega organizacije ZB Materija in orisal dogodke iz NOB. V tej vasi so se med vojno pogosto zadrževali borci Brkinske čete, Istrskega odreda in drugih enot NOV, domačini pa so jim nudili vsoto pomoči. Iz te brkinske vasi so od 1941 do 1945 dali svoja življenja za domovino: Anton Kastelic, Jože Kastelic, Jože Kranjc, Ivan Škerjanc, Jože Škerjanc, Stanko Škerjanc in Karlo Šprohar. Njim v

spomin so vaščani in KO ZZB NOV Materija postavili spominsko ploščo z imeni sedmih partizanov.

Slavnostni govornik Rajko Babuder, predsednik občinske konference ZSMS Sežana je poudaril pomen odkrivanja tega spominskega obeležja, ki vaščane in prihodnje rodove spominja na visok krvni davček, ki ga je ljudstvo plačevalo takrat, ko je bilo v naši domovini najtežje, obenem pa jim odkriva del zgodovine vasi in zgodovine NOB. Podal je trdno zaobljubo mlade generacije, da bo ohranjala in krepila vse tiste svetle cilje in vrednote, ki so jih zapustili prejšnji rodovi. Obenem pa je orisal aktualni družbenopolitični trenutek, ko v sežanski občini s policentričnim razvojem ustvarjajo boljše življenjske pogoje.

Spominsko obeležje je slavnostno odkril Franc Škerjanc in ga predal v varstvo mladincem in pionirjem vasi Gradišča.

Olga Knez-Stojkovič

Odmevi

Splošno uredništvo

V zadnji številki našega tednika TV-15 z dne 25. junija 1987 ste na četrti strani objavili sestavek, pravzaprav obvestilo: Uredniška beseda o spominskih pričevanjih. Mislim, ali pa celo prepričan sem, da na utemeljen način, kar vam je priporočil vaš časopisni svet.

Daleč od tega, da bi hotel uveljavljati na ta ali oni način svoje stališče. Menim pa, da je popolnoma res, da so posamezni bodisi spominski sestavki, ki se nanašajo na narodnoosvobodilni boj, zlasti tisti v nadaljevanju, res predolgi. Mislim, da njihova aktualnost ne bi bila v ničemer zmanjšana, če bi bil takšen sestavek ali pa pričevanje napisano tako, za enkratno objavo.

Prav rad vam verjamem, da ste kdaj pa kdaj postavljeni, zlasti takrat, kadar gre za polemične tekste ali druge prikaze (kakor nas obveščate s pričujočim sestavkom) v nič kaj prijeten ali pa celo neroden položaj, preden se odločite za objavo takega sestavka. Vse to seveda postane še toliko bolj nevzdržno, ko (o tem prepričan) posamezen avtor tega ali onega sestavka telefonsko, morda celo osebno intervenira, zakaj ga že niste priobčili.

Jošt Rolc iz Radovljice

Brigadirji odšli na MDA Bujština 87

V nedeljo, 5. julija so se dopoldne na krajši slovesnosti v Radovljici zbrali brigadirji MDB Stane Žagar, pred odhodom na letošnji mladinski delovno akcijo v pobrateni občini Buje »Bujština 87« v Istri. V brigadi je 50 mladih, od teh kar polovica mladincev iz pobratene srbske občine Svilajnac, ki že desetletje redno sodelujejo v mladinskih akcijah skupaj z radovljiškimi brigadirji. Slovesnemu odhodu brigadirjev so prisostvovali predstavniki občinskih DPO, izvršnega sveta in nekateri starši brigadirjev.

tv-15 naš TOVARIŠ

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: LOJZE ERBEŽNIK, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPZ SRS. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ZOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. o. 1598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din – Tekoči račun: Založba Borec, p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij tne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35